

SBORNÍK
STÁTNÍHO
OKRESNÍHO ARCHIVU
V PŘEROVĚ

1993

Obsah

Úvod

Vojtěch Cekota: Státní okresní archiv v Přerově, jeho vznik a **rozvoj**

Vojtěch Cekota: Smír mezi Vokem ze Sovince a císařem Zikmundem z roku 1436

Ivan Krška: Potštátský špitál

Karel Müller: Znakové privilegium pro Troubky z roku 1570

Bohdan Vala: Vrácení privilegií městu Lipníku nad Bečvou
kardinálem Františkem z Dietrichštejna roku 1628

Jiří Lapáček: Translokace Židů v Přerově v letech 1726—1730

Bibliografie prací Vojtěcha Cekoty

Vojtěch Cekota: PhDr. Ivan Krška a bibliografie jeho prací

Úvod

V roce 1995 uplyne čtyřicet let od doby, kdy byl v okrese Přerov jmenován okresním archivářem Arnošt Paus. Tento akt je možné považovat za začátek samostatného působení dnešního Státního okresního archivu v Přerově. Jeho dosavadní činnost je spjata především se dvěma osobami, dlouholetým ředitelem dr. Vojtěchem Cekotou (od roku 1963) a dr. Ivanem Krškou (od roku 1959), který působil na pracovišti na zámku v Potštáte a zajišťoval archivní službu pro Hranicko a Lipensko.

Za celou dobu existence nedostal archiv příležitost k vydání vlastní publikace, přestože publikační činnost zdejších archivářů byla hojná. Také historie archivu zůstávala zasunuta v ročních hlášeních o činnosti. Bohatství archivu se skrývalo v depozitářích.

Z těchto důvodů předkládáme veřejnosti Sborník státního okresního archivu v Přerově s pořadovým číslem 1. Především v něm shrnujeme a hodnotíme dosavadní činnost, ať již v obsáhlé studii Vojtěcha Cekoty o dějinách archivnictví v přerovském okrese, nebo ve dvou bibliografiích, které, jak doufáme, uvítají zvláště vlastivědní pracovníci a zájemci o regionální historii. Tři stati se zabývají archivními prameny, uloženými v našem archivu, a různým způsobem je přibližují veřejnosti, dva články zpracovávají látku se vztahem k přerovskému regionu, k níž prameny jsou uloženy v jiných archivech. Přejeme si, aby se sborník stal vítaným zdrojem informací o historii přerovského okresu.

Redakce

Vojtěch Cekota - Státní okresní archiv v Přerově, jeho vznik o rozvoj

Po druhé světové válce prošlo československé archivnictví zásadními změnami. Zatímco v minulosti se zájem státní správy zaměřil především na ústřední a zemské archivy, v poválečném období se pozornost rozšířila i na písemnosti uložené na různých místech v archivech městských, obecních, spolkových, církevních, podnikových i soukromých. Situace v okresech byla rozdílná, převládala roztržičnost, nezájem místních funkcionářů, nedostatek skladovacích místností i finančních prostředků. Zůstával nevyřešen vztah mezi archivy a muzei, zejména otázka, kdo co má sbírat a zajišťovat. Byl rozšířen názor, že záchrana a uložení starých písemných památek a dokladů je výlučně záležitostí muzeí, při kterých se také vytvářela archivní oddělení s bohatými či chudými sbírkami archiválií.

Vzhledem k územně správním změnám v polovině roku 1960, kdy vznikl nový celek — okres Přerov — sloučením do té doby samostatných okresů Přerov, Hranice, Kojetín, vytvořil se také jeden okresní archiv se sídlem v Přerově.¹ Okresní archivy však vznikaly už před rokem 1960, působily v Přerově, v Hranicích — se sídlem na Potštáte, a v Kojetíně — se sídlem v Tovačově. Proto věnujme pozornost vývoji každého z nich.

OKRESNÍ ARCHIV V PŘEROVĚ DO ROKU 1960

Na přerovském okrese, který vznikl v roce 1877, se archiválie ukládaly dlouhou dobu v muzeích, kde tvořily samostatná oddělení. V Přerově se tak stalo koncem 19. století, krátce po založení muzea v letech 1887—1888.² O archiválie pečovali dobrovolní pracovníci a správci muzea počínaje Františkem Slaměnkem přes Josefa Krumpholce až po Františka Gintera a Jaroslava Matzenauera. Podařilo se jim zachránit a v muzeu soustředit významné doklady z minulosti města i okolních obcí (pergamenové listiny, pečetě, staré městské knihy — gruntovnice ze 16. století, některé spolkové a cechovní písemnosti, pozůstalosti významných osob aj.). Jejich činnost však měla charakter sběratelský a spíše nahodilý než systematický. Stranou zájmu zůstávaly písemnosti úřadů a organizací. Také ke zpracování písemností se pracovníci pověřeni správou městského archivu dostávali velmi zřídka. Přesto byl z iniciativy Eduarda Kvasničky pořízen přepis a překlad šesti nejstarších přerovských listin z let 1436—1480 a jedné latinské listiny z kapitulního archivu v Olomouci z roku 1411 a publikován ve dvou předválečných ročenkách městského muzea v letech 1936 a 1939.³ Ve vydávání nejstarších archivních dokumentů se však až do dnešní doby nepokračovalo.

Krátce po druhé světové válce Zemský národní výbor v Brně pověřil zemský archiv odborným dozorem nad nestátními archivy na Moravě a zplnomocnil jej k vykonávání všech nutných opatření k zajištění řádného uložení archiválií. Všechny okresní i místní národní výbory byly o tomto „pověření“ informovány/¹ Podle průzkumu stavu archivů provedeného na místních národních výborech měst, městeček a obcí nebyla archiváliím věnována ani základní péče. Zejména v pohraničí bylo mnoho významných archiválií zničeno. Pracovníci zemského archivu si uvědomovali, že prvořadým úkolem je systematická péče a řádná evidence archiválií. Proto již v průběhu let 1946 až 1947 doporučovali zřizování okresních archivních ústavů, které by v rámci okresu dozíraly na vhodné uložení archiválií, staraly se o místní archivy, případně přebíraly jejich písemnosti do svých depozitářů.

Přípisem z 31. května 1947 Zemský archiv v Brně vyzval okresní národní výbory ke zřizování okresních archivů. V Přerově rada okresního národního výboru reagovala téměř okamžitě, když se na svém zasedání 2. června 1947 usnesla zřídit okresní archivní ústav (okresní archiv) a „vyříditi tím všechny otázky týkající se archivnictví a archivní péče v přerovském okrese“.⁵ Plénem okresního národního výboru schválilo tento návrh

na své 15. schůzi 28. listopadu 1947 s dodatkem, že „konkrétní návrh na zřízení ústavu i na jeho finanční zabezpečení a personální vybavení bude předložen dodatečně po zjištění všech potřebných předpokladů za součinnosti MNV“.⁶ Zřízení okresního archivu však bylo čistě formální. Na jeho činnost nebyly peníze, proto nedošlo k jmenování okresního archiváře a vše zůstávalo jako dříve, tj. archiválie byly uloženy při archivním oddělení muzea, kde o ně pečovali dobrovolní pracovníci, nebo ve spisovnách měst a obcí.

O rok později, 11. května 1948, Zemský národní výbor v Brně vypracoval a schválil instrukci pro zřízení a činnost okresních archivů, která však na Přerovsku zůstala bez odezvy. Znovu se okresním Národním výborům zdůrazňovala povinnost uchování starých archiválií, které mají nejen historickou cenu, ale také význam pro plánování. Tento úkol mohou nejlépe plnit okresní archivy budované a odborně udržované v sídlech okresních národních výborů.⁷ Vlivem územní reorganizace z roku 1949 a se vznikem krajských národních výborů se situace na úseku péče o archiválie v jednotlivých okresech jen pomalu měnila.⁸ Přispělo k tomu také založení krajského archivu v Janovicích u Rýmařova pro kraj Olomoucký s pracovištěm v Olomouci v roce 1950.⁹ Na jedné straně se zánikem zemského národního výboru sice skončila slibně se rozvíjející akce brněnského zemského archivu, na druhé však vznikl orgán, který se mohl lépe věnovat péči o městské, obecní i okresní archivy. Vedle krajských archivů byl ustaven archivní inspektor ministerstva školství, věd a umění, ale jeho vliv a možnosti byly omezené.¹⁰ Větší význam mělo zřízení Státní archivní komise při ministerstvu vnitřní 9. ledna 1951; ta přišla s novou iniciativou v záležitosti regionálních archivů, v otázce zabezpečení archiválií i při sjednocování různých roztržštěných místních zájmů se všeobecnými a jednotnými zásadami archivní péče.¹¹ Státní správa postupně získávala přehled a kontrolu nad všemi archivy v kraji i okresech.

Olomoucký krajský archiv se od svého ustavení soustředil na budování vlastních depozitářů, ale současně převzal starost a dohled nad okresními, městskými, obecními i podnikovými archivy. Pro archiváře organizoval školení, metodicky i prakticky pomáhal při skartačním řízení, vyvíjel tlak na místní národní výbory, aby zajistily pro uložení archiválií vhodné místnosti; současně se snažil získat odborné pracovníky pro vedení okresních archivů.

Péče o archiválie v přerovském okrese nebyla dobrá. Podle hlášení okresního národního výboru z 29. července 1949 byl sice zřízen v Přerově archiv, zatímco v Kojetíně nikoliv, ale jednalo se spíše o archivní oddělení (městský archiv) při městském muzeu. Od roku 1948 byl z příkazu místního národního výboru ustanoven jeho zatímním správcem RNDr. Ondřej Ginter, který byl současně správcem muzea a který, jak se uvádělo dále, „pro vedení archivu nemá odborné vzdělání“.¹² Náklady na provoz archivu hradil Místní národní výbor v Přerově. V této době se také začalo se soupisem archiválií, které prováděl v Přerově Miroslav Trantírek, pracovník Zemského archivu v Brně.

V únoru roku 1952 vyzval Krajský národní výbor v Olomouci vedení Okresního národního výboru v Přerově, aby řešilo otázku obsazení funkce okresního archiváře: současně navrhl, aby funkcí byl pověřen některý z místních archivářů (z Přerova, Kokor a Horní Hostěnice), Okresní národní výbor se rozhodl pro Jaroslava Matzenauera, který od 1. března 1952 do 31. prosince 1954 vykonával funkci okresního archiváře; současně byl též správcem či vedoucím úředníkem muzea v Přerově.¹³

V roce 1953 uspořádal krajský archiv celokrajskou pracovní poradou okresních, městských, zemědělsko-lesnických a podnikových archivů, které se zúčastnili také pověřeni pracovníci okresních archivů. Přerov se jí nezúčastnil, ale již na školení v Sobotíně v témže roce jej zastupoval Jaroslav Matzenauer. Jak je patrné ze zápisu, hlavním úkolem archivářů byl soupis a evidence archivních fondů, vyhledávání dokladů

k dějinám dělnického hnutí a skartace písemností na národních výborech.¹⁴ Čas od času zajížděl do Přerova pracovník krajského archivu z Olomouce, aby metodicky pomohl archiváři v jeho nelehkém postavení a zkontroloval stav archiválií. Bylo stále zřejmější, že bez zásadní úpravy archivnictví se nepodaří dosáhnout podstatného zlepšení v péči o archiválie na úrovni okresů.

Dne 7. ledna 1954 bylo zveřejněno vládní nařízení č. 29/1954 Sb., o archivnictví, které stanovilo jednotnou organizační síť archivů, vytvořilo jednotný státní archivní fond a uložilo všem archivům využívat bohatství v nich uložené ve prospěch politických, hospodářských, vědeckých, kulturních a jiných potřeb společnosti. Vládním nařízením byly v každém kraji zřízeny státní archivy, ale o okresních archivech se výslovně nehovořilo. Byly zahrnuty pod pojmem ostatní archivy (§ 3), „které slouží především potřebám orgánů, u nichž jsou zřízeny“ (§ 5). Organizace a řízení archivnictví přešlo pod ministerstvo vnitra, při kterém se ustavila vědecká archivní rada jako poradní orgán v otázkách vědeckých a archivně odborných (§ 8). Současně při ministerstvu vznikla archivní správa, v krajích pak archivní oddělení při krajské správě ministerstva vnitra.¹⁵ Prostřednictvím těchto odborných orgánů řídilo ministerstvo vnitra všechny druhy archivů. Tím se celé archivnictví dostalo pod jednotné řízení. Teprve o čtyři roky později podrobná směrnice ministerstva vnitra z 28. dubna 1958 upravovala organizaci, činnost a řízení okresních a městských archivů.¹⁶ Těmito zákonnými úpravami byli odpovědní pracovníci okresních národních výborů přinuceni vážně se zabývat otázkami archivní péče v okrese. Organizace archivnictví na okrese dostávala postupně novou podobu. Vzrůstal význam okresních archivů, které se stávaly důležitými středisky regionální vlastivědné, osvětové a kulturní činnosti v místě svého působení. Na druhé straně docházelo k omezování činnosti městských a obecních archivů, jejichž fondy se postupně stávaly součástí okresních archivů.

Okresní archiv v Přerově, který byl formálně zřízen již v roce 1947, teprve po roce 1954 začal vyvíjet samostatnou činnost. Stal se odborným zařízením odboru vnitřních věcí okresního národního výboru, a tím se definitivně oddělil od muzea. Od 1. ledna 1955 byl jmenován prvním archivářem Arnošt Paus, bývalý pracovník okresního národního výboru, s pracovním úvazkem 0,2 a s nepatrnou finanční odměnou.¹⁷ V roce 1958 byl pracovní úvazek archiváře rozšířen na 0,5 a teprve od 1. září 1959 na celý. Začátky byly obtížné. Archiv neměl vlastní místnosti. Kancelář byla zprvu umístěna v přerovském zámku, většina archiválií byla uložena v budově místního národního výboru, menší část ve spisovně okresního národního výboru na Smetanově ulici.

Po svém jmenování okresním archivářem se Arnošt Paus soustředil na průzkumy spisoven u venkovských národních výborů, „u nichž byly registratury často nedostatečně zajištěny“.¹⁸ U těchto národních výborů zajišťoval spisový materiál, aby jej později přebíral do archivu. Současně v obcích, kde působily farní úřady, uskutecňoval prohlídku písemností farních archivů. Mezi prvními obcemi, které navštívil, byly Sušice, Radslavice, Prosenice, Buk a Sobíšky. Ze zápisů o prohlídce je patrné, že archiválie byly většinou nevhodně uloženy ve vlhku, prachu, bez systému a také bez viditelné snahy funkcionářů postarat se o jejich lepší umístění.

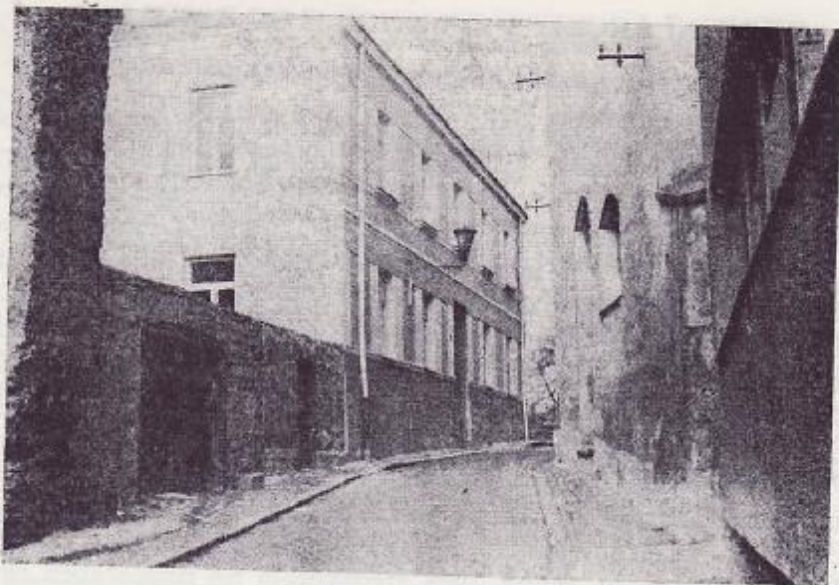
Vedle průzkumu písemností venkovských národních výborů se Arnošt Paus snažil získat přehled o archiváliích uložených v muzeu. Po nečekaném úmrtí správce muzea Jaroslava Matzenauera a s nástupem nového správce Oldřicha Uhlíře se připravované odloučení městského archivu od městského muzea poněkud protáhlo. V červnu 1955 byla uzavřena dohoda, že městské archiválie nadále zůstanou na svém dosavadním místě v přerovském zámku v místnosti 3x5 m, ale dohled nad nimi převezme okresní archivář.¹⁹ Arnošt Paus objevil ve dvou místnostech v suterénu zámku a v přístavku u sklepa další archivní materiál, který „byl v dezolátním stavu, rozházen po obou

místnostech a přilehlých chodbách". Mezi ním byla historicky cenná korespondence ředitele školy Františka Slaměníka. Ve sklepních prostorách ležely na betonové podlaze podací protokoly města Přerova (od roku 1878), z nichž mnohé byly „značně poškozeny, některé úplně zničeny“.²⁰ V následujících týdnech se okresní archivář věnoval rozřídění a sepsání objevených písemností, knih a brožur.

Zásadním nedostatkem a brzdou v úsilí o vybudování okresního archivu a zpřístupnění fondů pro studijní účely byla podle Arnošta Pause okolnost, „že okresní archiv nemá dosud vůbec žádné místnosti. Tzv. archivní oddělení okr. muzea na zámku je umístěno v jediné místnůstce, přeplněné skříněmi a regály tak, že v ní není vůbec možno systematicky uspořádati archivní fondy. Je to pouze depozitář. Získání další místnůstky na zámku o rozměrech 1,50x5 m je pouze naprostým provizoriem. . . . Úprava staré radnice na Horním náměstí v Přerově pro účely okr. archivu je prozatím jen dlouhodobým výhledovým plánem, kdežto pro zdárnou a účelnou práci okr. archiváře je nutno zajistit vhodné místnosti ihned, aby dosud zajištěné fondy u venkovských obcí mohly být soustředěny v Přerově.“²¹

Přes nesmírné potíže s nedostatkem místa pokračoval Arnošt Paus v průzkumech spisoven národních výborů, prováděl dohlídky nad vyřazováním (skartací) písemností u národních výborů, dle možností od roku 1956 svázal vybrané písemnosti a provizorně ukládal ve spisovně okresního národního výboru, začal s budováním archivní knihovny, připravil výstavu archivních dokumentů u příležitosti oslav 700 let povýšení Přerova na město ve dnech 17.—24. února 1957 a staral se o zajištění vhodných místností. Po náročné rekonstrukci budovy č. 10 na Horním náměstí získal 1. prosince 1958 pro archiv tři místnosti v přízemí, které vybavil nábytkem a regály. Jedna z nich sloužila jako kancelář. Během roku 1959 následoval převoz archiválií do nových místností, kde probíhalo třídění a ukládání do kartonů a regálů. V červnu roku 1959 se uskutečnila delimitace písemností (archiválií) mezi okresním vlastivědným muzeem v Přerově a okresním archivem podle společné instrukce ministerstva vnitra a ministerstva kultury o spolupráci archivů a muzeí.²² Během letních měsíců byly převzaty a převezeny do archivu pergamenové listiny z let 1436—1786, písemnosti spolků, cechů a obcí, pozemnostní archy a parcelní protokoly, knižní fond, který tvořil základ archivní knihovny. K převzetí byl připraven také materiál z pozůstalosti P. Aloise Čápa. V druhé polovině roku 1959 přikročil Arnošt Paus k třídění písemností a k jejich inventarizaci. Výsledkem byly první inventární soupisy. V roce 1960 se archiváři v Přerově, Tovačově a Potštáte soustředili na plynulé sloučení do té doby samostatných archivů, zejména na zajištění písemností rušených okresních národních výborů v Kojetíně a Hranicích, aby neskončily ve sběru starého papíru. Současně probíhaly přípravy na převzetí farních archivů.²³

Ve velmi krátké době několika let se podařilo položit pevné základy Okresního archivu v Přerově a získat přehled o písemnostech na místních národních výborech, farních, školách i u dalších organizací na území okresu. Mnohé písemnosti byly již v tomto počátečním období převezeny do archivu a částečně zpracovány. Na těchto základech se mohla činnost archivu dále rozvíjet a jeho organizace upevňovat. Je třeba vysoce ocenit mravenčí práci Arnošta Pause, který v primitivních podmínkách dovedl během několika málo let vybudovat základy Okresního archivu v Přerově, zajistil pro něj dva depozitáře o celkové ploše 133 m² a kancelář s 20 m², provedl průzkum písemností v jedenapadesáti obcích, uskutečnil skartační řízení a svoz archiválií ze sedmačtyřiceti obcí, uložil, uspořádal a evidoval 282 fondů a 580 bm archiválií.²⁴

Státní okresní archiv v Pířerově, Horní náměstí 7

Depozitář SOKA v Pířerově, Horní náměstí 10

OKRESNÍ ARCHIV V HRANÍCÍCH DO ROKU 1960

Také v Hranicích byly počátky péče o archiválie spojeny s městským muzeem. Archiválie byly zprvu uloženy na radnici, po roce 1850 v domě č. 72, později v č. 86 na náměstí.²⁵ Brzy však byly opět přestěhovány do radnice. Když bylo v roce 1905 založeno v Hranicích muzeum, utvořilo se při něm samostatné archivní oddělení, které převzalo starost o všechny městské archiválie. Teprve v roce 1942 byl v budově školy u fary zřízen městský archiv. Jeho prvním archivářem byl jmenován dr. Bohumír Indra, který archiv spravoval až do roku 1949. Po něm se staral o městské archiválie Miloš Semerád, který byl současně správcem hranického muzea.

Podobně jako na jiných okresech probíhala v letech 1947—1948 jednání mezi zástupci Zemského archivu v Brně a Okresního národního výboru v Hranicích o zřízení okresního archivu. Jednání z 3. června 1947 a 19. srpna 1948 ztroskotala na nedostatku finančních prostředků a vhodných prostor. Ačkoliv Okresní národní výbor v Hranicích souhlasil se zřízením okresního archivu a vypsál konkurs na obsazení místa okresního archiváře,²⁶ k realizaci nedošlo. Zemský národní výbor a Zemský archiv v Brně se však nevzdaly pokusů o záchranu archiválií uložených ve spisovnách a archivech měst i obcí. Již koncem roku 1946 rozeslal Zemský národní výbor v Brně všem okresním národním výborům na Moravě dotazník s žádostí o zjištění, v jakém stavu jsou písemnosti (archiválie) v obcích a jak přečkaly válečné události. Z odpovědi okresních národních výborů je patrné, že ve městech byl stav archiválií dobrý, v obcích špatný, zejména uložení starších písemností bylo nevhodné a rozmístěné na několika místech.²⁷ Podle Jaroslava Grünfelda ze Zemského archivu v Brně, který ve dnech 4.—7. června 1947 vykonal inspekci městských archivů v Hranicích, Kelci a Drahotuších, byly archiválie uloženy na různých místech, po kancelářích národních výborů, na půdě, v muzeu; scházel řádný přehled o nich i vhodné uložení.²⁸

Po vzniku Olomouckého kraje v roce 1949 převzal dozor nad okresními, městskými a obecními archivy nově založený krajský archiv v Janovicích u Rýmařova, který od roku 1952 pravidelně svolával archiváře na pracovní porady a odborná školení, kontroloval stav uložení písemností, pomáhal při skartačním řízení, vyvíjel tlak na okresní národní výbory, aby jmenovaly okresního archiváře a zajistily prostory pro zřízení okresního archivu. Již v roce 1952 vystupoval na poradách okresních, městských, zemědělsko-lesnických a podnikových archivů Miloš Semerád jako okresní archivář. Tuto funkci zastával až do konce roku 1958.

Velké úsilí o zřízení Okresního archivu v Hranicích, vynaložil krajský archiv v Janovicích a zejména archivní oddělení Krajské správy ministerstva vnitra v Olomouci, které v září roku 1955 žádalo okresní národní výbor, aby věnoval větší pozornost okresnímu archivu, doporučilo upravit pro archiv místnosti v tzv. Caputově domě č. 20 a přestěhovat sem archiválie ze školy.³⁰ V roce 1956 oznámil Krajský národní výbor v Olomouci, že pověřil Jaroslava Korábka, okresního archiváře v Prostějově, odborným dozorem nad okresními archivy v Hranicích, Kojetíně a Přerově i nad archivy v obcích. Dále Jaroslava Korábka zplnomocnil, pokud by v některém z uvedených měst nebyl okresní archivář, aby za něho vykonával veškeré archivní práce, které vyplývají z této funkce.³¹

Situace archivnictví v polovině padesátých let v okrese Hranice byla stále neutěšená. O okresním archivu se sice mluvilo, ale ve skutečnosti existovaly v okrese pouze městské a obecní archivy v Hranicích, Lipníku nad Bečvou, v Kelci, Drahotuších a Hustopečích, z nichž v polovině padesátých let byl nejlépe veden archiv v Lipníku nad Bečvou. Od svého založení v roce 1912 byl stále umístěn v sedmi místnostech bývalého piaristického kláštera a obětavě spravován profesorem reálky Jakubem Mráčkem. Byl

přehledně uložen a částečně uspořádán. Město si svého archivu neobyčejně vážilo a v roce 1919 zřídilo dokonce placenou funkci archiváře města Lipníka nad Bečvou. Jeho odměna činila v roce 1947 ročně 6000 Kčs, v polovině padesátých let 45 Kčs měsíčně, v roce 1955 pak 100 Kčs při úvazku 0,1.³²

Městský archiv v Hranicích trpěl nevhodným uložením na několika místech ve městě. Od počátku padesátých let plnil funkci okresního archivu a jeho správce Miloš Semerád byl pověřen funkcí okresního archiváře; zúčastňoval se celokrajských porad svolávaných archivním oddělením Krajské správy ministerstva vnitra v Olomouci. Pod metodickým vedením Jaroslava Korábka dohlížel na skartační řízení u organizací v okrese.

Městský archiv v Drahotuších vznikl v roce 1944. Zprvu se nacházel v radnici, odkud byl v roce 1947 přestěhován do místností obecní knihovny, v padesátých letech pak do budovy národního výboru. Od založení se staral o archiválie dr. Bohumil Bekárek, v padesátých letech paní učitelka Marie Klvaňová, a to až do roku 1959.

Městský archiv v Hustopečích nad Bečvou byl založen v roce 1948, kdy se ujal starších i novějších obecních písemností učitel Arnošt Holena, po něm Oldřich Pivoda, od roku 1951 Bohumil Frýbort. Zprvu byly archiválie uloženy po kancelářích národního výboru, v roce 1948 pak soustředěny v zasedací síni.

O městském archivu v Kelci uvedl Jaroslav Grünfeld v inspekční zprávě z roku 1947, že nejstarší archiválie jsou uloženy v místním muzeu, zatímco registratura 19. a 20. století se nacházela v kancelářích národního výboru. Ani v dalších letech se na tomto stavu nic nezměnilo.³³

Třebaže se Miloš Semerád snažil zvládnout všechny úkoly, které po okresních archivářích požadovalo archivní oddělení Krajské správy ministerstva vnitra v Olomouci (průzkumy spisoven, skartace, svoz písemností do archivu nebo jejich zajištění před zničením), bylo zřejmé, že bez odborného archiváře a bez přidělení dostatečných prostor se nemůže archivnictví v okrese Hranice řádně rozvinout. Podle zápisů z celokrajských porad archivářů v Olomouci byla prostorovým otázkám archivu v Hranicích věnována značná pozornost, stejně i obsazení místa okresního archiváře, ale řešení se nemohlo dlouho najít. Nadále trvala roztržštěnost a písemnosti zůstávaly na národních výborech či v tzv. městských či obecních archivech. V roce 1955 archiváři Olomouckého kraje schválili usnesení, podle kterého se „zásadně budují archivy okresní, k nimž se připojují archivy jednotlivých obcí jako samostatné fondy. Pouze městský archiv v Lipníku nad Bečvou zůstane samostatný, zatímco další městské archivy nebudou povolovány“.³⁴

Po vydání celostátních směrnic ministerstva vnitra pro organizaci, činnost a řízení archivů národních výborů č. 41/58 Sb. v roce 1958 se záležitosti archivu v Hranicích pohnuly z mrtvého bodu. Dne 1. ledna 1959 byl jmenován okresním archivářem invalidní důchodce Ladislav Keller, který tu působil do 19. června 1959 za odměnu 875 Kčs.³⁵ Počátkem května roku 1959 archivní oddělení Krajské správy ministerstva vnitra v Olomouci žádalo Okresní národní výbor v Hranicích, aby vyhlásil konkurs na obsazení místa vedoucího okresního archivu a zajistil prostory pro archiválie, protože „dosavadní umístění ve spisovně ONV totiž zcela nevyhovuje jak vzhledem k stísněnému prostoru tak nemožnosti pracovat přímo v archivu. Proto bude třeba zajistit pro archiv dostatek depozitárních prostor, pokud možno v okresním městě nebo v Lipníku n. B.“³⁶ Podle představ nadřízených archivních orgánů se jednalo o čtyři až šest větších místností, kam by bylo možno svážet materiál z obcí, škol, JZD, podniků, organizací zdravotnických a místního hospodářství apod. Vedle toho byl připraven v krajském archivu v Janovicích materiál okresní povahy, který čekal na převzetí do okresního archivu.

Z konkursního řízení vyšel vítězně PhDr. Ivan Krška, kterého Okresní národní výbor v Hranicích jmenoval okresním archivářem ke dni 16. září 1959. Tento den možno považovat za definitivní počátek soustavné a pravidelné archivní služby na okrese Hranice. Místnosti pro okresní archiv se však v Hranicích nepodařilo získat, ale byly mu přiděleny prostory v zámku v Potštátě, kde archivář zahájil svou činnost v únoru roku 1960.³⁷

Zámek v Potštátě, pracoviště SOkA v Přerově

Lipník nad Bečvou, Bratrská ulice 357, pracoviště SOkA v Přerově

Činnost okresního archiváře se soustředila na průzkumy spisoven a zejména na svoz vybraných písemností do archivu. Během dvou let 1960—1961 postupně převzal písemnosti z městských archivů v Drahotuších, Hustopečích a v Lipníku nad Bečvou, které spolu s písemnostmi městského archivu v Hranicích tvořily základní fondy Okresního archivu v Hranicích, po roce 1960 pak potštátského pracoviště. Dr. Krška se současně podílel na přípravě spisové rozluky nevyřízených spisů zrušeného Okresního národního výboru v Hranicích, na předání písemností z městského archivu v Kelci do Okresního archivu ve Vsetíně a na převzetí písemností některých obcí ze zrušeného okresu Holešov. Jak vyplývá ze zprávy okresního archiváře, byly na Potštátsku velké potíže se svozem písemností vzhledem k nedostatku vozového parku u okresního národního výboru.³⁸ Současně si dr. Ivan Krška stěžoval na nedostatečnou přípravu skartace u národních výborů a škol. Nejednou odnášel písemnosti sám v kufru či v batohu na zádech. Přes tyto potíže se mu podařilo soustředit do konce roku 1961 v archivu celkem 327 fondů o 750 bm. Z městských archivů zůstal pouze Lipník nad Bečvou, o který do konce roku 1961 pečoval profesor Jakub Mráček za roční odměnu 500 Kčs.³⁹

Slibně se rozvíjející samostatná činnost Okresního archivu v Hranicích neměla dlouhého trvání. V rámci územní reorganizace zanikl k 30. červnu 1960 okres Hranice, jehož téměř všechny obce byly připojeny k okresu Přerov. Také Okresní archiv v Hranicích byl začleněn do Okresního archivu v Přerově, jehož se stal pobočkou. Okresní archivář PhDr. Ivan Krška se stal vedoucím odborným archivářem a správcem fondů z bývalého Hranická. Trvale sídlil na Potštáte, odkud řídil pracoviště v Lipníku nad Bečvou.

OKRESNÍ ARCHIV V KOJETÍNĚ DO R. 1980

Od vzniku samostatného okresu Kojetín v roce 1949 se archivnictví potýkalo s mnoha těžkostmi. Podobně jako v Hranicích působily v okrese městské i obecní archivy, z nichž patřily k největším archivy v Kojetíně a Tovačově, zatímco archivy v Němčicích nad Hanou a Tištině byly podstatně menší.⁴⁰

Dlouholetým správcem městského archivu v Kojetíně byl Max Navrátil, který se staral také o písemnosti kojetínského velkostatku. Byly uloženy v kanceláři panského dvora v Hanusíkově ulici č. 418. Po založení muzejního spolku v roce 1935 převzalo archiválie muzeum, v kterém se utvořilo oddělení písemných památek, a převezlo je spolu s ostatními muzejními sbírkami do obecního domu v Husově ulici. Za německé okupace se archivní materiál přestěhoval do sklepa městské spořitelny, po osvobození v roce 1945 zůstala část archiválií nadále ve spořitelně, část byla umístěna na dvoře budovy národního výboru a část na faře. V roce 1948 se přestěhovaly písemnosti ze spořitelny do muzea a v roce 1951 jedna část do obecního domu. Archivní materiál zůstal přes snahu městského a později okresního archiváře uložen na různých místech v Kojetíně až do roku 1959. V souvislosti s utvořením nového kojetínského okresu v roce 1949 jednalo se také o ustavení okresního archivu, spíše však o jmenování či pověření některého ze správců městských archivů funkcí okresního archiváře, který by se staral o archivní službu v celém kojetínském okrese. Byly to právě krajský archiv v Janovicích a Krajský národní výbor v Olomouci, které vyvinuly v tomto směru značné úsilí. Od roku 1952 se krajský archiv snažil získat přehled o archiváliích na Kojetínsku. naléhal na provedení soupisu fondů v tovacovském archivu, vyzýval národní výbory k zajištění vhodných místností a jmenování okresního archiváře. Krajský národní výbor v Olomouci dopisem z 19. února 1952 vyzval všechny okresní národní výbory, aby pověřily jednoho z místních archivářů „řízení činnosti archivů v okrese po stránce odborné a organizační“, který by byl spojkou mezi archivy, registraturami místních národních výborů a krajským archivem. „Nejde tu tedy o vytvoření nové archivní instituce, nýbrž funkcí okresního archiváře v okrese bude zásadně pověřen politicky a odborně nejvyspělejší archivář v okrese ... Úkolem tohoto archiváře bude vedle činnosti archivní také funkce kontrolní a řídicí v oboru archivní služby v příslušném správním obvodu.“⁴¹ Okresní národní výbor v Kojetíně už 1. dubna 1952 navrhl za okresního archiváře Maxe Navrátila z Kojetína, ale ke skutečnému jmenování došlo až k 1. dubnu 1953.⁴² Od té doby zastupoval Max Navrátil kojetínský okres na krajských poradách archivářů a plnil úkoly, které mu ukládaly nadřízené orgány. V polovině roku 1952 byl zpracován návrh prozatímních směrnic pro zajištění okresní archivní služby, kterými se archiváři měli řídit.⁴³ Ve směrnicích se podrobně rozvádělo, co se rozumí archivní péčí v okrese (mj. evidence archiválií, přebírání do archivní úschovy, skartační řízení, zpřístupňovací práce, dohled nad obecními archivy), které druhy fondů náleží do správy archivní služby, jaké má být technické vybavení archivu, práva a povinnosti okresního archiváře, referátu vnitřních věcí a krajského archivu. K povinnostem okresního archiváře náleželo svědomité vykonávání archivní péče podle pokynů referátu vnitřních věcí (bezpečnostního) a krajského archivu, řádná správa svěřeného archivního a technického materiálu, pravidelné zasílání zpráv o činnosti, zdokonalování a prohlubování odborných znalostí.

Na kojetínském okrese působily v té době čtyři městské a místní archivy (Kojetín, Němčice nad Hanou, Tištín a Tovačov), z nichž vedle Kojetína byl nejvýznamnější městský archiv v Tovačově, který byl v roce 1952 prozatímně uložen „v regálech i s obecní spisovnou v jedné klenuté místnosti v přízemí místního národního výboru.“⁴⁴

Archivní materiál utrpěl velké ztráty již za první světové války, „když se do důležitějších listin pro nevědomost tehdejších obecních zaměstnanců balila aprovizace. A co se takovým způsobem nezničilo a prozatímně uchovalo, to přišlo na zmar v roce 1944, kdy tento materiál jako nepotřebný byl bez předchozí skartace odvezen ku zničení sběrným surovinám.“⁴⁵ Od první světové války spravoval archiv Augustin Korčák, železniční úředník, který v roce 1952 pracoval v archivu dvě hodiny denně za odměnu 30 Kčs. V letech 1938—1937 se pokusil o uspořádání části písemností řídící učitel Karel Štéger, pozdějším „neustálým stěhováním se uvedl do takového stavu, že bylo těžko odborníku říci, zda archiv byl srovnán“.⁴⁰ V tovačovském městském archivu byly archiválie města z let 1371—1945; cenné byly pergamenové listiny a městské knihy, ke kterým existoval prozatímní seznam, zatímco městská registratura po roce 1850 ležela v balících v neuspořádaném stavu. Podobná situace byla v místních archivech v Němčicích a Tištině.

Za tohoto stavu krajský archiv v Janovicích upozornil Okresní národní výbor v Kojetíně, že otázka přeměny městského archivu v Kojetíně v okresní je věcí dlouhého vývoje. „My potřebujeme nutně alespoň řádně vybudovaný příslušný městský archiv, jehož správce by byl tzv. okresním archivářem, tj. vykonával by dozor nad všemi archivy a registraturami národních výborů v okrese. Dále by prováděl revizi všech skartací ve vašem okrese, jak se to již ostatně stalo v tovačovském případě ... Prakticky by to vypadalo tak, že by byl placen jako městský archivář a po dohodě s vámi by byla do rozpočtu ... vsunuta ... příslušná částka na cestovní výdaje spojené s funkcí okresního archiváře.“⁴⁷ Z dalších řádků je patrné, že městský archiv v Kojetíně si nadále podržel svůj název, ale jeho správce Max Navrátil byl se souhlasem okresního národního výboru pověřen krajským archivem k vykonávání funkce okresního archiváře a tím i „dozorem nad archivy a registraturami“ v kojetínském okrese. Počínaje rokem 1952 plnil Max Navrátil úkoly městského i okresního archiváře s úvazkem 0,1, později 0,5. Třebaže neměl dekret o svém jmenování okresním archivářem (získal jej až 24. 3. 1953), prováděl skartaci v tovačovském archivu za přítomnosti Augustina Korčáka ve dnech 15.—18. srpna 1952. Odbornou pomoc mu poskytovali pracovníci krajského archivu, od roku 1955 Jaroslav Korábek, který byl pověřen odborným dozorem nad okresními archivy v Hranicích, Kojetíně a Přerově.⁴⁸

Zatímco ustanovit okresního archiváře se podařilo v poměrně krátké době, s obstaráním vhodných prostor byly velké potíže. V Kojetíně nebylo možno nic sehnat; pozornost se soustředila na jiná místa. V roce 1955 se otázkou umístění archivu zabývala rada okresního národního výboru, která pro něj doporučila místnosti v tovačovském zámku.⁴⁹ S tímto rozhodnutím nesouhlasil Místní národní výbor v Kojetíně, který se postavil proti snahám o přestěhování kojetínských archiválií mimo město. Bylo třeba několika jednání, než plénum Místního národního výboru v Kojetíně vyslovilo koncem roku 1956 souhlas s dočasným uložením archivu města Kojetína v Tovačově.⁵⁰

Činnost archiváře se zaměřila na plnění úkolů vymezených směrnicemi pro archivní službu. Ze zprávy Maxe Navrátila je patrné, že se v letech 1953—1954 věnoval prohlídce archivů u národních výborů, pořídil seznam archiválií městyse Němčice nad Hanou, prováděl soupis polních tratí, přestěhoval listiny a městské knihy z budovy spořitelny na faru, skartoval písemnosti tělocvičné jednoty Sokol, prohlédl „staré papíry“ v bývalém židovském templu a dohlížel na skartaci písemností u národních výborů v okrese i v městě Kojetíně. Ve své zprávě neopomenul uvést, že „zabezpečoval archiv proti molům, myším a jiné havěti, co žere papír“.⁵¹ V druhé polovině padesátých let se stále jednalo o prostory pro okresní archiv, který podle krajského archivu nebyl v okrese Kojetín ustaven ani v roce 1957. Teprve dnem 1. ledna 1959 zřídil okresní národní výbor funkci okresního archiváře a současně jejím výkonem pověřil Bohumíra

Stégera.⁵² Okresnímu archivu byly přiděleny depozitáře i kanceláře v tovačovském zámku, kam Bohumír Štéger v letech 1959—1962 přestěhoval všechny městské i cechovní písemnosti z Kojetína, Tovačova i z dalších obcí. Jeho zásluhou se podařilo zachránit nejen mnoho starých písemných památek, ale i neméně významné dokumenty ze současnosti. Stejně jako jeho předchůdce prováděl průzkumy spisoven národních výborů, revize skartace písemností národních výborů a škol, postupně přebíral, třídil a sepisoval písemnosti zrušeného Okresního národního výboru v Kojetíně, které by bez jeho přičinění skončily ve sběru starého papíru. Jak uvedl v jedné zprávě Bohumír Štéger, se svozem vybraných písemností byly neustále potíže, neboť nebyla vozidla. A tak hlavním dopravním prostředkem byl „archivář s ruksakem“.⁵³ Také vztah Okresního národního výboru v Kojetíně i v Přerově k tovačovskému archivu a archiváři nebyl dobrý.⁵⁴

Depozitář SOkA v Přerově, Tovačov, zámek

Okresní archiv v Kojetíně trval krátkou dobu do 30. června 1960, kdy v rámci územní reorganizace splynul s Okresním archivem v Přerově. Archiválie nadále zůstaly v druhém poschodí tovačovské-ho zámku, který se stal pracovištěm přerovského archivu, od roku 1963 jen depozitářem spravovaným archivářem z Přerova.

KDE HLEDAT ZAČÁTKY OKRESNÍCH ARCHIVU

Pokusme se odpovědět na otázku, kdy okresní archivy v Přerově, Hranicích a Kojetíně vlastně vznikly. Z dosavadního výkladu plyne, že odpověď nemůže být jednoznačná. Zatímco u Přerova se podařilo najít usnesení okresního národního výboru o zřízení okresního archivního ústavu v roce 1947, u Hranic a Kojetína nikoliv. Z dokladu o vyhlášení konkursu na obsazení místa okresního archiváře je pravděpodobné, že také v Hranicích byl okresní archiv zřízen už v roce 1948. V obou případech se však nepodařilo obsadit funkci okresního archiváře, ani zajistit místnosti, takže nadále v obou okresech působily městské archivy. Zákonem č. 280/1948 Sb., o krajském zřízení, byly připraveny podmínky pro vznik krajského archivu v Janovicích u Rýmařova, který převzal od Zemského archivu v Brně starost o všechny druhy archivů v Olomouckém kraji. Pracovníci krajského archivu vyvinuli velké úsilí na zajištění řádné archivní služby v okresech. Zaměřili se na městské archivy v sídle okresních národních výborů, které se snažili přeměnit na archivy okresní. Zatímco jednání s okresními národními výbory o zřízení okresních archivů se protahovalo, v otázce jmenování okresních archivářů se podařilo během roku 1952 zaznamenat značný pokrok. Ve všech okresech byli pověřeni a krajským archivem jmenováni okresními archiváři správci městských archivů (a současně i správci městských muzeí) v Hranicích (Miloš Semerád), v Přerově (Jaroslav Matzenauer), v Kojetíně (Max Navrátil). Počínaje rokem 1952 byli zváni na krajské porady a školení archivářů. Pod vedením odborných archivářů plnili úkoly, jak byly shrnuty v prozatímní směrnici z roku 1952. Po vydání vládního nařízení č. 29 1954 Sb., o archivnictví, se prakticky v našich okresech téměř nic nezměnilo. Pouze Okresní národní výbor v Přerově jmenoval k 1. lednu 1955 okresním archivářem Arnošta Pause, který se tak stal prvním archivářem pečujícím jen o archiválie. I když archiválie nadále zůstávaly v muzeu či ve spisovně okresního národního výboru, jmenováním Arnošta Pause došlo k definitivnímu oddělení archivu od muzea. Tímto dnem začala samostatná činnost Okresního archivu v Přerově.⁵⁵

Spojení archivu s muzeem trvalo v Hranicích až do roku 1958. Dnem 1. ledna 1959 byl jmenován okresním archivářem Ladislav Keller; tímto dnem zahájil Okresní archiv v Hranicích svou samostatnou činnost.⁵⁰ I když se to v činnosti nijak výrazně neprojevalo, vyvinul okresní národní výbor velké úsilí, aby pro funkci okresního archiváře získal odborného archiváře. V osobě PhDr. Ivana Kršky, který nastoupil 16. září 1959, dostal okres Hranice kvalifikovaného okresního archiváře. V krátké době samostatného působení Okresního archivu v Hranicích i později jako vedoucí pracoviště Okresního archivu v Přerově dokázal PhDr. Ivan Krška nejen zachránit řadu cenných archiválií a soustředit je v archivu, ale také je zpracovat a zpřístupnit k badatelskému využívání.

V Kojetíně došlo k oddělení archivu od muzea rovněž v roce 1959, kdy byl okresním archivářem jmenován Bohumír Štéger. Také pro Okresní archiv v Kojetíně můžeme pokládat rok 1959 za jeho počátek.

Je pochopitelné, že teprve po jmenování okresních archivářů došlo k řešení prostorových otázek, k umístění archivů a k ukládání písemností. V Přerově získal archiv vlastní místnosti až v roce 1958 na Horním náměstí č. 10, po náročné adaptaci se začalo s ukládáním písemností po 1. prosinci 1958. Pro hranický okresní archiv se našly prostory v objektu zámku v Potštáte, které archiv získal v roce 1959, ale s jejich využíváním se začalo na jaře následujícího roku. Ani v Kojetíně se nenašel vlastní vhodný objekt; proto byly archivu přiděleny místnosti v druhém poschodí zámku v Tovarové, kterých archiv začal užívat v roce 1959. V poměrně krátké době se všechny prostory naplnily archiváliemi z nesčetných svozů, takže téměř každým rokem stáli archiváři před problémem, kam dávat nové přírůstky. Jak uvedl Arnošt Paus ve zprávě z

roku 1960, „převezením značné části písemností bav. okresního úřadu a jiných institucí ze Státního archivu v Janovicích do Okresního archivu v Přerově zlikvidovány byly potíže se zajištěním badatelů do vzdálených a komunikačně nevhodně ležících Janovic. Dokončení převozu brání nedostatek úložných prostor, a proto je nutno v nejkratší době zajistiti další místnosti pro soustředění archivního materiálu okresní provenience v Okresním archivu v Přerově a na pracovištích v Potštáte a v Tovačově.“⁵⁷

OKRESNÍ ARCHIV V LETECH 1980-1992

Organizační změny

Sloučením archivů v Hranicích, Přerově a Tovačově v polovině roku 1960 nastala nová etapa ve vývoji okresního archivu, jehož centrum bylo v Přerově, zatímco dříve samostatné okresní archivy v Hranicích se sídlem v Potštáte a v Kojetíně se sídlem v Tovačově (pro připojené obce bývalého okresu Kojetín) se staly pracovišti.⁵⁸ Z obcí přiřazených z bývalého okresu Holešov převzal přerovský okresní archiv bohatý depozitář městečka Dřevohostic s písemnostmi pěti okolních obcí, zatímco pracoviště v Potštáte, které zajišťovalo okresní službu pro obce bývalého okresu Hranice, převzalo písemnosti dalších pěti obcí z Holešovská.

V organizaci archivnictví nedošlo k dalším změnám. Až do roku 1966 byly okresní archivy metodicky a odborně řízeny archivním oddělením Krajské správy ministerstva vnitra v Ostravě, pak Státním archivem v Opavě prostřednictvím reierenta pro archivy národních výborů. Po stránce pracovní a materiálně technické byl archiv podřízen odboru vnitřních věcí Okresního národního výboru v Přerově. Zpravidla jednou za 2—3 roky podával ředitel zprávu radě okresního národního výboru o činnosti okresního archivu. Na zasedání rady 7. května 1971 byl schválen organizační řád okresního archivu, který upravoval jeho práva a povinnosti, zejména jeho vztah k okresnímu národnímu výboru. Byl to za dobu trvání archivu první významný dokument, o který se mohl ředitel archivu ve své práci opřít.

Zásadní význam pro další práci archivů měl zákon č. 97/74 Sb., o archivnictví, schválený Českou národní radou 17. října 1974.⁵⁹ Představoval základní právní úpravu, která zabezpečovala účelné plnění úkolů českého archivnictví. Spolu s dalšími prováděcími předpisy a směrnicemi vyjasnil vztahy mezi archivem, okresním národním výborem a státním oblastním archivem, uložil orgánům okresního národního výboru zabezpečovat řádné podmínky pro činnost okresních archivů a upřesnil řadu dalších otázek. Na základě archivního zákona rada Okresního národního výboru v Přerově na svém zasedání 23. prosince 1977 projednala zprávu o činnosti i o dalších úkolech okresního archivu a schválila pro archiv nový organizační a badatelský řád i výpůjční řád archivní knihovny. Podle přijatého organizačního řádu se Okresní archiv v Přerově stal odborným zařízením okresního národního výboru; po stránce materiálně technického zabezpečení podléhal odboru vnitřních věcí. Také v personálních a kádrových záležitostech archivu měl rozhodující vliv okresní národní výbor. Státní oblastní archiv v Opavě vykonával v okresních archivech pouze odbornou metodicko-kontrolní činnost. Tato dvojkolejnost měla své nevýhody, které se nejvíce projevovaly při přijímání nových pracovníků i při řešení prostorových potíží. Okresní národní výbor by se této povinnosti nejraději vzdal a přesunul ji na archivní orgány. Archivní zákon zvýšil význam okresních archivů ve společnosti a přispěl také k posílení pozic archivářů při skartačních řízeních ve všech organizacích. K posledním právním úpravám došlo v roce 1992, kdy Česká národní rada schválila novelu zákona č. 343/92 Sb., o archivnictví. Podle této novely došlo ke změně názvu na Státní okresní archiv v Přerově a k přearování z referátu vnitřních věcí ke kanceláři přednosta. Další změny vyplývaly z nových

politických poměrů po listopadové revoluci. Význam archivů v této době neobyčejně vzrostl, protože byly vyhledávány osobami, které usilovaly o soudní rehabilitaci či restituci zcizeného majetku. Kde jinde mohly najít požadované doklady než v archivu. Zdá se však, že této popularity nedovedli archiváři využít při prosazování svých požadavků, zejména na stavbu nových archivních objektů.

Činnost archivu

Po územní reorganizaci se činnost archivu soustředila na upevnění organizační struktury a vybavení všech pracovišť nábytkem a regály. Trvalo také nějakou dobu než se podařilo vyrovnat rozdíly mezi úrovní jednotlivých pracovišť. Přikročilo se k průzkumu, skartaci a přebírání písemného materiálu ze zrušených okresních národních výborů v Hranicích a v Kojetíně, archiváři pokračovali v průzkumu spisoven v obcích, školách i na farních úřadech, odkud většinu archivního materiálu převezli do depozitářů v Přerově, Potštátě a Tovačově. V letech 1962—1963 se uskutečnil převoz rozsáhlých fondů Okresního úřadu v Hranicích a okresního soudu z Janovic do Potštátu, v sedmdesátých letech následoval převoz písemností Okresního úřadu v Přerově do Lobodíc. Nezapomínalo se ani na pořádání a inventarizaci fondů, především obcí, škol, far a spolků.

Během skartačního řízení pracovníci archivu zjišťovali řadu závad ve spisovných národních výborů i přímo na okresním národním výboru. Dalo jim velkou práci, než se podařilo přesvědčit odpovědné pracovníky k dodržování směrnic o spisové manipulaci a skartačním řízení. S výjimkou let 1965—1970 byl do archivních depozitářů plynule přebírán materiál zajištěný při skartačním řízení, zejména z okresního soudu, okresního národního výboru a dalších okresních i městských organizací. Tím vzrostlo množství písemností uložených v archivu téměř dvojnásobně. Jestliže v roce 1963 archiv vykazoval 707 fondů a 2376 běžných metrů (bm) archiválií, pak v roce 1990 to bylo přes 1500 fondů a téměř 4000 bm. K největšímu nárůstu došlo v letech 1960—1970, později pokračoval příliv písemností do archivu pomaleji.⁶¹

rok	fondy	bm	Z toho neuspořádáno	
			fondy	bm
1963	707	2376	315	1120
1970	934	3384	39	1263
1980	1375	3920	221	1700
1990	1521	3944	278	1455

V šedesátých letech byly vedeny údaje za každé pracoviště samostatně. Z nich je patrné, že nejvíce materiálu spravovalo pracoviště v Potštátě (50 %), zatímco v Tovačově a Přerově bylo uloženo skoro stejné množství. Později byly uváděny údaje za všechna pracoviště sumárně.

Velmi mnoho práce se vykonalo při pořádání a inventarizaci převzatých písemností. Jestliže v roce 1963 bylo uspořádáno 492 fondů, 1256 bm písemností, do roku 1990 vzrostl počet uspořádaných fondů na 1243 a písemností na 2489 bm. Neuspořádáno zůstává 18 % fondů a 36 % písemností.

V pořadačích pracích lze rozlišit tři období. V šedesátých letech pracovníci archivu pořádali a inventarizovali menší a jednodušší fondy škol, far, obecních úřadů a místních národních výborů, v sedmdesátých letech se zaměřili na náročnější fondy měst (Hranice, Kojetín, Lipník, Tovačov) a městeček (Dřevohostice, Potštát, Draho-tuše). Současně se prováděla katalogizace prezidiálních spisů okresních úřadů Přerov (1877—1945) a Hranice (1870—1945). Osmdesátá léta byla zaměřena na pořádání rozsáhlých

fondů okresních národních výborů v Přerově, Hranicích a Kojetíně. Výsledkem této často mravenčí práce archivářů byly desítky či stovky uspořádaných fondů a vyhotovených inventářů či inventárních seznamů a katalogů. Až na nepatrné výjimky byly zpracovány písemnosti všech obcí, farních úřadů, škol a spolků, ke každému byl vyhotoven inventář. K obsáhlejšímu náleží inventáře větších obcí, měst, městských a okresních národních výborů, ke kterým byly vyhotoveny též podrobné rejstříky. Velmi obsáhlé jsou katalogy prezidiálních spisů okresních úřadů v Přerově a v Hranicích (osm svazků) s téměř 14 000 záznamy. K nim možno přiřadit rejstříkování zápisů zasedání rady Okresního národního výboru v Kojetíně z let 1954—1960 s 2350 záznamy. Do konce roku 1992 bylo v archivu vyhotoveno 1235 archivních pomůcek, z nichž většina byla zpracována formou inventářů. Významné místo mezi nimi mají inventáře pozůstalostí, o jejichž zpracování se zasloužila Věra Fišmistrová.

Tyto údaje nemohou zachytit podmínky, s kterými se archiváři během pořadačích prací potýkali. Na žádném pracovišti nebylo dostatek místa, v Přerově i v Potštátě se pořádaly fondy v místnosti, která sloužila současně jako kancelář i studovna, v Tovačově se místnost nedala vytopit, písemnosti rozsáhlých fondů okresních národních výborů byly uloženy na různých místech, takže se neustále něco stěhovalo a přetahovalo z jednoho depozitáře do druhého. Hodně času si vyžádaly též administrativní práce. Arnošt Paus si už v roce 1961 posteskl: „Pro samu písariinu se člověk k vlastní činorodé práci skoro nedostane. Mám obavu, že v brzku bude zpráva o měsíční činnosti vypadat asi takto: Celý měsíc jsem dělal zprávy o zprávách.“⁶² Bez vnitřního zapálení archivářů pro svou práci by přerovský archiv nikdy nedosáhl těchto dobrých výsledků. Platí to nejen pro centrální pracoviště, ale také pro Potštát a Tovačov.

Třebaže zpřístupňovací práce tvoří hlavní náplň práce v archivu, nezapomínali archiváři ani na využívání archiválií k publikačním a badatelským účelům. Od začátku se kolem archivu vytvořil kruh stálých badatelů, zejména z řad kronikářů a vlastivědných pracovníků. I když počet badatelů nestoupal tak pronikavě jako množství archiválií, přece jenom kladl na archiváře značné nároky při vyřizování badatelské agendy, protože narůstal počet badatelských návštěv, jak je patrné z přehledu. Svědčí to o tom, že okruh a počet návštěvníků zůstával celkem stejný, ale do archivu přicházeli lidé častěji.

rok	badatelů	návštěv
1963	38	130
1970	46	487
1980	44	603
1990	39	829

Po listopadové revoluci byl zaznamenán nejvyšší vzestup badatelů i návštěv v roce 1992 v souvislosti se zákonem o rehabilitaci a restituci majetku. Do archivu si našli cestu také studenti historie, kteří z našeho materiálu zpracovávali své diplomové práce. Nejvíce návštěvníků i badatelů přicházelo do centrály archivu v Přerově, která jim zprostředkovávala také výpůjčky z jiných archivů.

Pracovníci archivu se zasloužili o rozvoj vlastivědné činnosti v okrese, ve spolupráci s okresním muzeem se podíleli na výstavách k různým historickým výročím (protifašistický odboj, osvobození, Přerovské povstání, Mnichov), konali přednášky, psali a publikovali články, studie i odborná pojednání v místním tisku či ve sbornících ze symposií a kolokvií. Z rozsáhlejších prací byly to příspěvky ke vzniku a vývoji JZD a okresních národních výborů, obsáhlá studie dr. Kršky „Archiv města Lipníka n. B.“, podíl dr. Kršky a Vojtěcha Cekoty na monografii „Okres Přerov“, práce dr. Cekoty „Příspěvky k dějinám požární ochrany v okrese Přerov“, atd.⁶³ Většinu drobných článků

archiváři zveřejňovali v měsíčníku Kultura Přerova, Nové Přerovsko, Lipenský kulturní kalendář, Zpravodaj města Hranic a lázní Teplice n. B., ve sbornících „Studia comeniana et historica“, „Mikulovská sympozia“ atd.

V polovině sedmdesátých let přikročili pracovníci archivu k pořízení kartotéky významnějších osob, které se na Přerovsku narodily, působily nebo zemřely. Za účinné pomoci RNDr. Bohumila Matušika se podařilo v rámci akce „Kulturní místopis Přerovska“ zachytit údaje o 600—700 osobách z řad učitelů, spisovatelů, politiků a sportovců. Formou dotazníků jsme získali základní údaje, které se neustále doplňují.⁶⁴ Vedle kartotéky byla pořízena i obsáhlejší dokumentace, v níž zájemce najde podrobnější údaje biografické i přehledy odborných a vědeckých děl. Část údajů byla postupně zveřejňována v měsíčníku „Kultura Přerova“ pod názvem „Připomínáme si...“ a ve „Zpravodaji města Hranic a lázní Teplice n. B.“. O tuto dokumentaci je velký zájem zejména mezi pracovníky muzea, knihovny a studenty.

Bylo by možno uvést podíl archivu na celostátních soupisových akcích, jakými byly soupisy česky psaných listin, pozemkových knih, militarií, dokumentů k osvobození, k česko-německým vztahům, k rybníkářství..., ale to by už přesahovalo rámec studie. Přece však je třeba uvést, že archiv od samého počátku spravuje velmi cenný a dosud téměř nevyužitý knižní fond bývalé piaristické koleje v Lipníku nad Bečvou, který obsahuje na 5000 svazků ze 16.—19. století, mezi nimi několik inkunabulí. Několikrát byl učiněn pokus o jeho odborné zpracování, k dokončení však dosud nedošlo, protože se tento úkol nějak vymykal z archivní práce a neprávem byl odsouván až na dobu, kdy bude většina archiválií zpřístupněna.⁶⁵

Pracovníci archivu

Do roku 1960 pracoval v každém okresním archivu pouze jeden člověk ve funkci okresního archiváře, a ani po sloučení přerovského, potštátského a tovačovského archivu se na tomto stavu dlouho nic nezměnilo. Přerovský archivář Arnošt Paus byl pověřen vedením celého archivu. PhDr. Ivan Krška jako odborný archivář řídil pracoviště v Potštátě a depozitář v Lipníku nad Bečvou, Bohumír Štéger zůstal v Tovačově. kde spravoval bývalý kojetínský okresní archiv jako odborný archivář. V okresním archivu byla tehdy systemizovaná tři odborná místa na plný úvazek; o jejich obsazení rozhodoval Okresní národní výbor v Přerově podle doporučení archivního oddělení Krajské správy ministerstva vnitra. Přihlíželo se též k politickým hlediskům. Vzhledem k důchodovému věku Arnošta Pause bylo potřeba řešit otázku vedoucího archivu. V tomto směru je zajímavá informace Bohumíra Štégera, který v březnu roku 1961 sdělil Arnoštu Pausovi, že by se měl stát místo něho okresním archivářem. Současně připojil, že tento návrh odmítl, neboť „nikdy jsem ještě kamarádovi nepodrážel nohy a nikdy nebudu!“⁶⁶ Tomuto svému postoji zůstal věrný až do smrti.

S výjimkou potštátského pracoviště, které nepřetržitě spravoval od roku 1959 až do srpna roku 1992 PhDr. Ivan Krška, na dalších docházelo ke změnám.⁶⁷ V polovině roku 1962 byl uvolněn ze služeb tovačovské pobočky Bohumír Štéger, který se stal správcem muzea v Tovačově.⁶⁵ Na jeho místo nastoupila jako dokumentační pracovnice Marie Miklošová, maturantka přerovského gymnázia, která v listopadu 1962 rozvázala pracovní poměr a přešla do Okresního archivu v Šumperku.⁶⁹ Po jejím odchodu zůstalo tovačovské pracoviště trvale neobsazeno, stalo se depozitářem, který byl spravován z Přerova, odkud sem zpravidla jednou týdně dojížděl archivář.

Také na přerovském pracovišti došlo k personálním změnám. Vzhledem k svému věku i zhoršenému zdravotnímu stavu požádal Arnošt Paus o uvolnění z funkce okresního archiváře již v polovině roku 1962. Jednání o jeho nástupci se však protahovalo.⁷⁰ Teprve během ledna 1963 byl jmenován okresním archivářem v Přerově PhDr. Vojtěch

Cekota, který nepřetržitě řídil a spravoval přerovský archiv a depozitář v Tovačově až do konce roku 1992, kdy se funkce ředitele vzdal; na jeho místo nastoupil PhDr. Jiří Lapáček.⁷¹ Arnošt Paus pokračoval v práci až do 30. září 1963, kdy po dvaapadesátileté službě, z toho čtyřicet tři let ve státní administrativě, odešel ve věku osmašedesáti a půl roku do důchodu, který mu byl vyměřen částkou 786 Kčs. „Práce“, jak napsal ve své žádosti v r. 1963 „byla mým životním cílem a radostí, ale při vysokém věku a ubývajících tělesných silách a v důsledku nepříznivého zdravotního stavu jsem nucen služby zanechat.“⁷² Jeho zásluhy o vybudování Okresního archivu v Přerově jsou nesporné.

Nástupem dvou vysokoškoláků do archivu (dr. Kršky a dr. Cekoty) se personální situace stabilizovala. Ke změnám docházelo později pouze na místě dokumentačního (administrativního) pracovníka. Po odchodu Arnošta Pause do důchodu nastoupil dnem 1. října 1963 do přerovského archivu jako administrativní pracovník akademický sochař Josef Baják.⁷³ Vzhledem k nízkému platovému ohodnocení po dvou letech z archivu odešel. V dalších letech docházelo na tomto místě k častějšímu střídání pracovníků. Někteří pracovali na poloviční úvazek, jiní na celý. Počet tří systemizovaných míst zůstával po mnoho let nepřekročitelnou hranicí, třebaže úkolů neustále narůstalo.

Od roku 1966 působili v archivu jako dokumentační pracovníci Alois Mořkovský (na pracovišti v Potštáte), Marie Haldová, Alois Formánek, Květa Bočanová, Bohumil Obrtel, Jan Reinelt.⁷⁴ Byli to starší pracovníci, někteří již důchodci, z nichž některé prosadil a dosadil Okresní národní výbor v Přerově. Teprve v roce 1972 se podařilo rozšířit počet úvazků na 3,7; koncem sedmdesátých let na 4,2. S nástupem Věry Fismistrové, samostatné odborné archivářky, přišla do archivu v roce 1978 mladá perspektivní síla.⁷⁵ V té době měl archiv toto obsazení — ředitel (dr. Cekota), vedoucí odborný archivář (dr. Krška), samostatný odborný archivář (Věra Fišmistrová), dokumentační pracovník (Alois Formánek s úvazkem 0,7 a Jan Reinelt s úvazkem 0,5) a Květa Bočanová, archivářka. Po odchodu Aloise Formánka nastoupila v roce 1979 jako administrativní pracovnice Marta Rachůnková, která pracovala necelé 3 roky v přerovské centrále na plný úvazek. Martu Rachůnkovou vystřídala v roce 1982 ve funkci archivářky Marie Samsonková, která v archivu pracovala do roku 1991. Na pracoviště v Lipníku nad Bečvou nastoupil v druhé polovině roku 1981 profesor Bohdan Vala ve funkci odborného archiváře.

Počátkem osmdesátých let se systemizovaný počet odborných pracovníků ustálil na pěti osobách, z nichž jedna pracovala na snížený úvazek 0,7. Vedle archivářů byly v archivu zaměstnány tři uklízečky, dvě na poloviční úvazek (v Přerově a v Lipníku nad Bečvou), jedna na 0,2 v Lobodících. S přihlédnutím k rozmístění depozitářů po celém okrese bylo personální obsazení nedostatečné. Pouze depozitáře v Potštáte, Přerově a Lipníku nad Bečvou byly trvale obsazeny archivářem, Tovačov a Lobodice byly spravovány přerovskou centrálou, v které působily tři síly. Přes nepříznivé personální i prostorové podmínky, přes podceňování archivní práce ze strany pracovníků okresního národního výboru, přes nedostatečné technické vybavení a finanční zabezpečení podařilo se za dobu trvání Okresního archivu v Přerově vykonat mnoho práce při záchraně, svozu i zpracování archiválií, jak o tom přesvědčuje řada archivních pomůcek. Bez obětavé a nadšené práce archivářů, jejichž platy patřily k nejnižším na okresním národním výboru, by se nepodařilo dosáhnout dobrých výsledků, jaké během let archiváři vykazovali. Proto jim právem patří dík.

Nedostatek prostoru

Po celou dobu své existence se archiv potýkal s nedostatkem úložných prostor.⁷⁶ Nebylo snad výroční zprávy, aby se v ní neobjevila stížnost na obtížnou prostorovou situaci

archivu. Prostory, které byly koncem padesátých let archivu přiděleny, byly v krátké době zaplněny archiváliemi, převzatými po provedeném skartačním řízení z obcí, škol, far nebo v rámci delimitace postoupenými z janovické pobočky Státního archivu v Opavě.

Počátkem šedesátých let měl okresní archiv tři pracoviště: Přerov, Potštát, Tovačov. Po odchodu Bohumíra Stégera se pracoviště v Tovačově stalo depozitářem, který byl spravován z Přerova. Depozitář v tovačovském zámku pozůstával z kanceláře a čtyř místností, z nichž jedna byla v předzámčí. Během dalších let nedošlo tu ke změnám. V Hranicích byly archivní depozitáře umístěny v zámku, ve čtyřech místnostech. Podmínky k uložení archiválií byly krajně nevhodné, proto byl archivní materiál převezen na Potštát a depozitář v roce 1969 zrušen.

V Lipníku nad Bečvou byly od samého počátku nejlepší podmínky k ukládání archiválií. Zůstaly tu fondy bývalého městského archivu, k nimž postupně byly přiřazovány další materiály z obcí bývalého hranického okresu i z města Lipníka. K původním pěti místnostem v roce 1960 postupně přibývaly další, takže koncem osmdesátých let archiv užíval celkem jedenadvacet místností. Je to jediný depozitář, který měl a má menší rezervu pro přebírání dalších písemností.

Na Potštátě je v zámku odloučené pracoviště okresního archivu s kanceláří a několika depozitáři. Na počátku šedesátých let měl tu archiv sedm místností; v osmdesátých letech se část písemností přestěhovala do Lipníka nad Bečvou, počet místností se snížil na čtyři. Prostory jsou pro uložení archiválií nevhodné; na závadu je přílišná vlhkost a celkový špatný stav budovy zámku.

Naprosto nedostatečná byla prostorová situace v okresním městě Přerově, kde zůstává sídlo okresního archivu. Od jmenování okresního archiváře v roce 1955 neustále se potýkal s nedostatkem místa. V roce 1961 užíval malou kancelář a dva depozitáře zcela přeplněné archiváliemi. Jenom s obtížemi se v dalších letech podařilo získat nové prostory, které však řešily pouze okamžitou situaci. V roce 1963 byly archivu přiděleny dvě místnosti o 16 m² na náměstí Osvobození, kam jsme též přestěhovali soudní fondy z Janovic u Rýrnařova (uvolněny v r. 1970). Pracovníkům okresního národního výboru nelze upřít snahu řešit prostorové potíže archivu, ale výsledky byly skromné. V roce 1969 zakoupil okresní národní výbor staveništní zařízení (ubytovnu) v Lobodicích o kapacitě 360 m², která umožnila převzít kmenový fond okresního úřadu z Janovic a uložit v Lobodicích. Zatímco otázka depozitáře byla na několik let vyřešena, umístění kanceláře a badatelny v jedné malé, vlhké místnosti na Horním náměstí č. 10 bylo naprosto nevhodné a nedůstojné. Proto v roce 1974 byl zakoupen obytný dům č. 7 na Horním náměstí v Přerově; po důkladné rekonstrukci slouží od roku 1976 archivním účelům. Jsou tu kanceláře, badatelna, knihovna i depozitáře. Na rozdíl od předcházejících místností na Horním nám. č. 10 jsou prostory suché a prostorné, ale kapacita depozitářů nedostatečná. Proto rada bývalého Okresního národního výboru v Přerově přijala v roce 1985 usnesení o výstavbě nové archivní budovy v Přerově-Henčlově, která měla umožnit centralizaci archivu a zajistit prostory pro plynulé ukládání přírůstků. Byl rozpracován projekt, který však po roce 1990 pro nedostatek finančních prostředků nebyl ani dokončen; všechny přípravné práce byly zastaveny. Řešení neutěšené prostorové situace archivu je stále v nedohlednu.

Původně byly na pracovišti v Potštátě a Lipníku nad Bečvou ukládány písemnosti z bývalého okresu Hranice, v Přerově a Lobodicích písemnosti bývalého okresu Přerov, v Tovačově pak z obcí bývalého okresu Kojetín. Jak se zaplňovaly archivním materiálem, docházelo k narušení této zásady; dnes jsou uloženy zejména v Lipníku nad Bečvou také archiválie z Přerovska a Kojetínska.

Jestliže dosud byla věnována pozornost nedostatku kapacity skladovacích prostor,

zbývá uvést několik slov také o kvalitě dosud užívaných budov a místností. Podle revizní zprávy Státního oblastního archivu v Opavě z května 1992 jsou objekty užívané okresním archivem pro trvalé uložení archiválií nevhodné.⁷⁷ Relativně nejlepší je stav budovy v Přerově. Horní náměstí č. 7, která je vlastnictvím Okresního úřadu v Přerově. V depozitáři na Horním náměstí č. 10 je trvale značná vlhkost, která sahá místy po zdech do výše jednoho metru. Objevila se dřevokazná houba, proto je nutno archiválie z místností vystěhovat. Depozitář v tovačovském zámku má „velmi nehostinné pracovní prostředí“; pro archiváře i badatele je špatně dostupný. Objekt v Lobodicích sloužil původně jako zařízení staveniště plynárny, než byl zakoupen v roce 1969 pro archivní účely. Jeho životnost již uplynula. Na závadu je provizorní charakter budovy, velké trhliny, odloučenost od centrálního pracoviště a špatná dosažitelnost. V Lipníku nad Bečvou užívá archiv řadu místností, které až na jednu celkem vyhovují k ukládání archiválií, ale pracoviště nemá vhodnou kancelář, studovnu a pořadači místnost. Hygienické zařízení je otřesné. Depozitáře na Potštáte trpí nadměrnou vlhkostí; pro trvalé uložení archiválií jsou nevhodné. Pracoviště má sice prostornou kancelář, ale komunikačně je těžko dostupné.

Za tohoto stavu budov a místností je velmi ztížena ochrana archiválií, která je jednou ze základních povinností zřizovatelů archivů; vhodné budovy jsou pro její zabezpečení to základní. Proto je třeba přijmout nejen zásadní řešení, ale co nejdříve dokončit rozpracovaný projekt novostavby archivní budovy a začít s její výstavbou. Jenom tak lze zachránit cenné kulturní dědictví, které v přerovském archivu je uloženo.

ZÁVĚR

Státní okresní archiv v Přerově se během krátké doby svého trvání stal vedle muzea a knihovny důležitým střediskem vlastivědné práce a odborným zařízením, které na území okresu zajišťuje veškerou archivní službu. Jeho posláním je na jedné straně záchrana cenných písemností (archiválií) před zničením, na druhé straně pak pomoc státním, samosprávným i ostatním orgánům a organizacím při vedení spisové manipulace a při skartaci písemností. Práce archivářů je spíše skrytá a nenápadná, ale bez ní by historici i další badatelé obtížně získávali podklady pro svá pojednání a studie; občané by pak marně sháněli podklady pro vyřízení svých záležitostí. Jestliže archiv překonal počáteční obtíže a od roku 1955 zaznamenal viditelný pokrok, jak ve shromažďování písemností, tak při jejich zpracování, pak dnes stojí před závažným úkolem vytvořit podmínky pro bezpečné a vhodné uložení archiválií. Do archivu přicházejí noví mladí pracovníci, kteří na rozdíl od svých předchůdců nemusí probouvat archivu uznání ve společnosti, ale mohou již na vybudovaných základech pokračovat ve zpracování dosud neuspořádaných fondů a v jejich badatelském využívání. Předpokládá to dořešit vhodné uložení a zabezpečení archiválií tak, aby nedocházelo k jejich znehodnocování či přímo ničení. Bude-li porozumění na obou stranách, tj. na okresním úřadě i na státním okresním archivu a archivních orgánech vůbec, pak se i v Přerově dočkáme jednoho centrálního pracoviště v novém archivním objektu. Nezbyvá než popřát archivářům, aby se to brzy uskutečnilo.

POZNÁMKY

1 O územně správních změnách v okrese Přerov viz Cekota, V.: Změny hranic obcí v okrese Přerov od roku 1945. Vlastivědné listy, 1987, č. 1, s. 3—8; týž: Okres Přerov. Ostrava 1988, s. 23 a 54.

2 Okresní vlastivědné muzeum J. A. Komenského v Přerově 1987—1988. Přerov 1988, s. 7—11; Vožda G.: 82 let od založení muzea Komenského v Přerově. In: Flos, p.: Příroda, člověk a společnost v díle J. A. Komenského. Přerov 1968, s. 65—71.

- 3 Prameny. Archiv městského muzea v Přerově. In: Ročenka městského muzea v Přerově. Přerov 1936, s. 102—119, přiložena faksimile originálu listiny Albrechta II. z r. 1439; tamtéž, Přerov 1938, s. 113—127.
- 4 Nařízení ZNV v Brně ze 17. 7. a 14. 11. 1945 č. 10505/IV—16, uvádí I. Štarha v článku Počátky okresních archivů na Moravě. Archivní časopis, 1969, s. 15. (Dále jen AČ).
- 5 Státní okresní archiv Přerov, fond ONV Přerov, inv. č. 4, zápisy ze schůzí rady ONV I. (Dále jen SOkA.) Srovn. Okresní věstník pro správní okres přerovský, 1947, částka 7—8, s. 69, schůze rady č. 100.
- 6 SOkA Přerov, tamtéž, inv. č. 48, zápisy ze schůzí pléna ONV. Srovn. Okresní věstník, 1947, částka 12, s. 117, 123—124.
- 7 Štarha, I.: cit. dílo, s. 17.
- 8 Zákon č. 280/1948 Sb., o krajském zřízení, z 21. 12. 1948, vládní nařízení č. 3/1949 Sb., o územní organizaci národních výborů, a zákon č. 142/1949 Sb., o výkonu lidové správy v sídlech krajů. Srovn. Roubíc, A.: Krajské národní výbory v období lidové demokracie se zřetelem ke KNV Olomouc v letech 1949—1960. In: Sborník Státního oblastního archivu v Opavě 1975—1980. Opava 1982, s. 5—77. 9 Niklová 9: Čtvrtstoletí Státního oblastního archivu v Opavě. In: Severomoravské archivní sympozium. Opava 1980, s. 20.
- 10 Štarha, I.: cit. dílo, s. 18.
- 11 Ustavení Státní archivní komise. AČ, 1951, s. 65—66. Srovn. Klos, M.: Národní výbory a rozvoj archivnictví na Ostravsku v letech 1945—1954. In: II. Severomoravské archivní sympozium. Opava 1986, s. 54.
- 12 SOkA Přerov, fond ONV Přerov, inv. č. 467, kart. 283, odpověď ONV ministerstvu vnitra z 29. 7. 1949.
- 13 Tamtéž, inv. č. 659, kart. 357, přípiš KNV Olomouc z 19. 2. 1952. Jaroslav Matzenauer se narodil 23. 2. 1903 v Přerově, zemřel 29. 4. 1955 v Přerově. V Kokorách se o místní archiv staral Alois Válek, ředitel školy, v Horní Moštěnici též ředitel školy František Mikeška.
- 14 SOkA Přerov, korespondence, zápisy z porady 17. 4. a 15. 10. 1953; uložena v depozitáři na Horním nám. č. 7.
- 15 Vládní nařízení o archivnictví č. 29,1954 Sb., ze 7. 5. 1954. Srovn. Sýkora V.: Na prahu významného roku. AC, 1979, s. 5.
- 16 Směrnice pro organizaci, činnost a řízení okresních a městských archivů. Sbíрка instrukcí pro výkonné orgány NV, 1958, částka 9, poř. č. 41 + příloha. V části II., odst. 1 přílohy se uvádělo, že okresní nebo městské archivy jsou zřizovány „pro ukládání, odborné zpracování a využívání písemností a dokumentů archivní povahy z obvodu okresního, městského (místního) národního výboru“. V dalším odstavci se okresní archivy pokládaly za „odborná archivní zařízení okresních národních výborů“.
- 17 Viz pozn. 13. Srovn. Cekota, V.: Okresní národní výbor Přerov 1945—1960. In: II. severomoravské archivní sympozium. Opava 1986 s. 637.
- 18 SOkA Přerov, korespondence, zpráva z 2. 2. 1955.
- 19 Tamtéž, zpráva z 30. 6. 1955.
- 20 Tamtéž, zpráva ze 7. 8. 1955.
- 21 Tamtéž, zpráva ze 3. 4. 1956.
- 22 Instrukce ministerstva vnitra a ministerstva školství a kultury o spolupráci archivů s muzei ze 23. 2. 1959. Sbíрка instrukcí pro výkonné orgány národních výborů 1959, částka 5, poř. č. 15. Podle depozitární dohody z 15. 8. 1961 je Kniha svatebních smluv města Přerova trvale uložena v Muzeu J. A. Komenského v Přerově.
- 23 SOkA Přerov, korespondence, zpráva z 23. 5. 1960.

- 24 SOkA Přerov, korespondence, zpráva z 2. 1. 1961 o průzkumu Okresního archivu v Přerově provedené pracovníkem archivního oddělení KSMV v Ostravě dr. Pačlíkem.
- 25 O archivu v Hranicích a Lipníku n. B. viz Cekota, V.: Z minulosti hranického archivu. Zpravodaj města Hranic a lázní Teplice n. B., 1979, listopad, s. 9—11; Krška, I.: 25. výročí socialistického archivnictví, práce a perspektivy archivního depozitáře v našem městě. Lipenský kulturní kalendář, 1979, srpen, s. 4—6; týž: Inventář ONV Hranice, Lipník n. B. 1990, úvod s. XXX—XXXII; Stratil, I.: Okresní archivy Severomoravského kraje v letech 1945—1970. In: Sborník Státního oblastního archivu v Opavě. Opava 1971, s. 155.
- 26 Starha, I.: cit. dílo, s. 25. Srovn. Stratil, I.: cit. dílo, s. 155. Viz též Okresní věstník ONV Hranice č. 11 z r. 1948.
- 27 SOkA Přerov, fond ONV Hranice, inv. č. 488, kart. 473.
- 28 Tamtéž. Např. městský archiv v Hranicích měl, starší archiv umístěn v 1. poschodí mateřské školy, městská registratura od r. 1960 ležela v kancelářích MNV, v Drahotuších byly archiválie uloženy v dřevěné truhlici, v Kelci v muzeu.
- 29 Tamtéž, korespondence SOkA, zápis z 15. 10. 1953.
- 30 Tamtéž, fond ONV Hranice, inv. č. 1515, kart. 1314, dopis AO KSMV v Olomouci z 19. 9. 1955.
- 31 Tamtéž, dopis odboru vnitřních věcí KNV v Olomouci z 22. 9. 1956.
- 32 Tamtéž, inv. č. 488, kart. 473, zpráva Zemského archivu v Brně z 2. 9. 1949; inv. č. 1532, kart. 1336, odpověď ONV AO KSMV v Olomouci z 27. 6. 1955.
- 33 Tamtéž, inv. č. 488, kart. 473, zápis o provedené inspekci městských archivů na Hranicku ve dnech 4.—7. června 1947.
- 34 Tamtéž, archivní korespondence, zápis z celokrajské porady z 24. 10. 1955 v Olomouci.
- 35 Tamtéž, ONV Hranice, inv. č. 1532, kart. 1333.
- 36 Tamtéž, inv. č. 1515, kart. 1314, dopis AO KSMV z 3. 5. 1959, čj. Ar 849/10 až 59.
- 37 Inventář ONV Hranice, úvod, s. XXXI—XXXII. Srovn. Stratil, I.: cit. dílo, s. 155.
- 38 SOkA Přerov, archivní korespondence, zpráva o činnosti pracoviště v Potštáte ze 6. 1. 1961.
- 39 Tamtéž, zápis o provedeném průzkumu Okresního archivu v Přerově ze dne 24. 5. 1961.
- 40 O archivu v Kojetíně viz Cekota, V.: Jubileum archivu. Kultura Přerova, 1979, s. 38—39; Stratil, I.: cit. dílo, s. 156; Bystřičky, V.—Hrubý, V.: Přehled archivů CSR. Praha 1984, s. 182.
- 41 SOkA Přerov, fond ONV Kojetín, inv. č. 193, kart. 43, dopis KNV v Olomouci z 19. 2. 1952 čj. III/1-055.8-1952/JM.
- 42 Tamtéž, výměr ONV Kojetín z 24. 3. 1953.
- 43 Tamtéž, směrnice byly zpracovány před 5. 8. 1952. Srovn. příloha.
- 44 Tamtéž, inspekční zpráva M. Gajdoštkové z krajského archivu v Janovicích z 20. 9. 1952.
- 45 Tamtéž, zpráva MNV v Tovačově krajskému archivu v Janovicích z 9. 9. 1952. Srovn. Cekota, V.: inventář AM Tovačova, Tovačov 1977, s. 14—16.
- 46 Tamtéž.
- 47 Tamtéž, zpráva archivu kraje Olomouckého v Janovicích ONV v Kojetíně z 20. 8. 1952.
- 48 Tamtéž, fond ONV Kojetín, inv. č. 687, kart. 284.
- 49 Tamtéž, fond ONV Kojetín, inv. č. 615, kart. 264, zpráva ONV z 23. 7. 1955.
- 50 Tamtéž, fond ONV Kojetín, inv. č. 687, kart. 284, rozhodnutí ONV z 28. 12. 1956.

- 51 Tamtéž, inv. č. 193, kart. 43, zpráva okresního archiváře ONV Kojetín z 2. 5. 1954.
- 52 Tamtéž, inv. č. 687, kart. 284.
- 53 Tamtéž, archivní korespondence, zpráva B. Štégera z 29. 5. 1961 a ze 16. 7. 1960.
- 54 Tamtéž, B. Štéger v dopise A. Pausovi z 24. 3. 1961 napsal, že stav tovačovského archivu, hlavně písemností zrušeného ONV Kojetín, je děsivý. „Co mi pomůže školení, když ONV je svinčák a dělá všechno proti archivu, resp. proti mně“.
- 55 SOkA Přerov, archivní korespondence. A. Paus ve své zprávě z r. 1960 uvádí: „Funkce okresního archiváře při ONV v Přerově byla sice zřízena již v roce 1955, okresní archiv však ustaven nebyl. Hlavním úkolem archiváře byla péče o spisovnu ONV a účast na průzkumech a skartaci spisů. V té době nelze tedy mluvit o okresním archivu, ale pouze o okresní archivní službě“. Na rozdíl od A. Pause pokládám jmenování okresního archiváře v Přerově k 1. 1. 1955 za vznik a počátek Okresního archivu v Přerově; nikoliv listopad 1958, kdy archivu byly poskytnuty vhodné místnosti.
- 56 Tímto doplňuji a opravuji údaje, které o založení okresních archivů v Přerově, Hranicích a Kojetíně jsou uvedeny v dosavadních publikacích, např. Stratil, I.: cit. dílo, s. 154—156.
- 57 SOkA Přerov, archivní korespondence, zpráva A. Pause z r. 1960, s. 2.
- 58 O archivech po roce 1960 srovn. Bystřičky, V.—Hrubý, V.: Přehled archivů CSR. Praha 1984; Cechová, G.—Pražáková, J.: Archivy CSR. Praha 1974; Klos, M.: Archivy národních výborů Sm kraje v letech 1975—1980. In: Sborník Státního oblastního archivu v Opavě. Opava 1982, s. 119—152; týž: K vývoji okresních archivů Sm kraje v letech 1945—1979. In: I. severomoravské archivní sympozium. Opava 1980, str. 31—54; týž: Zpráva o činnosti okresních archivů Sm kraje v r. 1975: In: Archivy Sm. kraje. Opava 1976, s. 62 až 73; Seberová, D.—Klos, M.: Archivnictví Sm kraje v uplynulých 10 letech. In: II. severomoravské archivní sympozium. Opava 1986, s. 21—27; Stratil, I.: Okresní archivy Sm kraje v letech 1945—1970. In: Sborník Státního archivu v Opavě 1968—1971. Opava 1971, s. 137—160; Starha, I.: Počátky okresních archivů na Moravě. AC, 1969, s. 15—27.
- 59 Zákon CNR č. 97 o archivnictví. Sbírka zákonů částka 18 z 30. 10. 1974. Na zákon navazovala směrnice ministerstva vnitra CSR č. 13 o archivech národních výborů zveřejněná v Ústředním věstníku č. 8 ze 14. 11. 1975; zrušena v r. 1988.
- 60 Zákon CNR č. 343/1992 Sb., ze dne 29. 4. 1992, kterým se mění a doplňuje zákon CNR č. 97/1974 Sb., o archivnictví.
- 61 Všechny údaje, pokud není uvedeno jinak, jsou čerpány z výročních zpráv a bilancí, které jsou uloženy v SOkA Přerov, sign. IX, od r. 1963 do současnosti.
- 62 SOkA Přerov, archivní korespondence, odpověď A. Pause B. Štégerovi z 2. 3. 1961.
- 63 Cekota, V.: Organizační vývoj JZD a jejich spisové služby. In: I. severomoravské archivní sympozium. Opava 1980, s. 213—264; týž: Vznik a vývoj okresních národních výborů v letech 1945—1960. In: II. severomoravské archivní sympozium. Opava 1986, s. 191—279; týž: Příspěvky k dějinám požární ochrany okresu Přerov. Praha 1991; Krška, I.: Okresní národní výbor v Hranicích. In: II. severomoravské archivní sympozium. Opava 1986, s. 453—495; týž: Archiv města Lipníka n. B. In: Sborník archivních prací, 1991, s. 1—112; týž: Okres Přerov. Ostrava 1988. (Místopis na Potštátsku, Lipnicku a Hranicku).
- 64 Cekota, V.: Dokumentace významných osobností v okresním archivu. In: XV. mikulovské sympozium. Praha 1985, s. 56—60.
- 65 Více o piaristické knihovně viz Cekota, V.: Piaristická knihovna v Lipníku n. B.: In: Studie Muzea Kroměřížska 89. Kroměříž 1989, s. 93—96.
- 66 SOkA Přerov, archivní korespondence, dopis B. Štégera z 24. 3. 1961.

- 67 PhDr. Ivan Krška, nar. 24. 7. 1932 v Hranicích, řídil archivní pracoviště v Potštáte a depozitář v Lipníku n. B. od 16. 7. 1959 do 31. 8. 1992, kdy odešel do důchodu.
- 68 Bohumír Stégér, nar. 26. 8. 1908 v Kojetíně, zemřel 10. 10. 1985 v Tovačově; v archivu působil od 1. 1. 1959 do 15. 7. 1962, později jako invalidní důchodce (1967—1976).
- 69 Marie Miklošová pracovala na tovačovském pracovišti od 24. 7. 1962 do 15. 11. 1962.
- 70 Arnošt Paus, nar. 9. 1. 1895 ve Štramberku, zemřel 1. 5. 1969 v Přerově, působil v archivu od 1. 1. 1955 do 30. 9. 1963. Dlouhá léta býval kronikářem Přerubu.
- 71 PhDr. Vojtěch Cekota, nar. 5. 11. 1930 ve Zlíně, nastoupil do funkce okresního archiváře (od r. 1966 ředitelem archivu) dnem 23. 1. 1963 a působil jako ředitel do 31. 12. 1992; pak pracoval jako vedoucí odborný archivář. PhDr. Jiří Lapáček, nar. 20. 2. 1960 v Pacově, byl jmenován ředitelem archivu k 1. 1. 1993.
- 72 SOkA Přerov, archivní korespondence, čj. 118/63, dopis z 12. 6. 1963.
- 73 Akademický sochař Josef Baják, nar. 26. 2. 1906 v Přerově, zemřel v Přerově 3. 12. 1980. V archivu pracoval od 1. 10. 1963 do 31. 8. 1965. Pak působil v Lidové škole umění v Přerově.
- 74 O jejich působení v archivu viz v příloze č. 1.
- 75 Věra Fišmistrová, nar. 26. 2. 1951 v Přerově, nastoupila do archivu 1. 10. 1978 jako odborný archivář.
- 76 Údaje o prostorové situaci jsou podrobně rozvedeny v příloze k ročním výkazům a v komentářích. Jeden z posledních rozborů byl, vypracován v r. 1991 pro vedoucího kanceláře přednosta.
- 77 SOkA Přerov, archivní korespondence, čj. 235/92/XI — protokol o revizi OAr z 12. 5. 1992.

Příloha č. 1

Přehled pracovníků, kteří působili v archivu v letech 1950—1992

jméno	doba působení	poznámka
1. Pracovníci pověřeni funkcí okresního archiváře		
a) Přerov	RNDr. Ondřej Gintr 1948—1952	současně správce muzea
	Jaroslav Matzenauer 1952—1954	totéž
b) Hranice	Miloš Semerád 1949—1958	totéž
c) Kojetín	Max Navrátil 1953—1958	totéž
2. Pracovníci jmenovaní do funkce okresního archiváře (od roku 1966 ředitele archivu) okresní archivář sam. odb. archivář		
a) Přerov	Arnošt Paus 1.1.1955 – 22.1.1963	okresní archivář

PhDr. Vojtěch Cekota	23. 1. 1963—31. 12. 1992	okresní archivář, ředitel archivu
	1. 1. 1993—dosud	vedoucí odb. archivář
PhDr. Jiří Lapáček	1. 11. 1991—31. 12. 1992	sam. odb. archivář
	1. 1. 1993—dosud	ředitel archivu
b) Hranice (Potštát)		
Ladislav Keller	1. 1. 1959—19. 6. 1959	okresní archivář
PhDr. Ivan Krška	16. 9. 1959—30. 6. 1960	okresní archivář
	1. 7. 1960—31. 8. 1992	vedoucí odborný archivář
c) Kojetín		
Bohumír Štéger	1. 1. 1959—30. 6. 1960	okresní archivář
	1. 7. 1960—15. 7. 1962	samostatný odborný archivář
3. Ostatní pracovníci		
Marie Miklošová	24. 7. 1962—15. 11. 1962	dokum. (admin.) pracovnice-spravovala Tovačov
Josef Baják	1. 10. 1963—31. 8. 1965	dokum. pracovník
Alois Mořkovský	1. 1. 1966—31. 10. 1971	dokum. pracovník na Potštátě
Marie Haldová	1. 11. 1966—28. 2. 1974	admin. pracovnice
Alois Formánek	1. 11. 1972—30. 9. 1973	admin. pracovník v Lipníku n. B.
Květa Bocanová-Pietwaldská	1. 3. 1974—30. 9. 1981	admin. pracovnice uklízečka v Lipníku n. B.
	1. 10. 1981—30. 6. 1993	
Bohuslav Obrtel	24. 2. 1976— 2. 11. 1976	dokum. pracovník
Jan Reinelt	1. 1. 1977—30. 9. 1982	dokum. pracovník
Věra Fišmistrová	1. 10. 1978—dosud	sam. odb. archivář
Marta Rachůnková	1. 9. 1979—31. 8. 1982	admin. pracovnice
prof. Bohdan Vala (úvazek 0,7)	1. 10. 1981—30. 6. 1993	odborný, později sam. archivář
Marie Samsonková	1. 10. 1982—27. 8. 1991	odb. archivář
Věra Macháčková	17. 9. 1984—31. 8. 1985	admin. pracovnice
Mgr. Alexandra Hajlmanová	1. 9. 1992—dosud	sam. odb. archivář, prac. Potštát

4. Uklizečky

Marie Slézrová	1958—1966	Přerov
Marie Klumpnerová	1970—1972	Lipník n. B.
Jarmila Krylová	1975—dosud	Přerov
Anna Zavadilíková	1972—1988	Lobodice
Helena Vaculíková	1989—dosud	Lobodice
Alois Formánek	1978—1981	Lipník n. B.
Květa Bocanová- Pietwaldská	1981—1993	Lipník n. B.

Úklid v depozitářích v Tovačově a v Potštáte byl zajištěn uklizečkami, které proplácel národní výbor.

Příloha č. 2

Okresní národní výbor v Přerově 19 4 7.

První správní údobí, 15. zasedání
OKRESNÍ ARCHIVNÍ ÚSTAV — ZŘÍZENÍ.

Předloha č.: 122

N Á V R H U S N E S E N Í:

Okresní národní výbor v Přerově projevuje zásadní souhlas s návrhem rady okresního národního výboru ze dne 2. června 1947 na zřízení okresního archivu, jako ústavu okresu přerovského. Konkrétní návrh na zřízení tohoto ústavu, jakož i jeho finanční zabezpečení a personální vybavení bude předložen dodatečně po zjištění všech potřebných předpokladů za součinnosti místního národního výboru v Přerově.

Důvodová zpráva.

Z podnětu Zemského archivu v Brně ze dne 31. května t. r. čj. 1849/47 Gr. hodlá okresní národní výbor v Přerově za součinnosti místního národního výboru v Přerově zřídit okresní archivní ústav a vyřídit tím všechny otázky týkající se archivnictví a archivní péče v okrese přerovském.

Přípravné práce spojené se zřízením okresního archivu jsou ve stadiu řízení, takže konkrétní návrh na definitivní zřízení archivu bude možno podati až po zjištění všech potřebných předpokladů.

Záležitost tato byla projednána radou okresního národního výboru v Přerově ve schůzi dne 2. června t. r., a proto podává se shora uvedený návrh plénu ONV ku schválení.

Rovněž okresní finanční komise svým usnesením ze dne 25. listopadu doporučuje její přijetí.

V Přerově dne 20. listopadu 1947

Člen rady ONV:
Miroslav Šrom, v. r., referent

Předseda ONV:
Kašpařík v. r.

Jednací spis okresního národního výboru v Přerově čj. 8875/1-47. SOkA Přerov, fond ONV Přerov, inv. č. 174, kart. č. 9.

Příloha č. 3

Návrh prozatímních směrnic pro zajištění okresní archivní služby. (Z roku 1952).

I. Archivní péčí v okrese se rozumí:

1. Preventivní péče:

- a) evidence spisového materiálu, dříve než přijde do archivní úschovy,
- b) z pověření ONV a se souhlasem krajského archivu dohled na pořádek ve spisovných MNV v okrese.

2. Zachraňování ohroženého archivního materiálu:

- a) jeho zabezpečením na místě.
- b) jeho převzetím do úschovy,
- c) vyžádáním si zákroku krajského archivu,
- d) péčí o spisovny a dozorem nad skartacemi,
- e) přesvědčováním příslušných činitelů o významu archiv, materiálu pro vědu a výzkumnictví.

3. Skartační řízení u těch úřadů, podniků, ústavů a institucí, které svůj archivní materiál ukládají v okresním archivu.

4. Odborná péče o archivní materiál:

- a) rozřídění archivního materiálu podle zásady provenience,
- b) jeho pořádání a ukládání do ochranných obalů a kartonů,
- c) základní konzervace archivního materiálu, která nevyžaduje odborných konservátorských znalostí.
- d) inventarizace a katalogizace archivního materiálu.

5. Restituce cizího archivního materiálu podle principu provenience.

6. Sbíráni a pořádání dokumentů k současným dějinám okresu.

7. Provádění archivního výzkumu pro ONV i nadřízené orgány k dějinám dělnického hnutí, pro potřeby plánování i hospodářského vlastivědného průzkumu okresu.

8. Podle studijního řádu poskytovat vážným pracovníkům archivní materiál.

9. Poskytovat studijní materiál i odborné rady obecním kronikářům.

10. Péče o městské (obecní) archivy v okrese, pokud jsou řádně zřízeny: podle pokynů a v dohodě s krajským archivem vykonávat:

- a) odborný dohled na jejich činnost,
- b) dohled na jejich umístění, věcné vybavení, bezpečnostní zařízení, plánování a rozpočtování,
- c) dohled na jejich řádné personální obsazení,
- d) evidence archivního materiálu v nich uloženého.

11. Spolupráce s podnikovými archivy v okrese:

- a) výměnou rad a zkušeností,
- b) pokud tomu nebrání důvody bezpečnostní, používat jejich materiál k archivnímu výzkumu pro účely uvedené v bodě 7)
- c) za téhož předpokladu evidence jejich archivního materiálu.

II. Archivní fondy.

Do správy okresní archivní služby spadají zpravidla tyto fondy:

1. Archiv MNV v sídle ONV po dohodě s příslušným MNV.
2. Archiválie deponované těmi MNV okresu, které nemají vlastního řádně spravovaného archivu.

Okresní archivář může v dohodě s krajským archivem určit část okresu, z níž budou

archiválie výše uvedeného MNV ukládány v jím určených řádně vedených městských archivech v okrese.

3. Archiválie zaniklých spolků a institucí z okrese, pokud nejsou ukládány v řádně vedených městských archivech.
4. Archivní fondy okresní provenience, pokud nebudou ze zvláštních důvodů uloženy v jiných archivech (krajském archivu, oblastních archivech Státního archivu zemědělského, podnikových archivech). O deponování takových archiválií v okresním archivu rozhodne Krajský archiv se souhlasem příslušných (resortních) nadřízených orgánů.
5. Jiné archivní fondy, které bude nutno ze zvláštních důvodů (plánovacích, výzkumů ap.) deponovat.

III. Technické vybavení okresní archivní služby.

1. Přiměřeně rozsáhlá, suchá a bezpečná (proti ohni a vloupání) skladiště s nutnou rezervou skladištního prostoru pro přírůstky.
2. Suchá a světlá s možností vytápění pro pracovnu a kancelář okresního archiváře a podle potřeby a možnosti další místnosti pro studovnu s příruční knihovnou a pro pořádání a konzervaci archiválií.
3. Prostředky k osvětlování, vytápění a úklidu těchto místností.
4. Pevné, vzdušné a rozebíratelné regály pro uložení archiválií a podle možností tresor pro uložení zvláště cenných a vypůjčených archiválií.
5. Ochranné obaly a kartony (krabice) na archiválie.
6. Zařízení a materiál pro méně složitou a odpovědnou konzervaci archiválií.
7. Příruční knihovna s odbornou literaturou archivářskou, historickou a vlastivědnou.
8. Kancelářský nábytek, zařízení a spotřební materiál pro archivní kancelář.

IV. Okresní archivář (okresní archivní referent).

Výkon archivní služby v okrese je svěřen okresnímu archiváři, jemuž jsou případně podřízeni další pracovníci, přidělení službou u okresního archivu.

Povinnosti okresního archiváře jsou:

1. Svědomitě vykonávat archivní péči v okrese podle pokynů referátu III. ONV a krajského archivu.
2. S péčí řádného hospodáře spravovat svěřený archivní a technický materiál a příslušné rozpočtové položky.
3. Vykonávat zvláštní úkoly související s archivní službou v okrese, které mu budou uloženy krajským archívem.
4. Podávat ONV ref. III. a krajskému archivu zprávy o své činnosti.
5. Stále zdokonalovat a prohlubovat své odborné znalosti.

Práva okresního archiváře:

1. Podle platných předpisů dostávat za svou práci přiměřenou odměnu.
2. Dostávat náhradu hotových výloh spojených s výkonem jeho funkce (cestovné, stravné a noležné při výkonu archivní péče i při účasti na odborných poradách, školení atd.).
3. Vzhledem k povaze jeho práce se zaprášeným a špinavým spisovým materiálem budiž doporučeno závodní odborové skupině ROH, aby dostával zvláštní poukaz na pracovní oděv (kombinězu, pracovní plášť) a mýdlo.

V. Referát III. ONV.

1. Používá okresní archivní služby k výkonu archivní péče v okrese.
2. V dohodě s krajským archivem stará se o umístění a personální i věcné vybavení okresního archivu.
3. Obstarává jeho plánování a rozpočtování.
4. Pečuje o jeho bezpečnostní zařízení.
5. Dohlíží na jeho činnost, o níž dostává od okresního archiváře písemné zprávy a kterou všemožně podporuje.
6. Může pověřit okresního archiváře dohledem na pořádek ve spisovnách MNV okresu.

VI. Krajský archiv vykonává na okresní archivní službu odborný dohled.

1. Dbá o řádný chod archivní péče v okrese a o odbornou správu archivních fondů:
 - a) občasnými revizemi archivů v okrese,
 - b) o výsledku těchto revizí podává zprávu III. ref. příslušného ONV,
 - c) dostává od okresního archiváře zprávy o jeho činnosti,
 - d) opatřuje pro archiv v okrese složitější a odpovědnější konzervační a rekonstrukční práce,
 - e) všestranně podporuje okresní archivní službu v její činnosti.
2. V dohodě s příslušným ONV ref. III. dbá o řádné personální i věcné vybavení okresní archivní služby a pečuje o odborné školení okresního archiváře a jemu přidělených zaměstnanců.
3. V zájmu plynulého chodu archivní služby v kraji pověřuje okresního archiváře zvláštními úkoly.

Archiv jednotného národního výboru v sídle KNV vykonává funkce městského archivu i funkci okresního archivu pro celý správní okres ONV.

Při výkonu této funkce se řídí těmito prozatímními směrnici pro okresní archivy.

Je-li krajský archiv umístěn mimo sídlo KNV, připadají archivu JNV tyto zvláštní úkoly při výkonu archivní péče:

 1. Vybudovat v archivu JNV krajskou archivní studovnu, do níž by byl z krajského archivu i jiných archivů zapůjčován archivní materiál.
 2. K tomu účelu vybudovat příruční knihovnu zaměřenou v její vlastivědné části na literaturu celého kraje.
 3. Zprostředkovávat spolupráci krajského archivu s úřady, školami, knihovnami, muzei a ostatními institucemi v krajském městě.
 4. Archivář JNV může být trvale nebo dočasně pověřen výkonem některých úkolů archivní péče celokrajského významu.

Vzhledem k těmto zvláštním úkolům archivu JNV je nutné, aby ref. III. JNV pamatoval na jeho přiměřené personální i věcné vybavení, plánování a rozpočtové zajištění.
SOka Přerov, fond ONV Kojetín, inv. č. 193, kart. č. 143.

Vojtěch Cekota

Smír mezi Vokem ze Sovince a císařem Zikmundem z roku 1436

Pro období husitských válek na Přerovsku se dochovalo málo dokladů. Jako královské město, ležící na strategickém místě, byl Přerov na počátku dvacátých let 15. století posílen uherskou posádkou v čele s hejtmanem z Perenyj, která měla ochránit město před útoky husitských vojsk. Přesto se husité za svého tažení z východních Čech na Moravu v červenci roku 1423 zmocnili města, řadu domů, hrad s románským kostelíkem sv. Jiří pobořili a zničili také všechny městské knihy a výsady. Avšak husitské vojsko se brzy stáhlo zpět do Čech a do města se vrátila uherská posádka. O čtyři léta později v roce 1427 se husité zmocnili Přerova podruhé; od té doby se stal významným střediskem husitství v Pobečví a představoval hrozbu pro blízkou Olomouc, zachovávající věrnost církvi, králi Zikmundovi a markraběti Albrechtovi. V té době byl tu zástavním pánem Vok ze Sovince, který držel Přerov od konce dvacátých let.¹

Spolu se svými bratry Pavlem a Heraltem podepsal landfrýd, který uzavřeli moravští stavové čtvrt roku po bitvě u Lipan 9. září 1434 v Brně.² Vok ze Sovince patřil k té části šlechty, která se dlouho nechtěla podrobit císaři Zikmundovi a uznat Albrechta za markraběte moravského. Teprve po slavnostním prohlášení basilejských kompaktát 5. července 1436 v Jihlavě za účasti císaře Zikmunda, markraběte Albrechta, vyslanců basilejského sněmu v čele s biskupem Filibertem a zástupců Cechů (Menhart z Hradce, Rokycana aj.) se situace na Moravě pomalu měnila. Přetrvávala však nedůvěra vůči císaři Zikmundovi i markraběti Albrechtovi. Ani velký majestát vydaný císařem 20. července 1436, v kterém Zikmund mj. prohlašoval, že bude zachovávat kompaktáta, že nedopustí útisk těch, kteří přijímají pod obojí způsobou, a že promíjí všem veškeré nepřátelství a zášti, kterých se vůči němu v minulosti dopouštěli, nepřinesl žádoucí uklidnění.³ Proti nespokojencům na Moravě bylo postupováno dvojím způsobem, jednak přímým vojenským tlakem Albrechtova vojska, jednak uzavíráním smluv a dohod o skončení nepřátelství.

A tak na podzim roku 1436 uzavřeli smír se Zikmundem Vok ze Sovince, Jan Tunkl z Brníčka a bratři z Moravan, zatímco Heralt z Kunštátu a Lestnice, strýc pozdějšího českého husitského krále Jiřího z Poděbrad, v odboji pokračoval. Markrabě Albrecht však proti němu vojensky zasáhl a odňal mu ves Bolelouc a zboží Lestnici.

V přerovském archivu se právě k tomuto období pacifikace Moravy nacházejí dvě listiny, které pro dějiny města přinášejí několik podrobností. Obě se odvolávají na basilejská kompaktáta, na úmluvy „od svatého koncilium basilejského učiněných a vydaných“. V první listině z 1. října 1436 císař Zikmund připomíná, že v minulosti došlo ze strany přerovského pána Voka ze Sovince k mnohým zlým skutkům a záštím, které byly namířeny proti němu a císařským poddaným.⁴ Protože si váží jeho dobré vůle a na doporučení mnoha dobrých lidí odpouští jemu i „městu Přerovu, všem jehom služebníkom a poddaným i těm všem, ktož jsú vedle něho v letech již minulých a válkách zašli...“ všechny nepřátelské postoje, nechuti, zášti i nepřívě a slibuje svým císařským slovem, že jim to napříště nebude připomínat a před soudem stíhat. Současně všem lidem v Přerově i jinde, pokud jsou poddanými Voka ze Sovince, zaručoval svobodné přijímání „těla božieho pod obojím způsobem vedle úmluv a zapisuóv od nás a posluóv od svatého koncilium nato učiněných a vydaných“. Kdyby Vok postoupil Přerov císaři, pak by se kostely v Přerově i jinde měly obsazovat takovými kněžími, „kteří tak rozdávají“, tj. utrakvistickými.

O dva dny později dne 3. října 1436 vydal také markrabí Albrecht na císařův rozkaz listinu s podobným obsahem, tj. uzavření smíru s Vokem ze Sovince.⁵ Z drobných odchylek je patrné, že Vok držel vedle Přerova také Svitavy, kterým zaručoval stejné

výsady jako Přerovu. V textu je výslovně uvedeno, že všichni v Přerově a Svitavách mohou svobodně přijímat tělo a krev pod obojí způsobou podle úmluv „svatého koncilia basilejského“. Také obsazování kostelů utrakvistickými kněžími se obyvatelům obou měst zaručovalo. Albrecht připojil další bod, který v první listině není. Vokovi důrazně přikazoval, aby ze svých zámků v Přerově a Svitavách nikomu nečinil násilí, žádného buřiče tam nepřechovával a lidi nepodněcoval k odporu. Požadoval však, aby všechny lidi v Přerově a Svitavách podle práva chránil a „mimo spravedlivé poplatky a užitky“ je ničím jiným neobtěžoval.

Rozborem obsahu obou listin se svého času zabýval Florián Zapletal, který upozornil, že Vok ze Sovince válčil proti Zikmundovi a Albrechtovi dosti dlouhou dobu a že to byli i přerovští měšťané, kteří jej v odboji podporovali. Svědčí to, že Přerov patřil k významným střediskům husitství na Moravě. Výsadou obsazovat kostel kněžími, kteří podávali pod obojí způsobou, odvozovalo město Přerov od té doby svůj patronát k farnímu kostelu. Jestliže kompaktáta zaručovala všem utrakvistům v Čechách a na Moravě svobodné přijímání pod obojí způsobou, pak skutečnost, že se tento bod objevuje znovu v obou listinách, svědčí o opatrnosti Voka ze Sovince, který pokládal za nutné zajistit tuto výsadu přímo pro poddané na svých panstvích.

Krátce po uzavření míru postoupil Vok ze Sovince Přerov během roku 1437 Zikmundovi a Albrechtovi a koupil panství Rožnov p. R. a Vsetín. Přerov se stal opět královským městem, které na rozdíl od dalších královských měst na Moravě bylo české a hlásilo se k husitství. To se neomezovalo jenom na majetnější vrstvy ve městě, ale proniklo do všech vrstev společnosti. Jak však ukázaly další události, ke skutečnému a trvalému míru bylo ještě daleko. V roce 1439 sice král Albrecht potvrdil Přerovu stará městská privilegia, ale město samo přecházelo z jedné ruky do druhé, jak se tu střídali zástavní páni.

Basilejská kompaktáta mají velký význam národní i mezinárodní, ale mají svůj vliv i v onom světě drobných lidí v našich městech, městečkách, panstvích. Přispěly k postupnému usmíření zneprátených stran a k prosazení práva v zemi; v náboženské oblasti pak přinesly všem obyvatelům Čech a Moravy možnost přijímání pod obojí způsobou a obsazování far a kostelů utrakvistickými kněžími.⁶ Náboženské otázky však zůstávaly stále velmi živé a nejednou vedly v dalších letech k četným sporům a k polemikám.

POZNÁMKY

1 O husitství na Přerovsku psali mj. Zapletal, F.: Přerov v minulosti. In: Ročenka městského muzea v Přerově. Přerov 1936, s. 5—86; týž: Přerov za válek husitských. Přerov 1965; Hosák, L.: Přehled dějin města Přerova v době feudálních řádů. Přerov 1956; Roubic, A.: Přerov za husitství a do nástupu Pernštejnů. In: Dějiny města Přerova. 1. díl. Přerov 1970, s. 147—170.

2 Zapletal, F.: Přerov za válek husitských. Přerov 1965, s. 9. Autor opravuje na tomto místě své dřívější tvrzení, že k uzavření míru došlo 4. 3. 1434.

3 Palacký, F.: Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě. ;Praha 1907, s. 700—701.

4 SOkA Přerov, AM Přerov, inv. č. 1.

5 SOkA Přerov, AM Přerov, inv. č. 2. Obě listiny otiskl E. Kvasnička v Ročenke městského muzea v Přerově, Přerov 1936, s. 102—106. Text obou listin uvádí též J. Hanzal ve své diplomové práci „Diplomatář města Přerova do roku 1596“. Rukopis z r. 1968 uložen v SOkA Přerov, inv. č. 1545.

6 V olomoucké diecézi se na některých místech podávalo lidu přijímání z kalicha až do r. 1707, kdy bylo výslovně zakázáno a později zcela zapomenuto. Srovnej Wolny, G.: Kirchliche Topographie .../l. Brunn 1855, s. 102.

Ivan Krška

Potštátský špitál

Mezi potštátskými privilegii zaujímají významné místo ta, která se týkají městského špitálu. Starší z 11. listopadu 1556 je vydáno Václavem Starším Podstatským z Prusinovic.¹ Vydavatel konstatuje, že uviděl potštátský špitál „vopuščenej i ty chudé lidi v něm“, a proto se rozhodl, že ve prospěch špitálu obrátí plat, jenž mu byl odváděn z Potštátu, obou potštátských předměstí a dvou mlynářů² o tzv. suchých dnech, tj. čtyřikrát do roka.³ Plat vybírali potštátszí purkmistři, kteří byli povinni každý rok, při obnově úřadu, učinit potštátské vrchnosti vyúčtování s výčtem toho, nač byly peníze pro špitálníky vynaloženy. Špitálníkům bylo nařízeno přijímat podobojí. Není pochyby, že pod rouškou tohoto utrakvismu se ve skutečnosti skrývalo luterství a v této souvislosti upozorňujeme na záslušnou práci Indrovu.⁴ Spolu s listinou Václavova bratra Mladoty Podstatského z Prusinovic z roku 1551 zahajuje tato listina sérii česky psaných privilegií pro jinak převážně (německé město.³ Je to doklad nejen tehdejšího postavení češtiny jako úředního jazyka, ale i českého cítění tehdejší vrchnosti. Mladší privilegium z 24. června 1613 je vydáno Bernardem Podstatským z Prusinovic. Přináší nejprve údaj o odkazu Jetřicha Podstatského z Prusinovic,⁶ vydavatelova strýce, ve prospěch špitálu. Za Jetřichův odkaz⁷ ve výši 100 zlatých byl na potštátském předměstí vystavěn nový špitál. Bernard Podstatský z Prusinovic za jehož „panování“ byl špitál vystavěn, zavázal budoucí držitele Potštátu k tomu, aby špitál nebyl v budoucnosti obrácen k jinému účelu. Měl sloužit pro chudé lidi, „kteříž by pracovati nemohli a nač se živiti neměli“. Navíc zavázal budoucí držitele Potštátu k poskytování stavebního dříví na opravu špitální budovy a určil dávat špitálníkům každý rok patnáct sáhů palivového dříví. Listinu nejen zpečetil svou pečeti, ale i ověřil vlastním podpisem. Jak známo, platnost potštátských privilegií nenarušily ani nové, pobělohorské poměry. Listinou z 29. září 1693 je potvrdil Jan Jiří Walderode.⁸ Tato již německá walderodovská konfirmace ponechala tudíž v platnosti i obě zmíněná privilegia, týkající se potštátského špitálu. Na základě josefínského katastru (příznávací knihy) je možno polohu potštátského špitálu bezpečně zjistit. Nalézal se na tzv. potštátském horním předměstí a měl popisné číslo 18.⁹ U špitální budovy byla i malá zahrádka o délce osmi a šířce tří sáhů. Po přečíslování v minulém století dostal špitál číslo .218, které mu patří dosud.¹⁰ Podle parcelního protokolu horního předměstí činila jeho stavební parcela 1 ar 88 m².¹¹ Špitál, uváděný jako obecní chudobinec, přestal plnit svou funkci po odsunu obyvatel německé národnosti v roce 1946. Jeho vlastnictví se ujala Vojenská lesní správa v Potštáte, která budovu přestavěla a využila k bytovým účelům.¹² Od roku 1992 je budova opět ve vlastnictví obce. Závěrem příspěvku připojuji opis originálů obou privilegií.¹³

1. privilegium

Já Václav starší Počtacský z Prusenovic a na Počtátě oznamuji tímto listem přede všemi, kdež vokázán, anebo čtouce slyšán bude, že znajíc čas krátkej a rychle pomíjející věkův lidských na tomto světě bytí, ale což kdo jakej milosrdnej skutek učiní, že to pamětihodné jest a k budoucímu času každému zuostane.

I vidouc i já špitál počtátskej vopuščenej i ty chudé lidi v něm, toto k tomu špitáli z platu svého dědičného vobracím a dávám sám od sebe i od erbův svých, budoucích potomkův pánův počtátskejch. Jakož jmám na městě Počtátě i na obojím předměstí a na dvou mlynářích plat, kterémuž říkají bodrczynz,¹⁴ totiž každé suché dny z každého domu půl groše, ten plat dědičně na časy budoucí, aby purkmistři počtátszí každé suché dny vy berouc, na ty chudé do téhož špitále na stravu, aneb na voděv, jakž by

potřebovali, vynaložiti jmají. A každěj rok při obnovení ouřadu, aby mne Vácslavovi, nahoře psanému, erbuom, neb budoucím potomkóm mejm, pánóm počtáckejm, počet učinili, nač jsou těm chudejm ten plat vynaložili.

Všakž chudí, kteříž by jse v tom špitáli chovali, aby byli pobožní a tělo a krev Pána Krista přijímali a za mne a Bohunku z Vackova, manželku mou a dítky naše, aby jse Pánu Bohu modlili. Aby Pán Bůh ráčil nám viny a hříchy naše, kteréž jse nám často přiházejí, odpouštěti a na tomto světě ve zdraví a v požehnání svým svatým ostříhati a zachovati a po skončení životův našich do království svého nebeského přijíti. A již já nahoře psaný Vácslav, erbové moji i budoucí potomci, páni počtáčští, žádným vymyšleným obyčejem na ten plat vejš psaný jse navracovati a jeho od těch chudejch toho špitále počtáckého odjímati nemáme, než, aby tíž chudí lidé v tom špitáli na časy budoucí při tom platu, jakž se nahoře píše, zuostaveni byli.

Toho na jistotu já, svrchupsaný Vácslav, pečeť svou vlastní k tomuto listu s mejm jistejm vědomím a vůlí přitisknouti jsem dal. A pro širší toho vědomost připrosil jsem urozeněch vladyk, pana Bernharta Sterna z Štatmburka na Domaželicích, pana Vácslava Krsovského z Krsovic na Přílepích,¹⁵ že jsou pečeti své podle mé k tomu listu přitisknouti dali. Jenž jest psán a dán na Počtátě v středu, den památky svatého Martina, léta Páně tisícího pětistého padesátého šestého.

2. privilegium

Já Bernarth Podstatský z Prusinovic na Podstatě a Libtáni,¹⁶ právej dědičnej pán a držitel statku podstatského a města Podstatu, i s erby a budoucími potomky svejmi, pány a držiteli již psaného zboží podstatského a města Podstatu s jeho příslušenstvím, známo činím tímto listem obecně přede všemi nynějšími i budoucími, kdož jej uzdří, anebo čtoucí slyšeti budou.

Jakož jest neboštik pan Jetřich Podstatský z Prusinovic, onen čas na Podstatě, strejc můj, na špitál podstatský peněz jedno sto zlatých poručil a odkázal, a na ty peníze jest teď pomínuj čas, již za panování mého, špitál nový v předměstí podstatském vystaven. Kdež já, svrchupsaný Bernarth Podstatský z Prusinovic, na ten čas pán a držitel zboží podstatského a města Podstatu s jeho příslušenstvím, nechtíce, aby na potomní čas ten špitál v předměstí podstatském vnově vystaveněj k spustošení přišel, aneb k něčemu jinému ten dům špithálský ode mne, aneb budoucích vrchností, potomkův mých, pánuo a držiteluo města Podstatu, obrácen bejti měl, nýbrž, aby na budoucí časy ten špithál pro chudé lidi, pro kteréž vystaven jest, vždycky zuostával a do něho chudí lidé, kteříž by pracovati nemohli a nač se živiti neměli, aby přijímáni byli a v něm své obydlí jmíti mohli, dotčený špithál v předměstí podstatském vnově vystavenej tímto listem svým k tej potřebě pro chudé lidi, aby v něm na budoucí časy obydlí své měli, dokonale osvobozují, přivlastňují a toto obdarování na ten špithál činím a dávám.

Jak osobu svou, tak i erby a budoucí potomky své, pány a držitele města Podstatu, v tom zavazují, aby již psaného špithále v předměstí podstatském vnově vystaveného, nižádným zpuosobem k jinej potřebě svéj vzíti, z něho jiného učiniti, aneb k nějakému užitku svému obrátiti nemohli a tej moci neměli, nýbrž, aby raději ten špithál obhajovali, jeho spouštěti dáti nedopouštěti a pokudž by na opravu toho špithále dříví jakéhokoli potřeba byla, z hor svých, cožbykoli toho potřebí bylo, dříví k stavení darmo dávati i tolikěž pro chudé lidi do téhož špithále, kteřížbykoliv v něm byli, pro potřebu jejich ku palivu, dříví hodného patnácte sáhuo každého roku též darmo dáti, já i s erby a potomky svými, pány a držiteli zboží a statku podstatského, na časy budoucí povinni budeme.

Tomu na svědomí a pro lepší toho všeho, což v tomto listu psáno, jistotu a na zdržení, já Bernarth Podstatský z Prusinovic, napřed jmenovaný, pečeť svou vlastní k tomuto listu a

obdarování ode mne danému, jsem přitiskl a v něm se vlastní rukou podepsal.¹⁷
Jenž jest dán a psán na Podstatě v pondělí, den svatého Jana, Křtitele božího. Léta páně tisícího šestistého třináctého počítajíc.

POZNÁMKY

- 1 Archiv města Potštátu (dále jen AM Potštát), inv. č. 5. K Václavovi staršímu Podstatskému z Prusinovic viz J. Pilnáček, *Genealogie Podstatských z Prusinovic*, Brno 1929, str. 8, č. 32 a F. Matějek. *Moravské zemské desky 1480—1566*, kraj Olomoucký, Praha 1947.
- 2 Název platu viz v textu privilegia. Podle K. Raaba šlo o lazebnický poplatek a tím o doklad k existenci lazebníka-ranhojiče ve městě a tudíž i k dějinám zdravotnictví v Potštátě, AM Potštát, inv. č. 19 (Raabovy výpisy k dějinám Potštátu).
- 3 K existenci tzv. suchých dnů, viz Malý bohovědný slovník (J. Merell a kol.), Přerov 1963, s. 499.
- 4 B. Indra, *Luterské fary v horním Poodří*. Opava 1946, s. 15—16.
- 5 AM Potštát, inv. č. 4. K Mladotovu privilegii viz I. Krška, *Listina Mladoty Podstatského z Prusinovic z roku 1551*, *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín*, sv. 26, s. 6—8. Na převážně německý ráz města ukazuje i německý název poplatku v jinak česky psaném privilegii.
- 6 AM Potštát, inv. č. 7. K Bernardovi Podstatskému a Jetřichovi Podstatskému z Prusinovic viz již [citovanou práci Pilnáčkovu, s. 10, č. 63 a 64 a Matějkovu edici zemských desk olomouckých z let 1567—1642, Praha 1953. K osobnosti Jetřichově se ještě vrátíme v souvislosti s jeho privilegiem pro Potštát z roku 1582, AM Potštát, inv. č. 6.
- 7 Jetřich Podstatský z Prusinovic, jemuž v Záhorské kronice 1947—1948 věnoval samostatný příspěvek Fl. Zapletal, zemřel v Potštátě 14. 12. 1598, Bernard Podstatský 2. 2. 1615. Opisy českých nápisů na jejich rakvích se dochovaly ve farním archivu v Potštátě, (AF Potštát, inv. č. 334). Uvádí též Pilnáček v citované práci, s. 10, č. 63 a 64.
- 8 AM Potštát, inv. č. 9. Viz již citovaný článek autora v VSONJ, sv. 26, s. 5—8. Tamtéž jsou uváděny i opisy privilegií v kopiáři z roku 1693 (AM Potštát, inv. č. 14).
- 9 AM Potštát, inv. č. 58.
- 10 AM Potštát, inv. č. 26 (seznam držitelů domů v Potštátě).
- 11 AM Potštát, inv. č. 25.
- 12 Údaje čerpány částečně na základě dokladů k domu č. 218 v Potštátě (neuspořádaná část fondu MNV Potštát), částečně na základě sdělení funkcionářů obecního úřadu. Budova je obývaná nájemníky.
- 13 Kromě již citovaného kopiáře z roku 1693 jsou potštátská privilegia opsána v mladším kopiáři z roku 1815 (AM Potštát, inv. č. 16). V obou případech jde o opisy v němčině, kdežto kopiář z roku 1693 uvádí nejdříve privilegium v původním jazyku a pak následuje německý překlad. Nelze neuvést, že potštátská privilegia byla opsána též J. J. Středovským v jeho *Apographech*. (F. Sáva a kol., *650 let farnosti brumovské*, Brumov 1992, s. 60).
- 14 Opsáno paleograficky věrně.
- 15 Všechny tři pečete se na privilegii dochovaly a na pecetních obrazech jsou dodnes znatelné rodové znaky. U vydavatele jsou to losí parohy, u Bernarda Sterna ze Štatmburka šesticípá hvězda, u Václava Krsovského z Krsovic štít s pokosným pruhem. Viz k tomu již citovanou práci Pilnáčkovu a jeho další stěžejní práci *Staromoravští rodové*, Vídeň 1930, s. 64, 126, 275—276, 507, 534 a 537.

- 16 Zčeštěný název z německého Liebenthal. Název Luboměř pod Strážnou obec obdržela až v souvislosti s úpravou názvů obcí za předmnichovské republiky. Tehdy byl též upraven název někdejšího města, dnes střediskové obce, z dosavadního Podstat na Potštát.
- 17 Částečně poškozená pečet se u privilegia dochovala. Na plice listiny uveden podpis Bernatt! Podstaczky m. p. (přepsáno paleograficky věrně).

Karel Müller

Znakové privilegium pro Troubky z roku 1570

Historická znaková a pečetní symbolika našich obcí poutá dnes oprávněnou pozornost, neboť obecní zákon z roku 1990 umožnil všem samostatným lokalitám užívat vlastního znaku a praporu. Nově volené obecní symboly by měly vždy vycházet z historických znamení, jak nám je zachovaly nesčetné otisky obecních pečetí a také znaková privilegia. Ta nepředstavují u měst a městeček žádnou vzácnost a většina z nich je evidována heraldickou literaturou.¹ Jinak je tomu u obcí, které ve svých dějinách zůstávaly vždy na úrovni pouhé vsi a své první pečetidlo si se souhlasem vrchnosti pořídily většinou až v závěru 17. století či na počátku století následujícího. Jejich písemná agenda byla minimální a nepůsobily-li jako prodloužená ruka vrchnostenského práva ve vymezeném teritoriu, nebylo ani důvodu, aby disponovaly vlastním typářem. Existovala ovšem řada obcí, jejichž správní postavení v rámci feudálního panství pečetidlo přímo vyžadovalo. Dokládají to nejen staré pečetí,² ale také ve formě originálu či opisu dochovaná privilegia, jimiž světská nebo církevní vrchnost udělila příslušné vsi právo pečet' užívat. Pečet' bývá v listině zpravidla popsána v barvách, takže je možno hovořit o vesnickém znaku, i když k jeho aplikaci docházelo zřejmě jen v nebarevné podobě na obecním typáři. Ivan Štarha nedávno napočítal na Moravě celkem devět vsí, u nichž známe privilegium na znak, vydané vrchností do počátku třicetileté války.³ Jsou mezi nimi též Křenovice, těšící se v tomto směru na Moravě primátu, neboť představitelé olomoucké kapituly je nadali právem užívat obecní pečetí, resp. vesnického znaku již v roce 1496.⁴ Za nejstarší privilegium na vesnický znak vydané světským feudálem byla dosud považována listina pro Čehovice na Prostějovsku, sepsaná v roce 1577 na příkaz majitele tovačovského panství Vratislava z Pernštejna.⁵

Výše uvedený údaj opravuje nedávno nalezený opis znakového privilegia pro ves Troubky. Dne 2. února 1570 vydal na Pražském hradě Vratislav z Pernštejna, nejvyšší kancléř Českého království a majitel tovačovského panství, listinu, již **udělil** své vsi Troubky právo užívat obecní pečetí. Pečet' je podrobně popsána v barvách, můžeme ji tedy rovněž zařadit mezi vesnické znaky. Vlastní znak je netradičně složitý a svou podobou odpovídá spíše znaku nějakého nobilitovaného měšťana. Ctvrcený štít nese v 1. poli erb vrchnosti — pánů z Pernštejna, a to v podobě černé zubří hlavy ve zlatém poli, což odpovídá podobě perňštejnského rodového erbu v tomto období.⁶ Druhé a 3. pole obsahuje tzv. mluvící znamení — červenou trubku ve stříbrném poli — odvozené od názvu obce. Čtvrté pole vyjadřuje symbolem radlice ve zlatém poli vesnický charakter lokality. Obecně jsou stanoveny podmínky pro užívání pečetí v právních záležitostech obyvatel Troubek i přespólních. Je zajímavé, že téměř naprosto shodný text má také výše zmíněné privilegium pro Čehovice, vydané Vratislavem z Pernštejna o 7 let později.⁷

Listina pro Troubky se dochovala v neověřeném opise vidiroátu celkem devíti obecních privilegií, vydaném 21. srpna 1613 městem Přerovem. Opis byl pořízen v průběhu 17. století.⁸ Originál je dnes nezvěstný a nebyl znám ani v době vydávání Selského archivu, který jinak obdobná privilegia registruje,⁹ ani Rudolfu Kreutzovi, autoru pojednání o Troubkách ve Vlastivědě moravské.¹⁰ Není vyloučeno, že se listina poměrně záhy ztratila, neboť na dosud nejstarším známém obecním typáři z roku 1661 je již původní znak deformován. K tomu došlo zřejmě nepochopením obsahu pečetidla staršího, pořízeného zajisté krátce po vydání znakového privilegia, jehož otisk je nám dnes neznám. O století později mizí z obecní pečetí původní symbolika úplně a zcela v duchu 18. století je nahrazena zobrazením postavy sv. Markéty, patronky zdejšího kostela.¹¹

POZNÁMKY

- 1 Viz např. J. Čárek, *Městské znaky v českých zemích*, Praha 1985, a další četné tituly.
- 2 M. Švábenský, Všeobecné zavedení vesnických pečeti na Moravě a před-rustikální pečeť Moravské Loděnice z roku 1597, *Časopis Slezského muzea* 31, 1982, č. 3, s. 204—205.
- 3 I. Štarha, Nejstarší vesnické znaky na Moravě, *Archivní časopis*, 42, 1992, č. 4, s. 208—212. 4 Listinář Selského archivu, 1907, č. 334.
- 5 Štarha, c. d., s. 210.
- 6 P. Vorel, Heraldický spor Viléma z Pernštejna. In: *Heraldica viva*, Pardubice 1992, s. 72.
- 7 Listinář Selského archivu, 1906, č. 267. Udělený znak byl rovněž čtvrcený, v 1. poli erb Pernštejnů, 2. a 3. modré pole nese snop, ve 4. zlatém poli jsou dvě zkřížená krojidla.
- 8 Zemský archiv v Opavě, pracoviště Janovice, Velkostatek Tovačov, **inv.** č. 432, sign. N 173, kart. 78.
- 9 Štarha, c. d.
- 10 R. Kreutz, *Přerovský okres*, Brno 1927, s. 374—382.
- 11 F. A. Slavík, *Staré znaky a pečeti městské a vesnické na Moravě a v jejích odvodcích ve Slezsku*, Brno 1906, s. 71, tab. VIII; Kreutz, e. d., s. 381.

PŘÍLOHA

1579, únor 2., Praha

Vratislav z Pernštejna a na Tovačově uděluje vsi Troubky znak. Neověřený opis vidimusu města Přerova z 21. 8. 1613, pap., čes. Zemský archiv v Opavě, pracoviště Janovice, Velkostatek Tovačov, **inv.** č. 432, sign. N 173, kart. 78.

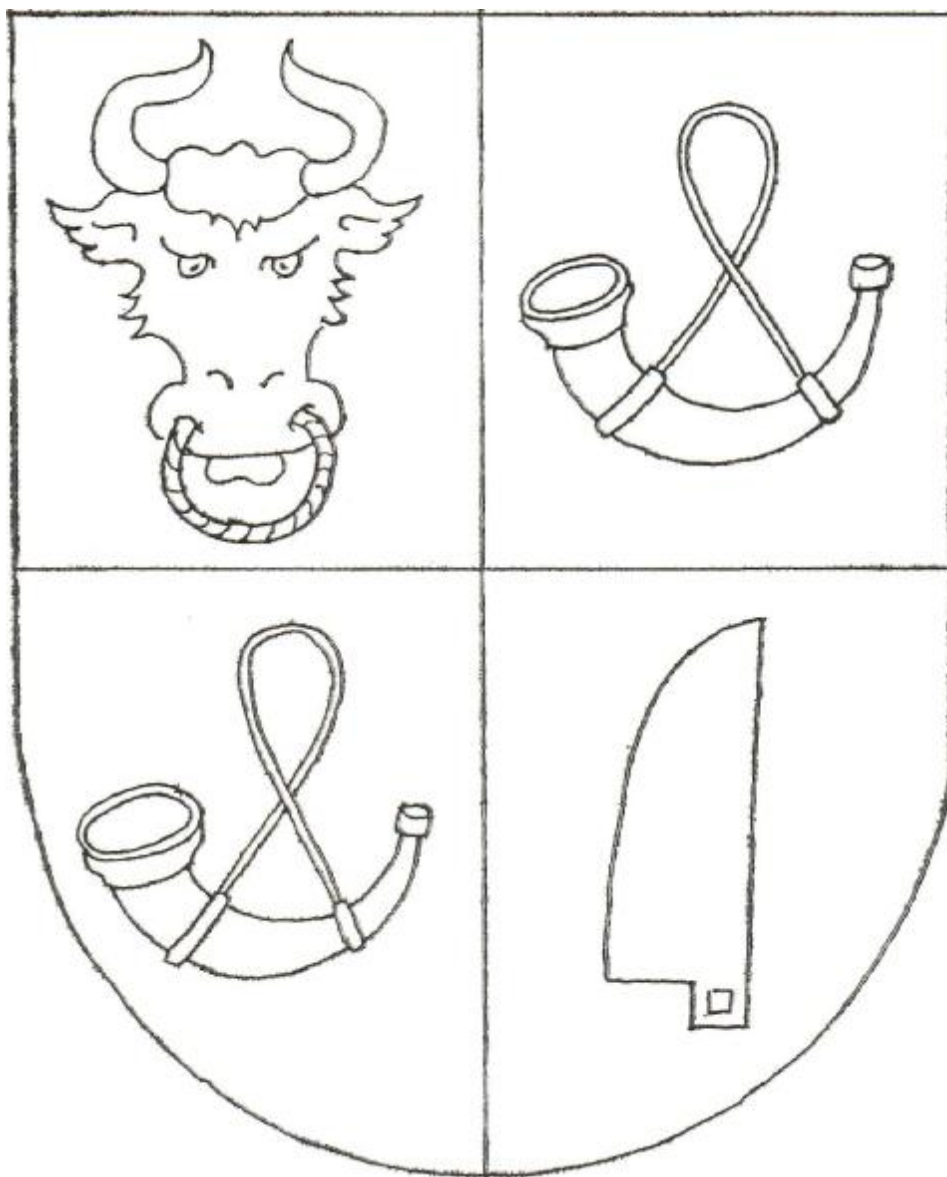
Vratislav z Pernštejna a na Tovačově, nejvyšší kanclíř Království Českého, Jeho Milosti římského císaře, uherského a českého krále rada a komorník, pán a držitel i pravý dědic panství tovačovského a vsi Troubek, známo činíme tímto listem obecně přede všemi, kdež čten nebo čtoucí slyšán bude, že znamenavše, kterak při právě ro~ botných, rychtáře a konšelův vsi Troubek, poddaných našich věrných a milých, mnozí lidé domácí i přespolní z strany spravedlivostí svých a svědkův od téhož práva vyslyšených na jiné právo potřebují. A poněvadž týž právo troubecký, nemajíc pečeti své, nemohli takových svědomí zpečetitejch vydávati a na jiném právě těch svědomí nezpečitejch, zvláště v městech, v městečkách, nechtěli přijímati. I jsouce my toho jistotně zpraveni, že v tejš vsi naší Troubek plné právo jest, na poníženou prosbu rychtáře, konšelův i vsí obce též vsi Troubek, poddaných našich, i také znajíc jejich v tom z příčin svrchu dotčených důležitou potřebu bejti i poctivost často psané vsi, obci nynější i budoucí troubecké znamení půjčujem. Totiž štít na čtvero rozdělený, v prvním rozdělení, dolejší, po pravé straně v bílém poli trouba lovecká červené barvy a po levé straně v druhé jm rozdělení v žlutém poli radlice železné přirozené barvy, nahoře pak (po) pravé straně v třetím rozdělení též v žlutém poli vrch hlavy zubrové černé barvy se dvěma rohy a se dvěma ušima a v čtvrtém rozdělení po levé straně v bílém poli také trouba červené barvy šňůrou neb řemenem, jakž jedna tak druhá, křížem převlečeným ufasovaná a vzhůru, jakž jedna tak druhá, oběma rohy obrácena, jakž tuto uměním malířským vprostřed listu tohoto vymalováno a vysvětleno jest. Tak aby toho znamení na pečeti pro potřebu svou obecní a lidí přespolních pro průchod spravedlnosti nyní i na budoucí časy užívati mohli. Však toho ouřad nynější i budoucí vsi Troubek pilně šetřiti mají, když budou míti k čemu pečeť přitisknouti, aby to prve bedlivě uvážili, k čemu se má přitisknouti. Tak aby jim na škodu neb k posměchu ouřadu svému i obci nepřitiskovali a

tím se nezavedli. A toto obdarování naše jinejm a jednomu každému ke škodě a újmě bejti nemá. Pro lepší toho jistotu a vědomost my, zpočátku psanej Vratislav z Pernštejna, pečeť naši vlastní k tomuto listu s naším jistým vědomím a vůlí přivěsiti sme rozkázali a v něm sme se naší vlastní rukou podepsali. Jenž jest psán a dán na hradě Pražském ve čtvrtek den památnej Hromnic léta Páně 1570.

Vratislav z Pernštejna

Pečeť Troubek (podle Slavíka, tab. VIII)

Znak Troubek z roku 1570 (kresba autor)

Bohdan Vala

Vrácení privilegií městu Lipníku nad Bečvou kardinálem Františkem z Dietrichštejna roku 1628

V letech 1912—1930 vydával lipenský archivář Jakub Mráček ve výročních zprávách české reálky Listář k dějinám města Lipníka. Za tu dobu uveřejnil sedmašedesát listin in extenso, in excerpto, nebo jen v regestu, z let 1378—1601. Sám vyslovil přání, aby se ve vydávání pokračovalo listinami z pobělohorského období. Rozhodli jsme se pro vydání listiny kardinála Františka z Dietrichštejna z roku 1628. Jde o listinu zásadního významu pro pobělohorský život města z toho důvodu, že ve svých ustanoveních nahrazuje jednotlivá privilegia (byť i v okleštěné formě, vyhrazuje si pro sebe např. vinný šenk), kterých se městu dostalo před rokem 1620 a které kardinál František z Dietrichštejna městu 19. června 1622 konfiskoval a uložil ve své kanceláři. (Viz Krška, I.: Archiv města Lipníka nad Bečvou. In: Sborník archivních prací. Praha 1991, s. 41—42.) Heslovitě obsah listiny zaznamenal Jan Baďura ve Vlastivědě moravské, Lipenský okres, Brno 1919, na s. 140—141. Postupovali jsme dle zásad stanovených pro transkripci textů, jak jsou uvedeny např. v Úvodu do novověké latinské paleografie od Jaroslava Kašpara, 1. díl, Praha 1979, s. 170—174.

1628, květen 10., Mikulov.

František kardinál z Dietrichštejna, biskup olomoucký, vrací městu Lipníku jeho privilegia, ztracená pro účast na rebelii, a obnovuje městský znak.

Ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého amen.

K věčně budoucí památce a neporušitelné stálosti věcí níže psaných.

My František z boží milosti svatého římského kostela titule sanctae Mariae trans Tiberim kardinál a kníže z Dytrychštejna, biskup olomoucký, kníže královské kápky české, hrabě, Jeho císařské Milosti tejná rada, též království a zemí JM dědičných protektor, s plnomocenstvím Markrabství moravského gubernátor a nejvyšší komisař generální, nepochybujeme, že všem vůbec a jednomu každému veřejně známo a vědomo jest, jaké bezprávné, svévolné a nešťastné pozdvižení a rebelie ze třech stavů Markrabství tohoto moravského obyvatelé léta Páně tisícího šestistého devatenáctého proti vlastní pořádně volené a jednou přijaté nejvyšší vrchnosti své nejžasnějšímu a nepřemoženějšímu, velikomocnému Ferdinandovi druhému, volenému římskému císaři, uherskému a českému králi, jsou vzbudili a před sebe vzali.

Kterážto ohavné rebelie netoliko všickni obyvatelé, vynímajíc samy preláty a duchovenství a nětco málo osob stavu panského, rytířského a městského, se oučastna učinili, anobř i ouřad a ubec (!) města Lipníka ní se poskvrnily a v mnohých věcech vinny nalezeny a shledány sou. Pro kteroužto příčinu hodně a spravedlivě všechny a všelijaké privilegia, svobody, obdarování a nadání své, kteréž lak sobě od starodávna a předkův našich, pánův a držitelův statku lipenskýho a helfenstejnskýho, nadané, schválené a utvrzené měli, propadli, ztratili a o ně se připravili.¹ Jakož my nahoře psaný František, kardinál a kníže z Dytrychštejna (majíce sobě od nejžasnějšího, nepřemoženějšího, velikomocného římského císaře Ferdinanda druhého, uherského a českého krále, markraběte moravského, císaře a pána našeho nejmilostivějšího, statek helfenstejnský a lipenský a jiné za svou poddanou upřímnost, věrnost a stálost, an jsme v dotčené rebeli k Jeho císařské Milosti s nemalým nebezpečenstvím hrdla svého prokázali a zachovali, též i k vynahrazení těch nevymluvitedlných škod a outrat, ku kterýmž pro zachování dotčené věrnosti přivedeni jsme za dědictví naše a budoucích našich potomkův a knížat z Dytrychštejna z milosti a dobroty císařské darovaný a náležitě odvedený a postoupený) jakožto přirozená vrchnost, pravý pán kníže a dědic

téhož statku helfenštejnského a lipenského ty všeckny a všelijaké obdarování, svobody, privilegia a nadání ouřadu i vši ubci a předměšťanův města našeho Lipníka kazíme, moříme a tímto naším listem vyzdvihujeme a v nic obracíme.

Však poněvadž lidské přirození skrze zavedení prvních rodičův velmi hrubě porušené a vždycky více samo z sebe k zlému nežli k dobrému nakloněné jest, odkadž pochází, že souce v skutcích našich sami z sebe nedokonalí, velmi často klesají, padají a od cesty spravedlnosti se uchylují, a jsouce pohnuti mnohými a častými uctivými prosbami, poníženými žádostmi, kořícím a milosti žádostivým vyhledáváním dotčeného ouřadu i celé ubce města našeho Lipníka, zvláště veliké v tom potěšení majíce, že oni Lipenští přijmouce naše otcovské napomenutí, takovému se skutečně poddali, a upustíc od svých kacířských bludův, jichž před panováním nad nimi naším následovali, k pravé a samospasitedlné svaté víře římské katolické všickni společně přistoupli a v ní s námi se srovnali. Ano znaje to dobře, že spravedlnost nikdá bez milosrdenství (poněvadž sami milosrdenství Božího potřebujeme) konána býti nemá, nýbrž jeden každý netoliko na to, že i on člověk jest, pamatovati a raději nad pádem spolubratra a bližního svého vždycky utrpení a lítost nežli nějaké oblíbení a potěšení nésti povinen jest, svrchupsané purkmistra a ouřad i celou ubec města a všeho předměstí lipenského prohlídajíc na to, že se k nám a budoucím dědicům našim vždycky věrně poddaně a poslušně nyní i budoucně chovati i toho při nás všelijakou povinnou poddaností se vděčně zasluhovati připovídají a zavazují. Jakž pak toho všeho podstatnou a opravdivou průbu a příklad při jminulém do Slezska a Markrabství moravského od lidu nepřátelského vpádu nám na sobě skutečně ukázali, když jsouce od nepřítelů tuze a opravdově o poddání města našeho Lipníka prohledávání, netoliko sou města poddati nechtěli a nepoddali, ale také nepříteli s vynaložením statkův a hrdel svých zmužile odepřítí usilovali.² S dobrým naším rozmyslem a radou věrných našich milých, též aby oni Lipenští nynější i budoucí v městě i na předměstí bydlící s manželkami, dítkami a potomky svými nás a rodu našeho knížetceho z Dytrychšteyna věčnou a chvalitebnou památku míti, tím podstatněji živností svých hleděti, tudy se víceji a víceji vzdělávati a skrzevá to město k zrostu přijíti mohlo, z pouhé milosti a dobroty naší knížetceho touto zase novou milostí a svobodami podělovali a na budoucí věčné časy darovati ráčíme, podělujeme a darujeme. Předně a ponejprve, poněvadž mimo jiné všecky věci nejprve království Božího vyhledávati a o spasení duší našich nám péči a starost míti sluší a potřeba jest tak, aby tyto časné věci majíce v duchovních spasitedlný počátek a základ svůj, tím lepší prospěch a větší vzrost měli, předně tomu chceme, aby od datum tohoto našeho listu žádný více jak do města našeho Lipníka, tak ani na předměstí neb do cechu některého pod žádným vymyšleným způsobem za obyvatele a spolusousedu přijat nebyl, leč by prve víru svatou katolickou římskou i s manželkou a dítkami svými v věku dospělými přijal a velebnou svátost oltářní pod jednou způsobou od faráře města veřejně přijímal.³ A poněvadž města naše lidmi hodnými a dobře zachovalými osazována býti mají tak, aby od nich svůj vzrost bráti a jak při službách Božích a churu literátským, tak také na ouřadech ano i v jiných chvalitebných a městu prospěšných politických věcech den po dni více se rozmáhati mohla a rozmáhala, to také milostivě nařizovati ráčíme a nařizujeme, aby budoucně nižádnému, jenž by čísti a psáti neuměl, v okrlšku zdí, než toliko za zdí na předměstí se osaditi a příbytku sobě koupiti přáno nebylo. Ale všickni obyvatelé i s dítkami svými nejméně jednou v roce podle nařízení církve svaté budou povinni velebnou svátost oltářní od kněze a faráře svého pod jednou způsobou přijímati a žádných kacířských kněh nemá žádný z nich v domě svém chovati, méně jich užívati aneb to čeládce neb hoferům trpěti a přehlídati.

Item při vejročních procesích a ofěrách mají pilně bývati, cechové své korouhve, postavníky a svíce voskové míti a v tom ve všem jak při slavnosti Božího těla, tak i

jiných nedělních a svátečních dnech tak, jakž cechové v jiných městech od starodávna činí, se chovati a postupovati. Podle toho povinni též budou netoliko posty svaté pilně zachovávat, od masa se zdržovati, ale také žádný z nich buď při trzích, neb jarmarcích v postní den masa vařiti neb pécti, mnohem méně prodávati, a to v domě svým neb před domem přihlídati nemá a nebude. Pakliž by kdokoliv buď z ubce, neb z ouřadu proti kterémukoliv z těch artykulův zhřešil a vykročil aneb ouřad to ubci přehlídal, tehdy každý takový má netoliko vězením, ale i pokutou od nás a budoucích našich dědicův uznalou bez milosti trestán býti. Pročež netoliko ouředník náš panství helfenštejnského nynější i budoucí, ale také i farář téhož města, aby se tomu dosti dílo, obzvláštní pozor na to jmíti mají.

Za druhé, aby při témž městě a ubci lipenské nejen v pobožnosti, ale také i v spravedlnosti dobrý řád zachován byl, má od nás a budoucích dědicův našich, aneb kohož bychom my k tomu nařídili, každoročně při času nového léta ouřad osobami pobožností, dobrou pověstí a opatrností ozdobenými (v čemž od faráře a ouřadníka zpraveni býti moci budeme) podle starobylého způsobu a řádu obnoven a na místo konšelské dosazen býti; kterýž ouřad netoliko všechnu ubec v dobrém řádu řídit, zlé přetrhovati a dobré schvalovati, ale také chudému jak bohatému, domácímu tak přespornímu spravedlnosti náležitě posluhovati a udělovati povinen bude. Což aby tím podstatněji vykonati mohli, budou moci v tom ve všem těch zřízení a práv, kterých od starodávna buď že podle nadání, neb zvyklostí užívali, na budoucí časy užívat i k tomu vyššímu právu jak prve se utíkati, od něho naučení bráti, však žádnému odvolání neb apelací k němu nezastavujíc/

Ku kterémužto právu jejich ty všeckny osady náležeti mají, kteréž od starodávna k tomu městu a právu přináležely.⁵ I ačkoliv ouřad na sobě ve všem ubci dobrý příklad dávati a takovou ctnostmi a chvalitebnými činy předcházeti má, však pro křehkost lidskou přitrefiloli by se, že by některá ouřední osoba proti nám a potomkům našim nětco provinila a tudy trestání zasloužila, taková nemá na zámek náš helfenštejnský do vězení dávána býti, než tu v městě Lipníku kázní městskou podle vyměření našeho trestána bude. Však dopustila-li by se nějaké veliké věci a co by se hrdla a poctivosti dotejkalo a neboli nějaká slušná příčina toho zbyla, že by takovou vězením městským trestati nenáleželo, to sobě a potomkům našim pozůstavujeme jednu každou osobu takovou podle vůle naší a provinění její vězením buď v zámku, aneb kdež by nám se jinde vidělo, trestati dáti.⁶

Za třetí, aby dotčení lipenští poddaní naši jak v pobožnosti a dobré pověsti, tak i v hospodářství a statečkách svých se rozmáhati a podstatu svou rozšiřovati mohli, tyto níže psané milosti tak, aby nás a budoucích našich dědicův hojnou památku měli, jak měšťanům v okrsku zdi, tak i sousedům okolo města na předměstích usedlým prokazovati, činiti a tímto listem naším utvrzovati ráčíme. Předně a ponejprve co se domu a dvoru obecního, jenž slově Molovský, na předměstí lipenským blíž brány hranické se vším a všelijakým k němu příslušenstvím, též mlejna, rolí, louk, zahrad, pastviska, lesův, potokův, břehův, rybníkův a co tak oni od starodávna bez překážky pořádným právem k ubci držali, dotejče, aby všeho toho volně i na budoucí časy tak jako před tím užívali, jim to tímto listem naším stvrzujeme a povolujeme.⁷ Však platy všelijaké, kterými a jakejmikoliv povinni jsou, ty aby náležitě, nic dokonce pod skutečným trestáním nezatajujíc, do důchodův našich helfenštejnských časné odvozovati povinni byli. Ty pak ujatiny, které pod platem mají, do libosti jich a naší držeti mohou, pakliže bychom my neb budoucí naši je ujíti, aneb oni takové pustiti chtěli, tím platem povinni nebudou. A poněvadž z strany gruntův, hranic a mezníkův časté mezi lidmi rozepře a soudy povstávají, abychom to časné zamezili, milostivě k tomu dovoliti ráčíme, aby oni Lipenští, ano i vesnice, které tak s nimi v rolech, kopaninách a loukách v sousedství sou

a mezují, všelijaké mezníky při horách, pastviskách, závrbcích, břehách z jedné i druhé strany vody každoročně, když se ouřad obnoví a na povinnosti obecní zasedne, obnovovati a osoby z ubce způsobilé k obnovování takových obecních mezníkův, ano i břehův pro hlídání vysílati na budoucí věčné časy moc a právo měli. Za druhé, přehlídající, že se město mnohými náklady a opravami staví a vzdělává, a chtějí, aby denodenně víc se množiti a opravovati mohlo, všechny platy z lidí okolo města se přistavujících,⁸ item plat z masa-řův hostinských, kteří maso do města Lipníka na frejunku vozí,⁹ a plat z vedení vody po troubách do pivovaru, sladovni a některých domův¹⁰ jim Lipenským pouštíme a dáváme, jakož také kdož by vína v městě skládati a je vše pod obručí prodávati chtěl.¹¹ Naposledy i dříví z lesu našeho k opravování mlejna, mostu, vodovodův od Bečvy a na opravu špitále¹² nyní a na časy budoucí v slušných místech, kdež by jim hejnými našimi ukázáno bylo, dávati se má.

Za čtvrté, dovolujeme týmž poddaným našim lipenským, aby pro dobré k zisku obecní komory mohli a moc měli v rathouze sůl skládati a prodávati, v čemž se jim od žádného žádná překážka, zvláště od měšťanův okolních dědin, však na gruntech panství našeho helfenštejnského pod pokutou propadení takové soli do komory naší, nyní i na časy budoucí dítí nemá, však jarmarky z toho vynímáme, kdežto jeden každý jak domácí, tak přespólní aby frejunku užítí mohl, solí svou volně a svobodně handlovati moci bude. Jakož také chtěl-li by kdo z sousedův pro potřebu svou domácí jinde kdekoliv takové soli koupiti, to žádnému hájeno býti nemá. Pakliže by kdo z sousedův téhož města sůl sekati neb prodávati chtěl, ten od ouřadu nynějšího i budoucího takovou povinen bude bráti.¹³

Za páté. Odmrt, která nám a budoucím našim dědicům jakožto vrchnosti jejich podle řádu země přináleží, jim darujeme, takže oni všickni jak obojího pohlaví rodičové, tak i obojího pohlaví dítky a sirotci jejich v letech dospělí o statcích a nápadech svých mohovitých i nemohovitých mají moc buď ze zdravého života, neb na smrtné posteli podle řádu a práva jejich vyměřeného kšaftovati a je za dědictví, komu by se jim koliv nejlépe vidělo a líbilo, odkázati i poručníky sirotkům a sta tkám zříditi, však tak, aby jeden každý kšaftující vždy nětco podle své dobré vůle na duchovenství města Lipníka odkázal. Pakliž by toho kdo opominul, tehdy dědicové aby vždy nětco podle libosti své jeden každý z dílu svého na dotčené duchovenství učiniti povinen byl, ku kterémužto kšaftu a poručení pro lepší upevnění, jistotu a bezpečení vždycky některé osoby z prostředku rady, tak aby i ouřad o tom vědomost měl, povolání býti mají.¹⁴

Za kteroužto milost jim od nás učiněnou budou povinni oni Lipenští po všechny časy nám a budoucím potomkům našim každoročně po šestdesáti zlatých počtu moravského, a to na dva rozdílné termíny, totiž při svatém Jiří třidceti a při svatém Václave druhých třidceti zlatých platu stálého do důchodův našich helfenštejnských pokládati. Sešel-li by pak <někdo z nich bez poručení z tohoto světa a po sobě žádných dítek nezanechal, tehdy takový statek jeho po vydání manželce díla jejího a zaplacení spravedlivých dluhův na nejbližší krevní přáteli jeho domácí neb přespólní, totižto na bratry a sestry jeho, pakliž by těch nebylo, na jejich děti, kteříž by od nich pořádně zplozeni byli, připadnouti má, však s nížeapsanými vejměnkami.

Předně, aby každý v letech dospělý a v zemi usedlý ve dni a v roce se k takové spravedlnosti své hlásil pod propadením jí na nás a budoucí potomky naše. však byl-li by některý nápadník ven z země a právní příčiny, proč se k nápadu svému ve dni a v roce hlásiti nemohl, prokázal, ten dílu svého tratiti nemá. Za druhé, nebylo-li by při městě usedlých nejbližších nápadníkův, nýbrž nápad na přespólní a cizopanský se dostati měl, tehdy aby nejprve pátý díl z toho statku na duchovenství města Lipníka vyňato a obráceno bylo a čtyry díly přespólnímu a cizopanskému nápadníku aby vydány byly. Za třetí, jestliže by v těch čtyřech dílech jaký grunt se nacházel, aby takový grunt

hodnou osobou v času sobě od ouřadu vyměřeným osadil, aneb sám na něm den a rok vyseděl, a pokudž ho koliv neosadí, všechny povinnosti jako jiný horní neb dolní souseď spravovati povinen byl, a to pod propadením takového gruntu na nás a budoucí potomky naše. Naposledy, jestliže by pak takových přátel, totižto bratrův, sester aneb dětí řádně od nich pošlých, nebylo, tehdy rada, kteráž na ten čas v městě Lipníku bude, má ten statek opatřiti a polovici jeho na kostely, špitále a záduší, však s radou naší neb potomkův našich, pánův helfensštejnských a lipenských, obrátiti a druhou polovici mezi přáteli nejbližší také s radou naší, kdež by se jim zdálo, vzdělati. A pakli by se nižádní takoví přátelé nenacházeli, tehdy na ubec lipenskou ta druhá polovice připadnouti má. Co se pak lidí zle zachovalých dotejče, takových statkové a nápady jako těch gruntův zběhlých na nás a dědice naše připadnouti mají a budou.

Za šesté, jakož také ten obyčej a právo země jest, že všickni poddaní sirotky své před vrchnosti při času nového lita stavěti povinni sou, z kterýchžto sirotkův vedle libosti vrchnosti buďto k své vlastní službě bráti, neb jiným, komu se jí líbí, k službám rozdávatí moc má, aby svrchupsaní měšťané i předměšťané lipenští i v tom obzvláštní milost naši užili i z toho stavění sirotkův a rozdávání jich k cizím službám je propouštíme a více jich v to potahovati my ani budoucí naši nemáme, nýbrž ouřad města Lipníka má o takové sirotky péče míti, je k dobrému věsti, o ně se časně tu, kdež náleží, dopisovati, k zisku i ztrátě jejich dosuzovati a jim z toho počet pořádný činiti. Co se pak takových sirotkův jako i vdov a jiných usedlých měšťanův a předměšťanův na cizí grunty propouštění dotejče, každý, kdo by se koliv v témž městě a na předměstí lipenským osadil, bude moci, když rok a den na gruntě vysedí, grunt svůj hodnou osobou osadil a všechny závady spraví (touž měrou i sirotci obojího pohlaví v letech dospělí), s povolením ouřadu a s vědomím ouředníka našeho odtad se odebrati a na cizích gruntech, kde se jim koliv líbí, osaditi. Však to sobě při tom vyměňujeme, co se vlastní osoby naší neb budoucích pánův a dědicův téhož města dotejče, jestliže bychom kterékoliv sirotky k službě naší vlastní hodné uznali, takové abychom k službě sobě vzíti a jich do proměnění stavu jejich užívati mohli.¹⁵

Za sedmé, jakož svrchupsaní lipenští měšťané i předměšťané předešle mezi sebou dokonalé smlouvy svadební sou konávali, chceme, aby i nyní a na časy budoucí pro uvarování všech a všelijakých budoucích nesnází a soudův, když by některý z nich syna svého ženil aneb dceru svou vdával, takové smlouvy konečně dělali a na žádných omylích, z nichž by nějací potomní zmatkové následovati mohli, jich nezanechávali, než co se tu smluví, to aby stálé bylo a nad ty smlouvy žádný na ten statek aby se více před syny a dcerami vlastními řádně pošlými natahovati nemohl, než jestliže by dcera vdaná dříve nežli manžel její prostředkem smrti z tohoto světa vykročila a dítek pořádně zplozených po sobě zanechala, takové nicméně po mateři své k statku otce jejího aneb mateře její, jakož i děti po synu zůstaly, podle blíznosti právo a nápad míti mají. Pakliže by takové děti, let svých nedojdouce, zemřely, tehdy ten statek zase při moci otce a mateře jich zůstávati má, a vzešly-li by jaké různice o takové statky mezi přáteli po příbuznosti aneb mezi jinými lidmi, kteříž by podle poručenství jaké právo k tomu statku aneb statkům míti chtěli, aby takové různice staršími Lipenskými nyníjšími neb budoucími doma mezi stranami na náležitě přísahy jich rozeznané byly. Pokudž by pak sami v to trefiti nemohli, poněvadž nechceme, aby jinde o to ortelováno bylo, tehdy mají se k nám neb potomkův našim budoucím, pánům helfensštejnským, o to utěcti, a poradice se s námi, spravedlivý konec tomu učiniti.¹⁶

Co se jiných soudův a různic, ježto i jiné případité věci přicházejí, dotejče, chceme, aby i o ty a takové nápodobným způsobem starší a rada města našeho Lipníka mezi stranami na své přísahy spravedlivá rozeznávání vejpovědi a ortele činili. A chtěla-li by některá strana proti tomu rozsahu bejti, tehdy k nám aneb budoucím potomkův našim o to se

utíkati mají a my neb budoucí potomci naši budeme jim moci soud osaditi, aneb je tu, kdež od starodávna o jiné věci naučení berou, ku právu pustiti.¹⁷

A poněvadž často se stává, že synové a dcery z poslušenství otce a matere své vykračujíc, proti vůli a vůli jich se žení a vdávají, abychom takový vejstupek při městě našem Lipníku nyní i budoucně přetrhli a dítky v náležité uctivosti, poddanosti a poslušenství, které rodičům svým zachovávati povinni sou, zdrželi, to také tímto listem naším nařizujeme a tak míti chceme, jestliže by některý syn pohrdajíc radou rodičův svých, proti vůli a vůli jich se oženil, aneb některá dcera stav svůj proměnila, tehdy každý takový a taková (však na naši a potomkův našich ratifikaci a schválení) dílu svého, kterýž by se jim od otce aneb matere dostati měl (leč by sami rodičové jim nětco z lásky dáti chtěli, což při dobré vůli jich zanecháváme) zbaven a zbavena býti má.¹⁸

Za osmé, co se vaření piva a pálenýho dotejče, tolikéž k tomu milostivě povolovati a jim tu moc pouštěti ráčíme, aby podle starobylého zvyku a obyčeje měšťané lipenští usedlí pivo vařiti a doma šenkovati mohli, v čemž jim od žádného jak v městě, tak i na předměstí šenkováním piva panského (náš dům panský, v němž samém panské pivo šenkovati se bude, z toho vytahující), nižádná příkořist a překážka nyní i na časy budoucí učiněna býti nemá, však toho pilně šetřiti mají, aby piva vždycky dobrá a příhodná, vařená a šenkovaná bývala a nic dráže ji ani laciněji, než jako pivo panské šenkováno bude. A poněvadž tomu chceme, aby město naše Lipník víceji a víceji se vzdělávalo a obyvatelé tím lépeji živiti se mohli, i toho jim přiti ráčíme, aby piva svá do sedmi vesnic níže zejména psaných a k panství našemu helfenštejnskému přináležejících, totižto **do vsi Tupce**, do vsi Trnávky, do vsi Bohuslávek, do vsi Loučky, do vsi Slavkova, do vsi Radotína a do vsi Soběchleb nyní i na časy budoucí bez překážky naší a budoucích potomkův našich svobodně vystavovati mohli.¹⁹

Co se pak šenkování všelijakých nápojův dotejče, ty také mohou svobodně šenkovati kromě vinného šenku, kterýžto sobě po-zůstavujeme a na něj sami vína svá dávati a jich k užítku našemu bez překážky všech obyvatelův šenkovati dáti moci budeme. Kdož by pak z nich obyvatelův lipenských pálený páliť, šenkovati a tím obchod svůj visti chtěli, budou moci takové netoliko páliť a doma šenkovati, ale také i do vesnic panství našeho helfenštejnského bez překážky naší a budoucích našich dodávati. Kterýmž také toho přejeme, aby z pivovaru našeho kvasnice napálené bráti a kupovati mohli. Pakliže by na témž panství helfenštejnském, kde v kterékoliv dědině a místě cizopanské a odkudkoliv jinud kromě od samých měšťanův lipenských pálené kdokoliv z lidí buď poddaných helfenštejnských i z svobodných dvořákův za peníze šenkoval nebo prodával, tím více kdyby je kdo páliť, tomu každému takové jakožto nesvobodné pálení (leč by se s omylem a nevědomostí stalo), tolikéž i džbány a kotly, v nichž se pálený páliť, ouřad města Lipníka mohou a moc mají dáti pobrati a k obecnímu dobrému obrátiti, nám pak a potomkům našim, pánům statku helfenštejnského, ten a taková osoba, kdobykoliv byl, v pokutu pět kop groši upadnouti má. Za kteroužto milost a osvobození jim Lipenským od nás učiněný povinni sou a budou každého roku do důchodův helfenštejnských osmdesáte zlatých počtu moravského na dva rozdílné termíny, totiž při svatém Jiří jednu a při svatém Václave druhou polovici dávati a spravovati.²⁰

Za deváté, ačkoliv bychom jich Lipenských jakožto jejich dědičná a přirozená tvrchnost nejinak než jako jiní páni poddaných svých v tomto Markrabství moravském robotami podle libosti naší užívati mohli a moc měli, nicméně souc toho žádostiví, aby rozdíl, který mezi poddanými našimi městskými a sedlskými z pouhé milosti pro vážnost města činíme, skutečně poznati mohli, všech a všelijakých robot, jakž by ty slouti mohly, je Lipenské prázdna a svobodna činíme. Však tak, aby při šťastném našem do města Lipníka neb na panství naše helfenštejnské příjezdu a odjezdu, pokudžby toho potřeba byla, nejdéle na čtyry míle země koně k připřížení zaopatřiti a připřáhnouti dáti povinni

byli. Hofeři taky v žádné roboty potahování býti nemají, než povinni budou v poselství, když toho potřeba bude, však z slušné a obyčejné záplaty potřebovati se dáti.²¹

Za desáté, co se dotejče jarmarkův a trhův týhodních, kterých od starodávna z nadání Jeho císařské Milosti a předešlé vrchnosti své užívali, při těch a takových uznávajíce to, že by k dobrému města sloužily, je Lipenské milostivě též zanechávati a zachovávati ráčíme. A protož první jarmark na den Obrácení svatého Pavla na víru křesťanskou, druhý ten čtvrtek po slavnosti Božího těla, třetí na den památky svatého Havla a čtvrtý ten pondělí po Nanebevzetí blahoslavené rodičky Boží s osmi dny pořád sběhlými a frejunky obyčejnými, tolikéž jeden trh na koně tu středu po neděli po první neděli postní, jenž slově Invocavit, každoročně držány býti mají, chtějce tomu, aby oni obyvatelé města Lipníka, poddaní naši milí nynější i budoucí, tím vším obyčejným způsobem, jak se to v jiných městech Markrabství tohoto moravského buď z práva, neb obyčeje drží a zachovává, držeti, zachovávati, užívati a při nich obilí, koně i jiné všecky a všelijaké kupecké věci domácí i přesporní na místech k tomu od ouřadu vystavených prodávati a kupovati mohli a moc měli.²²

K tomu nemají nikde po dědinách na gruntech našich v míli od města Lipníka žádní řemeslníci, leč by se k městskému cechu připojili, řemesla svého na škodu městských řemeslníkův provozovati ani sobě trhy neobyčejné zarážeti.²³

**Znak města Lipníka nad Bečvou, polepšený
kardinálem Františkem z Dietrichštejna roku 1628**

Co se pak Židův usedlých v městě Lipníku dotejče, ti též dle obdarování svých starobylých, jim od předešlých pánův helfenstejských nadaných a potvrzených nyní i na časy budoucí tak, jakž sou se od starodávna, nepletouce se a nesahajíce pod žádnou vymyšlenou barvou v nižádné městské živnosti a řemeslo tak, aby na překážce a škodě měštěninům nebyli, chovati se mají a budou. Vznikla-li by pak mezi křesťanem a Židem (jakž se to často z křehkosti lidské stává) nějaká rozepře a nedorozumění, tehdy Žid před rychtářem křesťanským státi a před ním křesťana viniti povinen bude. Kdežto jednomu každému podle vyměření spravedlnosti zadosti se státi má, plat z třidceti věder vína židovského, který pni Kascher Iain jmenují, poněvadž Lipenským vinný šenk odňat jest, do důchodův našich helfenstejských na budoucí časy pokládati povinni budou.²⁴

A poněvadž město Lipník po ty nešťastné a zarmoucené časy k hlavní a takofka dokonale záhubě přivedeno jest a oni Lipenští nemalé na opravování cest a mostův náklady vedou, netoliko jim mejto v městě Lipníku pouštíme, ale také jim takové zlepšujeme dovolujíce, aby ještě jednoc tak mnoho, jak sou před tím z mejta brávali, bráti mohli a moc měli. Za kteroužto milost do důchodův našich každoročně na časy budoucí při svatém Václave sestdesáte zlatých počtu moravského dávati mají.²⁵

Co se pak od obce od starodávna na školu, kostel a služebníky řeholní neb jiné duchovenství nakládalo, to se také žádným způsobem od nich zmenšovati nemá. A jakož předešlá vrchnost z důchodů helfenstejských na oficiály školy lipenské pro snadnější jich vychování každoročně dvadcet zlatých moravských na dva rozličné termíny, totiž při svatém Jiří deset zlatých a při svatém Václave druhých deset dávati nařídila, poněvadž nechceme, aby za panování našeho řehola a duchovenství se umenšovalo, nýbrž o to stojíme, aby svůj vzrost vždycky tím větší a větší bralo, má se též to vše z svrchupsaných důchodův našich helfenstejských na tuž školu každoročně na časy budoucí nadepsaným způsobem vydávati.²⁶

Naposledy, poněvadž od starodávna jistého erbu a pečeti pro důležité své obecné potřeby užívali, takový erb jim netoliko schvalujeme, ale také níže psaným způsobem obnovujeme. Předně mají míti štít se třemi poli, z nichž dolní, které vrchu štítu špicí dosahuje, jest černé a v něm lev žlutej s rozedřenou tlamou pod královskou korunou stojící a v zelené hoře zadníma nohama vězící, horní dvě pole pošikem ležící sou žluté a červené a v tom každém dvojím poli dva nože z erbu našeho, navrchu pak toho štítu klobouk knížetcí červený, jakž to všeckno malířským kundštem a umění zřetelněji a patrněji v tomto listu našem vyjádřené se spatřiti může, kteréhožto erbu ouřad a obec lipenská buď pro ozdobu města malovaného, neb na pečeti k potřebě své a k pečetení všelijakých listův vyrytého a k tomu vosku červeného vedle starobylého způsobu užívati moci budou.²⁷ A aby ta naše jim učiněná láska slušnou odměnu míti mohla, což věc spravedlivá jest, budou povinní nadepsaný ouřad města našeho Lipníka nynější i budoucí vždycky na den svatého Františka, vyznavače Páně, jak za zdraví našeho mši svatou, tak i po smrti naší Anniversarium na náklad obecní každoročně dáti sloužiti a sami přítomní souc za nás Pánu Bohu se modliti a na ofěru jíti.

Pro lepší toho jistotu, že jak od nás, tak i budoucích našich dědicův a držitelův statku našeho helfenstejského beze vsí překážky při tom všem, co se v tomto listu našem píše, zachováni budou, pečet' naši větší s jistým naším vědomím k témuž listu jsme přivěsiti dali a v něm se rukou svou vlastní podepsali. Jehož datum na hradě našem knížetcím dědičném Nyklspurku na den svatého Vojtěcha, biskupa a mučedníka Páně, jinak desátého dne měsíce máje léta Páně tisícího šestistého dvadčátého osmého počítajíc.^b

SOkA Přerov, fond Archiv města Lipníka n. B., inv. č. 3. Orig., perg. 30x34 cm, (forma knihy, 9 fol.), česky, pečeť vydavatele v stříbrném pouzdře, na němž jsou znaky města a vydavatele, přivěšena na stříbrných šňůrách.

Opis v Knize opisů privilegií městských a cechovních při městě Lipníku (pořízena r. 1698 od Václava Hořínka ..). SOkA Přerov, fond Archiv města Lipníka n. B., inv. č. 20, fol. 0—11.

POZNÁMKY

Na okraji připsáno touž rukou jiným inkoustem: povinen bude z nich plat ubci starodávní dávati, b Na předposlední straně textu uprostřed namalován barevně městský znak, 13,5 X 16 cm. c Připsáno druhou rukou jiným inkoustem.

- 1 Kardinál František z Dietrichštejna konfiskoval městu dne 19. 6. 1622 všechna privilegia udělená předchozími vrchnostmi, vyjma dvou privilegií Vladislava II. z r. 1499 na výroční trhy. Privilegia byla uložena v panské kanceláři; nyní se ve fondu Velkostatek Lipník v janovické pobočce ZA Opava nachází celkem dvacet listin. Viz Krška, I.: Archiv města Lipníka nad Bečvou. SAP, 1991, s. 41—43.
- 2 Šlo o vpád Mansfeldových vojsk na Moravu r. 1626, při němž Lipník na rozdíl od Hranic zachoval věrnost novému majiteli.
- 3 Z ustanovení, která v 16. století zaručovala práva nekatolické části obyvatelstva v Lipníku, lze jmenovat privilegium Viléma z Pernštejna z r. 1510, jímž městu zaručil, že lipenská fara bude vždy obsazována knězem pod obojí. Dále r. 1558 Puta z Ludanic potvrdil řád literátského bratrstva, bratři Jan, Jiří a Štěpán Bruntálští z Vrba jim r. 1597 toto obdarování rozmnožili. Václav z Ludanic dal r. 1569 městu privilegium na školu při farním kostele. Luterský farář se ve městě připomíná již r. 1565, v r. 1594 udělil Hynek starší Bruntálský městu správu kostela a fary s tou podmínkou, aby za faráře byl dosazován vždy jen kněz augsburské konfese. Zvláštní privilegium dostala jednota bratrská od Petra Voka z Rožmberka r. 1585. O Židech viz dále.
- 4 Město se řídilo v té době magdeburským právem, jehož odvolacím střediskem byla Olomouc. Žádosti o právní naučení začínají r. 1473, ale končí po r. 1641, kdy odvolání šlo k apelačnímu soudu do Prahy. Po r. 1570 se v pramenech objevují zmínky o tom, že k úřadu města Lipníka patřili čtyři purkmistři a osm konšelů, od začátku 17. st. v čele města stál primátor. Srovnej privilegium Hynka Bruntálského z Vrba z r. 1594.
- 5 Během 16. st. se Lipník stal střediskem tzv. nižšího práva spolu s výkonem hrdelního práva. Dle soupisu z r. 1557 k němu patřily vsi helštýnského panství, tj. Osek, Podolší, Dolní Újezd, Tupec, Trnávka, Loučka, Slavkov, Horní Újezd, Příkazy, Býškovice, Valšovice, Paršovice, Rakov, Horní Nětčice, Dolní Nětčice, Soběchleby, Radotín, Lhota, Hlinsko, Bohuslávky, Týn, z izopanských vesnic Buk, Chýlec, Veselíčko, Výkleky, Staměřice, Lazníky, Lazníčky, Malhotice, Bezuchov, Želatovice, Všechnovice, Provodovice. 8
- 6 Kardinál František z Dietrichštejna obnovil ustanovení privilegia Hynka staršího Bruntálského z Vrba z r. 1594. Viz poznámka č. 4.

- 7 Dvůr Molovský prodal městu Jiří Bruntálský z Vrbna r. 1611 a město mu postoupilo dvůr v Oseku, koupený r. 1591. Mlýn získalo město již r. 1519 od Jana z Pernštejna.
- 8 Obsaženo v privilegiu Viléma z Pernštejna z r. 1512.
- 9 Obsaženo v privilegiu téhož z r. 1518.
- 10 Obsaženo v privilegiu Jana z Pernštejna z r. 1541.
- 11 Obsaženo v privilegiu téhož z r. 1540.
- 12 Tamtéž.
- 13 O prodeji a skladu soli pojednávala privilegia Jana z Pernštejna z r. 1540.
- 14 Právo odúmrti je zakotveno již v privilegiu Lacka z Kravař z r. 1378. Později je doplnil Vilém z Pernštejna r. 1518 a je zmiňováno i ve smlouvě z r. 1577.
- 15 O zacházení se sirotky a vdovami se píše v privilegiu Hynka staršího Bruntálského z Vrbna r. 1594, ale dříve již jsou zmínky ve smlouvě z r. 1577 a v privilegiu Viléma z Pernštejna z r. 1518.
- 16 Obsaženo v privilegiu Viléma z Pernštejna z r. 1518.
- 17 Tamtéž.
- 18 Tamtéž.
- 19 Počátek várečného práva kladl primátor města Jan Zikmundek do období pánů z Kravař (1. pol. 15. st.). O prodeji piva do některých vesnic helfštýn-ského panství se mluvilo teprve ve smlouvě mezi purkmistrem a radou města Lipníka a zmocněnci Kateřiny z Ludanic z r. 1577. Zde byly uvedeny ještě vsi Osek (město se zřeklo ve prospěch Hynka staršího Bruntálského z Vrbna r. 1593), Dolní Újezd a Hlinsko.
- 20 Rovněž počátky vinného šenku jsou kladeny do doby pánů z Kravař. Volný výčep vína v městě i v obcích k panství přináležejících pustil Vilém z Pernštejna Lipníku r. 1500. Pevně stanovil počet šenkovních domů Jan z Pernštejna r. 1540. Zároveň popustil městu polovici poplatku za vinný sklad. Co se týče vaření a šenkování pálenky, podmínky, za jakých se to dalo, jsou obsaženy v privilegiu Jiřího Bruntálského z Vrbna z r. 1597. Kardinál František z Dietrichštejna je zcela převzal.
- 21 Měšťany osvobodil od robot privilegiem z r. 1378 Lacek z Kravař.
- 22 Prvé dva jarmarky udělil městu král Vladislav na přímluvu Viléma z Pernštejna r. 1499. Výroční trh v pondělí po Nanebevzetí P. Marie spolu s trhem na koně povolil r. 1613 císař Matyáš.
- 23 O ceších je záznam v městské pamětní knize z r. 1488.
- 24 Židé jsou zmiňováni v městské pamětní knize z r. 1488. Základní ustanovení upravující poměr Židů k vrchnosti obsahuje privilegium Václava z Ludanic z r. 1570. Týkalo se placení 50 zlatých ročně ve dvou termínech a dodávání osmdesáti skopových zadků pro čeledí na zámek, za což byl Židům povolen svobodný pobyt ve městě. Dále byli osvobozeni od zapůjčování koní vrchnosti, za což ale byla povinnost placení 40 zlatých ročně. Václav z Ludanic žádal možnost obracet se na Židy ve věci směny peněz a povolil jim půjčovat křesťanům, ale na takový úrok, jak stanoví zřízení zemské. Zmínka o vínu se vztahuje k r. 1603, kdy Jiří Bruntálský z Vrbna povolil Židům brát k výročním svátkům do města 30 věder vína Kalcher Jain za přesně vymezených podmínek. Po přivlastnění si vinného šenku získala vrchnost i poplatek z tohoto židovského vína.
- 25 Vybírání mýta upravovalo privilegium Jana z Pernštejna z r. 1536.
- 26 Ustanovení o platu pro školní oficiály se vztahuje k reorganizaci školství ve městě, kterou provedl Jiří Bruntálský z Vrbna r. 1616, když sloučil českou městskou školu se školou německou.
- 27 Nejstarší známá pečeť města pochází z r. 1349, na pečetním obraze je korunovaná hlava zvířete. Z přesnějších dokladů vysvítá, že jako znaku užívalo město korunovaného lva vyrůstajícího z trojhuří.

Jiří Lapáček - Translokoce Židů v Přerově v letech 1726-1730

Dochovalo se jen málo zpráv o životě židovské komunity v Přerově ve starším období. O to cennější jsou písemnosti uložené v Moravském zemském archivu, týkající se tzv. separace Židů na Moravě koncem 20. let 18. století.¹ Rozsáhlou písemnou agendu doprovází několik desítek plánů měst a vesnic, v nichž jsou zaznamenány židovské domy a jejich vzdálenost od katolických kostelů. Jde o velmi cenný ikonografický materiál, což dvojnásob platí pro Přerov, který je tu doložen třemi plány.²

Popsal je již Josef Dostál v druhém dílu Dějin města Přerova. Dopustil se však několika nepřesností a především nevyužil písemný materiál, který vedle toho, že umožňuje velmi přesnou dataci, osvětluje velmi zajímavě vztahy mezi obcí, přerovským děkanem, vrchností zastoupenou zámeckým hejtmánem, a úřední mocí v podobě krajského hejtmána, které nastaly při řešení problému separace.³

Přestože literatura se zmiňuje o Židech v Přerově již ve 14. století, bezpečnou, v pramenech doloženou zprávu máme až z let 1447 a 1448, kdy je uveden dvůr v Židovské ulici před Přerovem, dnešní Žerotínovo náměstí.⁴ Dochovaná registra hlavních všech důchodů panství přerovského z roku 1564, to jest soupis všech stálých poddanských povinností, uvádí osm usedlých židovských rodin, které od starodávna platily vrchnosti v půlročních termínech každá po 2 kopách. Nejmenovaný byl počet židovských podruhů, z nichž každý měl platit ročně 15 grošů.⁵ Dle soupisu platů, které odváděl Přerov Karlu Staršímu ze Žerotína začátkem 17. století, platili Židé z devíti gruntů půlročně 18 zlatých, za koření 21 zlatých 15 grošů a šestnáct židovských podruhů po 15 groších.⁶

O poměru židovské komunity vůči vrchnosti a městu nás nejnázorněji informuje obdarování Židům od Baltazara ze Žerotína z roku 1638. Židovská obec směla svobodně užívat školu, špitál, hřbitov a lázeň k bohoslužebným úkonům, měla možnost rozšiřovat své grunty a obytné domy, ale bez škody křesťanům. Obdarování Židům dovoľovalo volně prodávat maso a víno. Aby Židé dokázali platit daně a různé poplatky, dovolila jim vrchnost svobodně obchodovat se vším, pouze v době epidemie jim to bylo zapovězeno. K obživě rovněž sloužil svobodný výkon řemesla jako krejčířského a podobně. Židovská obec dle toho nepřináležela k právu městskému, ale řídil ji zvláštní panský služebník spolu s židovským rychtářem. Židé byli povinni odvádět vrchnosti ročně 100 zlatých moravských. V dodatku se pak uvádělo, že za sňatek se platily 2 dukáty, stejně jako když se usedlý nebo chtěli odstěhovat. Při větší rozmnožení a zakoupení gruntů byl každý povinen vrchnosti ročně odvádět podle jejího uvážení.⁷

Dle první lánové vizitace v roce 1657 bylo v Přerově osm osedlých židovských domů se 4 a 1/4 achtle pozemků a tři pusté domy s 1 a 2/4 achtle pozemků. Ty byly postupně znovu osazovány, jak ukazuje příznávací list městské rady z roku 1667 a výsledky druhé lánové vizitace v roce 1675.⁸ O početním stavu židovské komunity máme přesnější zprávy až z roku 1763. Tehdy jich bylo v Přerově na 206 k 2211 osobám křesťanského vyznání starším 15 let.⁹

Ze strany úřadů bylo snahou početní růst židovského obyvatelstva všemožně omezovat. Tak dle sněmovního snesení z roku 1650 pro povolený počet domů byl rozhodující stav v roce 1618. Dle císařského reskriptu z 27. 8. 1681 a v následujících sněmovních sneseních byla tato hranice posunuta k roku 1675 s ohledem na údaje lánové vizitace.¹⁰ Odrazem toho je zřejmě i ustanovení obsažené ve smlouvě na předání zadluženého dědictví, kterou dal pořádit Karel Jindřich ze Žerotína roku 1686. Mluví se zde o tom, že Židé, kteří měli jedenáct gruntů ve městě, nemají více gruntů, rolí, zahrad a chmelisk kupovat či si přisvojovat pod hrozbou propadnutí závdavku nebo kupní sumy. Dále se zavazují platit obci jak gruntovní obecní platy, tak i 20 grošů bílých ročně ze hřbitova.¹¹

Za vlády císaře Karla VI. byla v tomto smyslu přijata taková opatření, že se mluvilo dokonce o úředním antisemitismu. Především tzv. familiantský zákon z roku 1726 představoval významný zásah do života židovské rodiny. Dovoloval totiž pouze jednomu synovi z rodiny oženit se, ostatní byli považováni za cizince, kteří se měli usadit mimo zemi. Rodiny, kde byly samé dcery, byly považovány za „mrtvé“.¹²

Součástí protizidovského tažení se stala i snaha důsledně oddělit Židy od ostatního křesťanského obyvatelstva. Teprve další studium ukáže celé pozadí protizidovských nálad v daném prostředí a čase, ale obecně se dá říci, že se tu prolínaly zájmy ekonomické s námitkami rázu politického a náboženského. Již delší dobu byla totiž patrná obava z konkurence podnikavějších židovských obchodníků a řemeslníků, kteří se snažili svou prosperitu potvrdit i zakupováním se uprostřed měst. Na druhé straně z církevních kruhů, na Moravě v čele s olomouckou konsistoří, se stále častěji mluvilo o tom, že Židé usazení blízko katolických kostelů mají možnost do nich nahlížet, ruší bohoslužby, procesí, slavnosti Božího těla i donášení svátosti oltářní nemocným a umírajícím.¹³

Plánek č. 1. MZA Brno.

Zdá se, že bezprostředním podnětem k zahájení celé akce jak na Moravě, tak i o něco později v Čechách, byly údajně zlořády vyvolané Židy v Rousínově na slavkovském panství hraběte Kounice, které vyvrcholily velkým požárem 9. srpna 1726. V reakci na to přikázal císař Karel VI. dne 2. září 1726 vrchnostem, na jejichž panstvích se Židé nacházeli, jejich oddělení či přemístění tak, aby nerušili v blízkosti kostelů.¹⁴

Zřejmě prvou odezvou na toto nařízení byl v Přerově přípis zámeckého hejtmana Andrease Antona Borkese z 8. ledna 1727 adresovaný krajskému hejtmanovi. Uvádělo se v něm, že žádný z jedenácti židovských domů není tak blízko kostelů, aby mohly být narušeny bohoslužby. Výjimkou byl pouze jeden dům vzdálený 56 sáhů od kostela sv. Marka, ve kterém se po dobu přestavby farního kostela konaly pravidelně bohoslužby. Jinak ale zde bývaly bohoslužby jen pětkrát či šestkrát do roka. Borkes oznámil, že židovský řezník, který v domě bydlel, musí mít během bohoslužeb zavřeny dveře a okna zakrytá okenicemi. Na konci stála poznámka, že v žádné vesnici na panství, kde jsou palírny, není kostel.¹⁵

Zdá se, že toto konstatování uspokojilo prozatím všechny strany. Ke změně došlo zřejmě s působením nového děkana Františka Ne-domanna, který přišel z Valašského Meziříčí do Přerova v dubnu 1727. Již ve zprávě olomouckého biskupa kardinála Schrattenbacha ze 6. května 1727 je připomenutý prvotní údaj týkající se Přerova, ale ihned popřený tamějším děkanem, který svá tvrzení dokazoval také plánkem (obr. č. 1). Podle toho mohli židé ze svých domů nahlížet do filiálního kostela sv. Michala na Šřřavě, kde se často konaly bohoslužby a procesí o Božím těle. Podobně to bylo v případě kostela sv. Marka. Navíc křesťané dovozovali Židům bydlet ve svých domech. Řešením měla být směna domů a zákaz ubytování Židů.¹⁶ Na plánu je v levé části zachyceno okolí kostela sv. Marka s domem židovského řezníka a třemi palírnami, které měli Židé pronajaté. Vpravo je kostel sv. Michala a před ním Židovská ulice (platea Haebreorum). Písmenem H jsou zachyceny židovské domy, tj. celkem třináct spolu se synagogou. Vyznačeny a přesně uvedeny jsou vzdálenosti židovských domů od kostelů. Na základě toho nechal zámecký hejtman odhadnout domy přicházející v úvahu při výměně dvěma přísežnými staviteli z Kroměříže a pořídil plánek (č. 2) a slovní doprovod z 19. června 1727 a s průvodním dopisem zaslal vše následujícího dne krajskému úřadu. Cílem bylo přestěhovat Židy do domů na západní straně Židovské ulice. Proti tomu se však postavila přerovská městská rada, a to hned z několika důvodů. Uváděla, že tudy chodí všechna procesí, vyjma o Božím těle, a jsou nošena těla křesťanských nebožtíků. Obec tu využívala dvůr k ustájení dobytka a ke skladování sena. Za tím účelem si nechala udělat vlastní odhad, který se od úředního lišil o více než 1200 zlatých, čímž by židovský řezník, který se sem měl přestěhovat od kostela sv. Marka, musel doplatit tisíc zlatých.

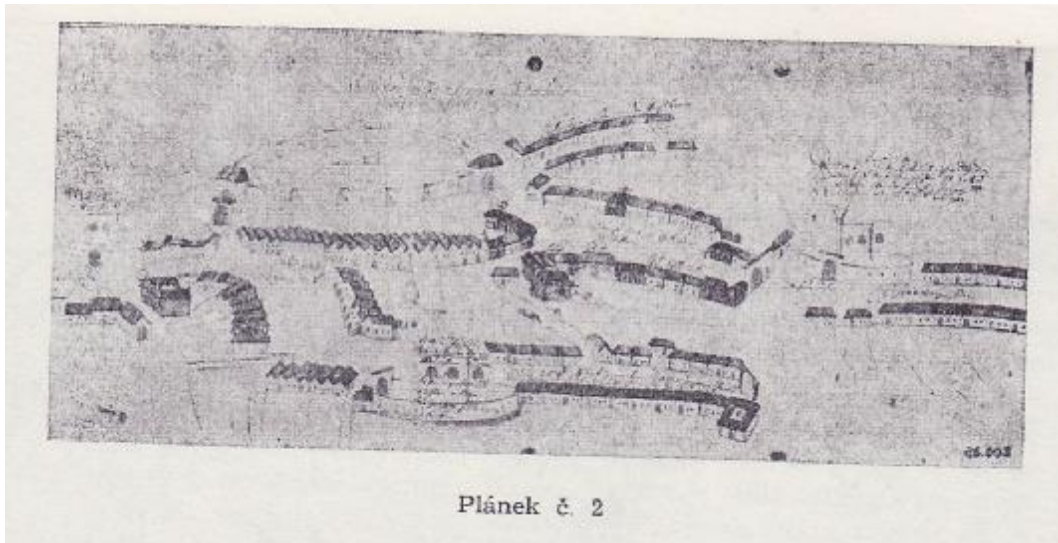
Poslední námitkou bylo, že se jedná o hlavní silnici. Podle zámeckého hejtmana ale mohly být prvé dva důvody odstraněny zřízením plotu, ve třetím případě si obec může najít jiný vhodný dvůr a nakonec, i kdyby se jednalo o hlavní silnici, jako že tomu podle hejtmana není, Židé v ulici mohou zůstat, protože nenarušují žádným způsobem bohoslužby.¹⁷ Je zajímavé, že jak v tomto, tak i v následujících plánech je zachyceno celkem sedmáct židovských domů, včetně synagogy, což je v rozporu k výše zmiňovaným jedenácti, které se ale uvádějí ještě v polovině 18. století.¹⁸

Ani město nezůstalo dlouho potichu. Obrátilo se 28. června 1727 na krajský úřad, ale i na zemské hejtmanství. Stěžovalo si, že způsob, jakým chtěl zámecký hejtman provést translokaci, neřešil ani v nejmenším to hlavní, totiž aby nebyly rušeny bohoslužby (Cultus Dívinus, qui tamen unicus finis est). Na základě přiloženého plánu (č. 3) dokazovalo, že plánovaná výměna poškodí křesťanské řemeslníky, protože budou nuceni vystěhovat se ze svých pohodlných a k výkonu svého řemesla uzpůsobených domů do naprosto nevyhovujících a stísněných židovských. Dále se uvádělo, že obecní dvůr je jediné místo, sloužící celé obci, kam je možné ukládat k hospodaření nutné věci a hospodářské produkty. Odtud je v případě nutnosti zásobováno vojsko. Nevhodnost směny byla zdůvodňována také tím, že na tak rozsáhlém pozemku by měli Židé příležitost k dalšímu rozšíření, což odporuje usnesením zemského sněmu o

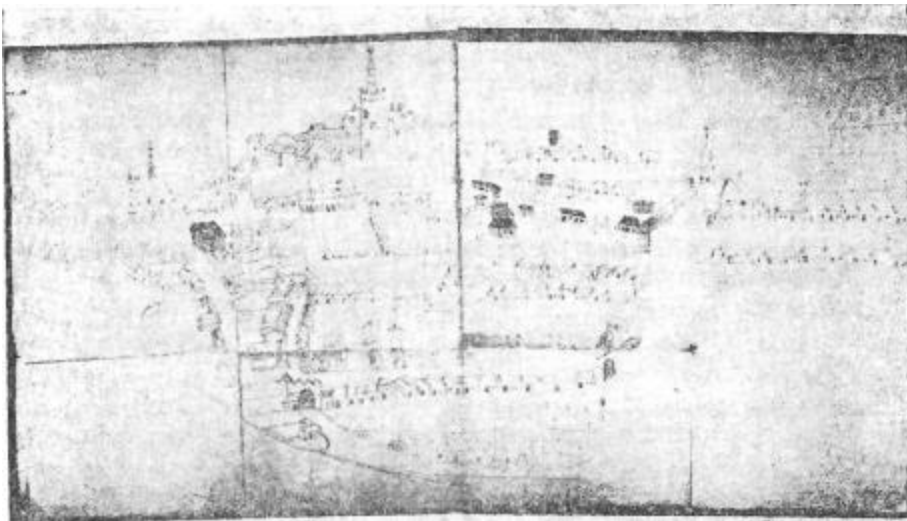
nepřekročitelnosti početního stavu k určitému datu (v případě Přerova to mělo být sedm až osm židovských domů). Rovněž proti předpisům bylo prý to, že u každého domu byl pozemek o výměře dvou měřic. Židovskou ulicí procházelo ročně na čtyřicet procesí, směřujících ke kostelu sv. Michala, která bývala vystavena posměchu Židů. Podobně se dělo, když kněz spěchal za nemocným nebo umírajícím. Obzvláště pobuřující bylo prý to, že kvůli tomu musí procesí o Božím těle chodit postranními uličkami. Dle městské rady by bylo řešením přestěhování celé židovské obce včetně synagogy do Kozlovské ulice poblíž řeky Bečvy.¹⁹

Komise pro translokaci Židů zasedající 18. srpna 1727 rozhodla, aby krajský hejtman postupoval ve věci tak, jak doporučovala městská rada, a pokud by to nešlo, měla být vyhotovena nová mapa.²⁰

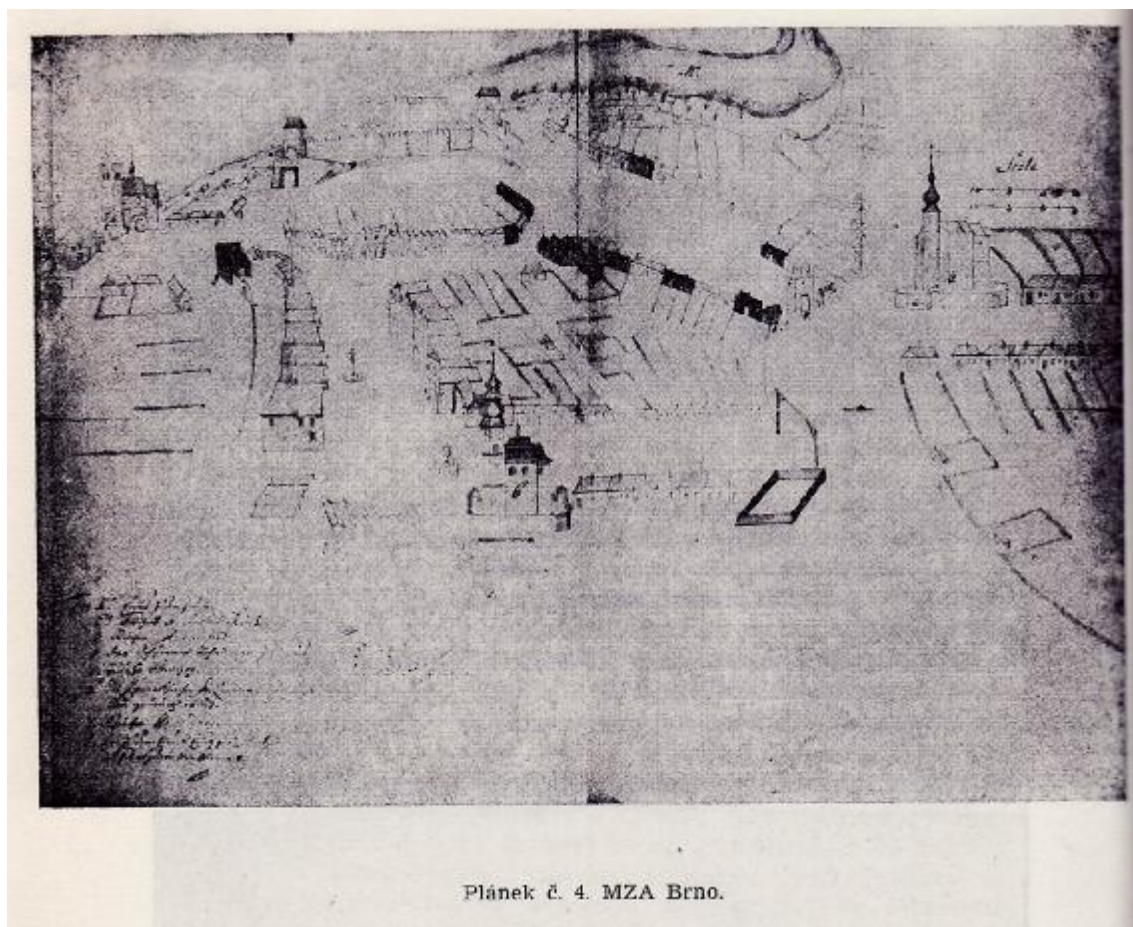
O té se dovídáme z přípisu zámeckého hejtmána krajskému úřadu 15. dubna 1728 (č. 4). Zde obsáhle líčil stávající poměry a dokazoval, že z židovských domů na Sřřavské (= Židovské) ulici u Holešovské brány nejbližší kostela sv. Michala nelze slyšet nic z příležitostných bohoslužeb, natož vidět. Uvedl také, že procesí o Božím těle tudy nechodí již šest let, a rozhodně se stavěl proti přesídlení Židů do Kozlovské ulice, protože je to oblast častých záplav a škody vzniklé tím na majetku by odporovaly duchu císařského nařízení, že při separaci se nemá dít Židům újma.

Připomněl, že doposud mohlo být kontrolováno, s jakými různě uloupenými a ukradenými věcmi Židé obchodovali. To by v Kozlovské ulici nebylo možné. Co se týče ostatních procesí, nekonají se při nich zvláštní bohoslužebné úkony a jen se ulicí prochází se zpěvy. Také odmítl tvrzení, že by v případě Židovské ulice šlo o hlavní zemskou silnici, protože hlavní dopravní tah do Uher a do Rakouska byl směřován přes Bochořskou ulici. Nakonec hejtman uvedl, že nelze dokázat příkoří

Plánek č. 3. MZA Brno

Plánek č. 4. MZA Brno.

činěná na knězi v případě, že jde k nemocnému, naopak Židé při znamení zvonku musí zavřít všechna okna a dveře. V souladu s míněním vrchnosti trval na původním plánu přerovského děkana na výměnu domů.²¹

Týž den, totiž 15. dubna 1728, psal krajskému úřadu i děkan František Nedomann. Upozornil, že translokace by se měla provést tak, jak o tom bylo rozhodnuto v Rousínově, to jest přemístit všechny Židy na západní stranu ulice a prostředkem ulice

vést zeď. Zároveň popřel námitky přerovské obce týkající se procesí vůbec a o Božím těle zvlášť.²²

Všechna tato jednání zůstala na mrtvém bodě. Ještě z dochované korespondence z roku 1730 vysvítá, že zemské úřady se znovu vrátily k myšlence výměny domů, tomu ale stále odporovala městská rada, žádající, aby nejprve byla vystavena zeď a páchnoucí židovské domy vyčištěny. Jako podmínku si kladla též to, že výměna se nebude týkat obecního dvora.²³ Konečné řešení se nenašlo, celá věc byla uložena ad acta, což dokládá ve svých vzpomínkách i přerovský rodák Ignaz Briess, když uvádí, že Židovská ulice se nikdy nestala přísně uzavřeným prostorem, jako v jiných městech.²⁴

POZNÁMKY

1 Moravský zemský archiv Brno, B 1 Gubernium, J 20, k. č. 704—706. (Dále jen MZA.) V pramenech a v literatuře se k označení celé akce používá několik výrazů. Vedle translokace je to i separace, transfer, německy Ab-sonderung ve smyslu oddělení od křesťanského obyvatelstva, čehož mělo být docíleno především pomocí přestěhování. Zabývá se tím např. Müller, W.: *Beitrage zur Geschichte der máhr. Judenschaft*. Olmütz 1903; Ken-stenberg-Gladstein, R.: *Neuere Geschichte der Juden in den böhmischen Ländern*. 1. díl. Tübingen 1969; Fiedler, J.: *Židovské památky v Čechách a na Moravě*. Praha 1992; Pěkný, T.: *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Praha 1993.

2 MZA Brno, D 22 (Sbírka map a plánů), sign. 1347, inv. č. 1200.

3 Viz Dějiny města Přerova. 2. díl. Přerov 1971, s. 183—185. Též Zapletal, F.: *Pohled na Přerov z r. 1727*, VVM, 1960, s. 276—285. Týž: *Přerovský kreslíř a malíř Jan Hoffmann*. Kultura Přerova, 1968, s. 58, 73—74.

4 Viz Freiman, J.: *Geschichte der Juden in Prerau*. In: *Die Juden und Ju-dengemeinden Mahrens in Vergangenheit und Gegenwart*. Hrsg. Hugo Gold. Brünn 1929, s. 487—490; *Knihy půhonné a nálezové*. III/1. Brunae 1880, s. 620, č. 1088, 1089. Srovnej Zapletal, F.: *Židovská ulice*. *Záhorská kronika*, 1930, prosinec, s. 9—11; Dostál, J.: *Židé v Přerově*. Kultura Přerova, 1965, červenec, s. 7—10.

5 Dějiny města Přerova. 1. díl. Přerov 1970, s. 230—232. Srovnej též Bayer, F.: *Přerovsko*. Přerov 1893, s. 156—166. Daňové zatížení zvyšoval plat za koření, který činil pololetně 21 kop 15 grošů, a plat za povolení mít o svátcích ve svých domech víno.

6 MZA Brno, G 10, č. 722 (Přerovská kniha památní), fol. 52—53. Srovnej Dějiny města Přerova. 1. díl. Přerov 1971, s. 247—248. Údaje uvedené tamtéž ve 2. dílu, s. 45—46, jsou nepřesné.

7 MZA Brno, G 10, č. 722, fol. 53a—54a.

8 Tento stav trval ještě v individuálním katastrálním extraktu z roku 1756, kde bylo uvedeno jedenáct osedlých s polí o výměře 3 měřice, 7 achtlů, včetně hřbitova o 1 měřici. Pro srovnání uvádíme počty křesťanských domů, v r. 1675 jich bylo 296, r. 1756 již 390. Dějiny města Přerova. 2. díl. Přerov 1971, s. 76—77, 264.

9 Radimský, J.: *Židé v přerovském kraji roku 1763*. *Záhorská kronika*, 1947/1948, s. 61—62. Týž: *Sčítání lidu na Moravě v r. 1763*. SAP, 1954, s. 178. Pro zajímavost uvádíme výši stálých platů, které odváděli vrchnosti Židé a křesťanské obyvatelstvo. V r. 1688 to bylo 616 zl. 43 kr. 1 d. od křesťanů, 116 zl. 40 kr. od Židů, v r. 1754 523 zl. 33 kr. $\frac{1}{2}$ d. od křesťanů, 200 zl. od Židů. Dá se tedy říci, že to, co ubylo křesťanům k placení, přibýlo Židům. Viz Dějiny města Přerova. 2. díl. Přerov 1971, s. 167.

10 Elvert, Ch. d': *Zur Geschichte der Juden in Mahren und Oesterr-Schle-sien mit Rücksicht auf Oesterreich-Ungarn iiberhaupt und die Nachbar-lander*. Brünn 1895, s. 175.

11 SOKA Přerov, AMP, inv. č. 51.

- 12 Elvert, Ch. d': cit. dílo, s. 176—177.
- 13 Srovnej Roubík, F.: Plánky obcí v Cechách s vyznačením židovských obydlí z r. 1727. Časopis Společnosti přátel starožitností českých, 1931, s. 49—51.
- 14 Těž dekret královského tribunálu z 13. 9. 1726. MZA Brno, B 1 (Gubernium), J 20, k. č. 705.
- 15 Tamtéž.
- 16 Tamtéž. Plán uložený v MZA ,Brno, D 22, inv. č. 1200. Kresba tužkou, 32 X 39 cm.
- 17 MZA Brno, B 1, J 20, k. č. '705. Plán byl původně uložen spolu s ostatními třemi plánky v MZA Brno. Nyní je ztracený. Autorovi jsou známy pouze fotokopie.
- 18 Viz pozn. 8.
- 19 MZA Brno, B 1, J 20, k. č. 705. Plán, 120 ;x 63,5 cm, je zhotoven tužkou, jemně stínován a židovské domy jsou v něm vyznačeny hnědě. V pravém rohu je s č. 12 zachycen židovský hřbitov. V 90. letech 19. století byli v těchto místech nalezeny hroby a nápis v hebrejštině. Viz Kyrilovič, P.: Přerovské ghetto. Vlastivědný sborník střední a severní Moravy, 1932/1933, s. 72—74. Je otázkou, zda to bylo ono místo, které Židé odkoupili k tomuto účelu roku 1583, nebo ještě starší, s pravidelností zaplavovaný řekou Bečvou, a proto nahrazený hřbitovem, který se nacházel ještě po roce 1945 v dnešní Wurmově ulici. Viz MZA Brno, G 10, č. 722, fol. 141 a.
- 20 MZA Brno, G 1, J 20, k. č. 705.
- 21 Tamtéž. Plán je zhotoven technikou akvarelu, o rozměrech 78,5 X 54 cm.
- 22 MZA Brno, G 1, J 20, k. č. 705.
- 23 Tamtéž, k. č. 704 a 705.
- 24 Viz Briess, I.: Schilderungen aus dem ehemaligen Ghettoleben vom Jahre 1838—1848. 3. vyd. Brunn 1922, s. 54.

Bibliografie prací Vojtěcha Cekoty

Úvod

V roce 1993 uplynulo třicet let od chvíle, kdy dr. Vojtěch Cekota nastoupil do funkce okresního archiváře v nynějším Státním okresním archivu v Přerově. Redakce sborníku si při této příležitosti dovoluje předložit veřejnosti bibliografii jeho prací. Nejde o vyčerpávající přehled, zájemce tu najde vedle odborných archivních statí především články s vlastivědnou tematikou, které dokonale zpracovávají historii přerovského regionu. Na doplnění uvádíme i seznam nejrozsáhlejších a nejvýznamnějších archivních fondů, které Vojtěch Cekota uspořádal a ke kterým vyhotovil archivní pomůcky.

SAMOSTATNÉ PUBLIKACE

Dějiny Slavičina. Gottwaldov, Krajské muzeum 1956. 98 s. (Spolu s L. Hosákem.)

Husitský zpěv — hudební renesance. Studijní text pro posluchače přednáškového cyklu. Gottwaldov, Krajské muzeum 1958. S. 1 až 4. (Cyklostyl.)

K 25. výročí okupace českých zemí. Katalog výstavy. Přerov, Okr. vlast, ústav 1964. 13 s. (Spolu s F. Řezáčem.)

Volby v minulosti a dnes — seriál dokumentů z předvolebních bojů na Přerovsku. Přerov, Vlastivědný ústav 1971.

Dějiny města Přerova. 2. díl. Přerov, Měst. nár. výb. 1971. 310 s. (Autor kap. Hospodářské a sociální dějiny města Přerova v letech 1650—1781, s. 57—268.)

Hrady, zámky, tvrze v Jihomoravském kraji. Praha, Svoboda 1982. 364 s. (Hesla z okresu Zlín.)

Hrady, zámky, tvrze v Severomoravském kraji. Praha, Svoboda 1983.

357 s. (Hesla z okresu Přerov a Kojetín.) Okres Přerov. Ostrava, Profil 1988. 128 s., obraz. příl. (Autor místopisné části, spoluautor dalších částí.) Spytihněv. Dějiny obce. Spytihněv, obecní úřad 1991. 90 s. Příspěvky k dějinám požární ochrany okresu Přerov. Praha, Floripres 1991. 238 s.

ČLÁNKY A STUDIE

1957

František Bartoš (k výročí moravského národopisce a filologa). Zprávy Krajského muzea v Gottwaldově, 1957, č. 4/5, s. 1—3.

Ze života a působení Františka Bartoše. In: Ze života a díla F. Bartoše. Gottwaldov, Krajské muzeum 1957, s. 5—39.

K pobytu Fr. Bartoše ve Slezsku. Radostná země, 7, 1957, č. 4.

První kroky Fr. Bartoše do školy. Gottwaldovský kraj, 1957, č. 11.

Z hospodářských názorů Jana Dubravia. In: Historický sborník Krajského muzea v Gottwaldově. Gottwaldov, Krajské muzeum 1957, s. 49—59.

1958

Účast Cechů ve Slovenském národním povstání. Naše země, 6, 1958,

s. 113—114. Z pobytu napoleonských vojsk na Ždánsku. Gottwaldovský kraj, 1958, č. 2, s. 9.

1965

Ještě k stoletému výročí zemědělské školy v Přerově ve světle dokumentů. KP, 8, 1965, prosinec, s. 13—14.

Hnutí odporu na Přerovsku a Hranicku za okupace. In: KSČ v čele nár. osvobozovacího boje lidu na Přerovsku. Přerov, okr. výb. KSC 1965, s. 55—92. (Spolu s F. Řezáčem.)

1966

První zemědělská škola na Moravě. In: Agrikultúra. 5. Nitra, Polno-hospodárske muzeum 1966, s. 129—142.

1967

Komenského „věnování“ ve spisu Via lucis. KP, 10, 1967, č. 3, s. 34 až 36.

Přehled pramenů k dějinám školství na Moravě v okresních archivech. In: Sborník k dějinám moravského školství. Přerov, Vlastivědný ústav 1967, s. 1—8.

1968

Národu československému. (K 50. výročí vzniku našeho státu.) NP, 11, 1968, č. 36, s. 1.

Co nevíte o přerovském okresním archivu? KP, 11, 1968, s. 40—42.

V Přerově před 50 lety. Tamtéž, s. 54—55.

Jak Přerovští oslavili 1. máj 1918. Tamtéž, s. 70—71.

28. říjen 1918 v Přerově a na Přerovsku. Tamtéž, příloha říjen, s. 1—16.

Vývoj správy města Přerova v 17. a 18. století. In: Sborník prací k 70. narozeninám prof. dr. Ladislava Hosáka. Olomouc, Univerzita Palackého 1968, s. 83—90.

1989

15. březen před 30 lety. NP, 12, č. 11, s. 1, 5.

Soukromý ústav ku vzdělání učitelek v Přerově. KP, 12, 1969, s. 41—42.

Cyrlometodějské památky a tradice na Přerovsku. Tamtéž, s. 106 až 107.

Cikáni v Přerově. Tamtéž, s. 123—125.

Jak volili v Přerově zemského poslance. Tamtéž, s. 191—192.

Odešel zakladatel Okresního archivu v Přerově Arnošt Paus. Archivní časopis, 19, 1969, s. 183—184.

1970

25 let od smrti prof. MUDr. J. Petřivalského. NP, 13, 1970, č. 50, s. 5.

Před 25 lety v Přerově. KP, 13, 1970, s. 66—67.

Přerované na Slovensku a Slováci v Přerově. Tamtéž, s. 116—117.

Neznámá studie prof. J. Petřivalského. Tamtéž, s. 181—182.

Z nejstarší školní kroniky. Tamtéž, s. 42.

Z počátku vzniku živnostenských společenstev. Tamtéž, s. 43.

Poslední boj Stanislava Mikoláška na Přerovsku. In: Svoboda přišla před 25 lety. Přerov, Vlastivědný ústav 1970, s. 72—81. Hlášení o počtu a stavu hrobů sovětských vojáků v politickém okrese

Přerov. Tamtéž, s. 97—98. (Přepis dokumentů). Svědectví archívů. In: Z dějin odborů na Přerovsku. Přerov, Okr.

odborová rada 1970, s. 105—106, 119—135.

1971

Z doby pruského vpádu do Přerova roku 1866. KP, 14, 1971, s. 12. Co je nového v přerovském archivu. Tamtéž, s. 23.

1972

První máj před 40 lety. KP, 15, 1972, s. 69. Dopis Josefa Krumpholce. Tamtéž, s. 123.

Z minulosti spolkového domu na Trávníku. Tamtéž, s. 147. Z přednáškové činnosti Svazu přátel SSSR v Přerově. Tamtéž, s. 166.

1973

Den našeho osvobození. KP, 16, 1973, s. 68—69. Vztahy Přerova k Jugoslávii. Tamtéž, s. 181.

Průvodce přerovskými pamětihodnostmi. Tamtéž s. 104—106, 119 až 121. (Spolu s F. Dostálem.)

1974

Slovenské národní povstání a jeho význam pro utužení vzájemných vztahů Čechů a Slováků. KP, 17, 1974, s. 114—115.

1975

Z jedné kroniky o událostech před 30 lety. KP, 18, 1975, s. 19.

Únor před 30 lety podle dokladů v okresním archivu. Tamtéž, s. 20.

Březen, duben, květen, srpen 1945. Tamtéž, s. 38, 51, 99, 119.

1976

Volby v minulosti a dnes. NP, 19, 1976, č. 37, s. 3, č. 38, s. 3. Okresní archiv v novém hávu. KP, 19, 1976, s. 10. Co nového v archivu. Tamtéž, s. 71. Plán města Přerova z r. 1885. Tamtéž, s. 124.

Prameny poznání budoucím generacím. Nová svoboda, 32, 1976, č. 16, s. 3.

1977

Z minulosti i přítomnosti archivu. KP, 20, 1977, s. 10, 20. Přerovští rybáři. Tamtéž, s. 58—59. Přerované a všeobecné volební právo. Tamtéž, s. 147. Sto let od narození Františka Karase. Tamtéž, s. 181.

1978

Nové přírůstky v archivu. KP, 21, 1978, s. 106—107.

Přerovský archiv. Tamtéž, s. 10—11.

Demonstrace v Přerově r. 1918. Tamtéž, s. 119, 148.

Archivní doklady o založení a předválečné činnosti Svazu československo-sovětského přátelství v Přerově. Tamtéž, s. 163. Na paměť umučených studentů a učitelů. Tamtéž, s. 166—167. Hrad Helfštýn. Vlastivědné listy, 4, 1978, s. 48.

1979

Na okraj jednoho jubilea. KP, 22, 1979, s. 38—39. (K 95. výročí měšťanské školy v Přerově.)

Pamětní desky a památníky protifašistického odboje. Tamtéž, s. 66 až 69.

Jubileum archivu. Tamtéž, s. 105—106.

Slovenské knihy, noviny a časopisy v Přerově. Tamtéž, s. 116.

90 let střední průmyslové školy strojnické. Tamtéž, s. 133—134.

Dívčí měšťanské školy v Přerově. Tamtéž, s. 147—148.

Životní jubileum prof. Josefa Přídala. Tamtéž, s. 147—148.

Studenti proti nacistické okupaci. Tamtéž, s. 165—166.

V Přerově před 40 lety. Tamtéž, s. 43.

Z minulosti hranického archivu. ZMHLT, 21, 1979, č. 11, s. 9—11.

K nedožitým osmdesátinám Josefa Dostála. Lidová demokracie, březen, 1979.

Ze zkušeností přerovského archivu při budování pamětních síní tradic. In: Jihomoravské okresní archivy. Brno 1979, s. 48—50.

Přerovské školství v 17. a 18. století. In: Moravské bratrské školství a jeho protějšky v 16.—18. století. Přerov, Okr. vlast, muzeum 1979, s. 107—111.

Přerovský komeniolog Josef Krumpholc. In: Tradice J. A. Komenského mezi českým a slovenským učitelstvem v 19. a 20. století. Přerov, Okr. vlast, muzeum 1979, s. 132—139.

1980

Životní jubileum přerovského ovocnáře. NP, 23, 1980, č. 42, s. 5.

Hanácké divadlo v Přerově. Tamtéž, s. 5.

30 let matriky v Přerově. KP, 23, 1980, s. 114—115.

Z archivních památek. Tamtéž, s. 5—6, 20—22, 37—38, 56—57, 70 až 72, 86—88, 98—99, 115—117, 131—132, 148—149, 164—165, 179—180.

Několik poznámek k vzájemné spolupráci okresních archivů v Severomoravském kraji. In: Jihomoravské okresní archivy. Brno

1980, s. 62—64.

Péče o písemnosti JZD (zkušenosti ze skartací). In: Mikulovská sympozia. IX. Kolektivizace zemědělství na jižní Moravě 23.—24.10. 1979. Mikulov, okr. archiv 1980, s. 158—160.

Organizační vývoj JZD a jejich spisové služby. In: I. severomoravské archivní sympozium. Opava, St. oblast, archiv 1980, s. 213 až 264.

Vznik a vývoj strojních traktorových stanic se zřetelem k jejich vzniku a vývoji v okrese Přerov. Tamtéž, s. 295—306.

1981

Josef Baják, sochař a medailér. NP, 24, 1981, č. 49, s. 5. Pojmenování přerovských ulic. KP, 24, 1981, s. 9—10. Jak se v Přerově slavil první máj před 90 lety. Tamtéž, s. 72—73. Zemřel František Tóth, fotoreportér. Tamtéž, s. 139. Z dějin dělnického hnutí na Přerovsku. Tamtéž, s. 3—4, 101—102, 117—118, 133, 147, 182—183.

1982

700 let Vinař. NP, 25, 1982, č. 27, s. 4.

Pergamenové listiny města Přerova. Tamtéž, č. 32, s. 5.

Okresní archiv v r. 1981. KP, 25, 1982, s. 54—55.

Jak Přerované bojovali proti požárům. Tamtéž, s. 121—123.

List na měšťanské právo v městě Přerově. Tamtéž, s. 135—137.

Odhalení busty akademického sochaře Josefa Bajáka. Tamtéž, s. 180 až 181.

K životnímu jubileu PhDr. Ivana Kršky. LKK, 20, 1982, č. 8, s. 14 až 15.

Málo známý francouzský pacifista z počátku 18. století. Studia Comeniana et historica, 12, 1982, č. 24, s. 19—24.

Zemědělská škola v Přerově a její vliv na rozvoj moravského zemědělství. In: Mikulovská sympozia. XI. Pokrokové proudy ve výchově a vzdělávání na jižní Moravě v uplynulých 350 letech. Mikulov, okr. archiv 1982, s. 65—72.

1983

O počasí před sto lety. NP, 26, 1983, č. 7, s. 5.

O původu jména Přerov. KP, 26, 1983, s. 21—22.

Přerov křižovatkou dávných obchodních cest. Tamtéž, s. 35—36.

Nejstarší písemné zprávy o Přerově. Tamtéž, s. 100—101.

Hroby padlých a zemřelých sovětských vojáků na Přerovsku. Tamtéž, s. 66—67.

50 let jemné mechaniky a optiky v Přerově. Tamtéž, s. 72—73.

Přerub v minulosti a současnosti. Tamtéž, iS. 83—84.

K 35. výročí Přerovských strojírén. Tamtéž, s. 130—131.

Nové poznatky o nejstarší listině. Tamtéž, s. 136—137.

Tovaryšská sdružení v Přerově v 17. století. Tamtéž, s. 143—144.

30 let závodu Montáže v Přerově. Tamtéž, s. 164—165.

Povýšení Přerova na město. Tamtéž, s. 182—183.

Kojetín včera a dnes. Lidé a země, 32, 1983, č. 7, s. 326—327.

Z názorů olomouckých humanistů. Studia Comeniana et historica, 13, 1983, č. 26, s. 163—168. (Příloha.)

Pokrokové dívčí pedagogium v Přerově. In: Protokol z kolokvia Přerov 1983. Přerov. Okr. vlast, muzeum 1983, s. 66—70.

1984

Svědék dávné minulosti. NP, 27, 1984, č. 21, s. 5. (Větrný mlýn v Kladnících.)

Jubileum přerovské herečky a režisérky. Tamtéž, č. 43, s. 5. (M. Ka-síková.)

JUDr. Vladimír Cech šedesátiletý. Tamtéž.

Přerov v druhé polovině 13. století. KP, 27, 1984, s. 4—5.

Přerov v předhusitském období. Tamtéž, s. 22.

Nejstarší přerovská předměstí. Tamtéž, s. 38—39.

Soudnictví a robota na Přerovsku v druhé polovině 14. století. Tamtéž, s. 57—58.
Přerov v období husitských válek. Tamtéž, s. 72—73.
Přerov za Voka ze Sovince. Tamtéž, s. 88—89.
Přerov po husitských válkách. Tamtéž, s. 101—102.
Okresní archiv v r. **1983**. Tamtéž, s. 105—106.
Život v Přerově v pol. 15. století. Tamtéž, s. 121—122.
Dvory na Šířavě a v Předmostí. Tamtéž, s. 134—135.
Počátky Horního města. Tamtéž, s. 151—152.
Severomoravští archiváři v Přerově. Tamtéž, s. 166.
Stavební ruch v Přerově na rozhraní 15. a 16. století. Tamtéž, s. 180.
750 let města Kojetína. Vlastivědné listy, 10, 1984, č. 1, s. 8—9.
50 let jemné mechaniky a optiky v Přerově. Tamtéž, č. 2, s. 38.
Tovaryšská sdružení v Přerově v 17. a 18. století. In: Mikulovská symposia. XIII. Dějiny řemesel a průmyslu na jižní Moravě. Mikulov, okr. archiv 1984, s. 93—98.

1985

Z minulosti požární ochrany. NP, 28, č. 2, 1985, s. 5—6.
Protifašistický odboj na Přerovsku. Tamtéž, č. 3, s. 4.
Vzpomínka na spisovatele Jaroslava Kratochvíla. Tamtéž, č. 11, s. 5.
Jubileum významného archeologa. Tamtéž, č. 13, s. 4. (B. Klíma.)
Osvobození Přerova. Tamtéž, č. 18—19, s. 6.
Svědectví školních kronik. Tamtéž, č. 18—19, s. 6.
K nedožitým devadesátinám Hynka Kokojana. Tamtéž, č. 18—19, s. 8. Kdy byly osvobozeny. Tamtéž, s. 8. (Obce přerovského okresu.) Šedesátka režiséra Hugo Domese. Tamtéž, č. 24, s. 3. Okresní archiv v roce 1984. Tamtéž, č. 26, s. 4—5.
Životní jubileum JUDr. J. Jirky. Tamtéž, č. 38, s. 7. Hospodářský vzestup Přerova za Viléma z Pernštejna. KP, 28, 1985, s. 41—42. Přerov za Jana z Pernštejna. Tamtéž, s. 99—100. Počátky astronomie v Přerově. Tamtéž, s. 106—107.
Úpadek Pernštejnů a pokus Přerovanu o vyplacení města. Tamtéž, s. **119—120**.
Přerovské mlýny v 16. století. Tamtéž, s. 154—155.
Hospodářské podnikání v Přerově v 16. století. Tamtéž, s. 168.
Z kroniky událostí před 40 lety. NP, 28, 1985, č. 2, s. 4, dále č. 5, 9, 13, 18—19, 22, 27, 30, 35, 41, 44, 49.
Z jednání severomoravských archivářů. VVM, 27, 1985, s. 211.
Povstání 1. května 1945 v Přerově — první v českých zemích. In: Mikulovská symposia. XIV. Boj proti fašismu a okupaci. Mikulov, okr. archiv 1985, s. 77—82.
Jakub Skoda v dokumentech okresního archivu. In: Protokol z kolokvia Přerov 1985. Přerov, Okr. vlast, muzeum, 1987, s. 54—58.
Střední zemědělská škola v Přerově. In: Vědecké práce zemědělského muzea. 25. Praha, Zemědělské muzeum 1985, s. 169 až 179.
Z minulosti prádelny konopí v Přerově (1872—1948). In: I. setkání historiků textilního a oděvního průmyslu. Ústí nad Orlicí, 1985. s. 231—236.

1986

Poslední rozloučení s prof. MUDr. Jiřím Volejníkem, NP, 29, 1986, č. 49, s. 5. Rybníkářství na Přerovsku v 16. století. KP, 29, 1986, s. 25. Nedožité osmdesátiny akad. sochaře J. Bajáka. Tamtéž, s. 39—40. Dvory na přerovském panství. Tamtéž, s. 40—41. Počátky řemesel v Přerově. Tamtéž, s. 56—57. Počátky ševcovského cechu v Přerově. Tamtéž, s. 82—83. Okresní archiv v r. 1985. Tamtéž, s. 83—85. Počátky řeznického cechu. Tamtéž, s. 100—101. Přerovští kožešníci. Tamtéž, s. 116—117. Tovaryši a učni v 16. století. Tamtéž, s. 134—135. Přerovští pekaři.

Tamtéž, s. 147—148. Padesáté výročí Jiřího Sumína. Tamtéž, s. 166. Z přerovského archivu do SSSR. Tamtéž, s. 181. Cech sladovníků a pivovarníků. Tamtéž, s. 182—183. Doc. PhDr. Antonín Zatloukal sedmdesátníkem. ZMHLT, 27, 1986, říjen, s. 10—11. Počátky česko-ruské spolupráce na Přerovsku, Ruské zrnó a Buk. Zpravodaj JZD Moravská brána se sídlem v Prosenicích, 14, 1986, červen, s. 4, září, s. 5—6. Z historie obcí na Prosenicku. Tamtéž, prosinec. Stoletý kalendář a počasí v Přerově. Vlastivědné listy, 12, 1986, č. 2, s. 34—35. Vznik a vývoj okresních národních výborů v letech 1949—1960. In: II. severomoravské archivní sympozium. Opava, St. obi. archiv 1936, s. 191—279. Okresní národní výbor Kojetín 1949—1960. Tamtéž, s. 522—542. Okresní národní výbor Přerov 1945—1960. Tamtéž, s. 615—646. Dokumentace významných osobností v okresním archivu. In: Mikulovská sympozia. XV. Archivy v socialistické společnosti. Mikulov, okr. archiv 1986, s. 56—60.

1987

Změny hranic obcí v okrese. NP, 30, 1987, č. 3, s. 3, č. 4, s. 7, č. 5, s. 4, č. 7, s. 4, č. 12, s. 5, č. 14, s. 4, č. 17, s. 4, č. 18, s. 4.

ítemeslníci málo početných řemesel. KP, 30, 1987, s. 22—23.

Společný cech provazníků, stolařů a dalších řemesel. Tamtéž, s. 53 až 54.

Okresní archiv v r. 1986. Tamtéž, s. 103—105.

Carodějnické procesy v Přerově. Tamtéž, s. 147—148.

Nedožitý sedmdesátiný žasl. umělec J. Kainara. Tamtéž, s. 85—86.

Mýto a mostné v Přerově. Tamtéž, s. 87—88.

Městská správa a soudnictví v Přerově v 16. století. Tamtéž, s. 117 až 118.

IV. severomoravské demografické kolokvium. Tamtéž, s. 184—185.

Sociální péče v Přerově v 16. a 17. století. Tamtéž, s. 180—181.

Už z hor zní zvon. (O nejstarší zvonařské dílně v Hranicích.) ZMHLT, 29, 1987, únor, s. 7—9.

Změny hranic obcí v okrese Přerov od roku 1945. Vlastivědné listy, 13, 1987, č. 1, s. 3—8.

Osídlení Horního náměstí v Přerově v druhé pol. 15. století. In: Mikulovská sympozia. XVI. Vývoj obydlí, sídlišť a sídlištní struktury na jižní Moravě. Mikulov, okr. archiv 1987, s. 231—234.

Vývoj obyvatelstva v Přerově v druhé pol. 11. století. In: IV. severomoravské demografické kolokvium. Přerov, okr. nár. výb. 1987, s. 8—16.

Dílo J. A. Komenského a studentská odborná činnost. In: Jan Amos Komenský — bojovník za světový mier. Prešov, Univ. P. J. Sa-fáríka 1987, s. 66—69.

1988

Samostatný stát skutečností — ohlasy v okrese. NP, 31, 1988, č. 43, s. 2. Péče o zdraví v Přerově v 16. a 17. století. KP, 31, 1988, s. 8—9. 15. výročí úmrtí žasl. umělce Jiřího Trávnička. Tamtéž, s. 86—87. Lékař, ranhojič a apatykář v Přerově v 16. a 17. století. Tamtéž, s. 103—104. Když hořelo v Přerově. Tamtéž, s. 118—119.

Školství v Přerově v 16. století. Tamtéž, s. 166—167.

Přerovská bratrská škola. Tamtéž, s. 181.

Z přerovského archivu do SSSR. AC, 38, 1988, s. 39—41.

IV. severomoravské demografické kolokvium. VVM, 11, 1988, s. 359.

Prameny k dějinám kojetínského Sokola. In: Sokol Kojetín 1888 až až 1988. Kojetín, 1988, s. 72—74. (Rotaprint.)

Josef Krumpholc — popularizátor mírových myšlenek J. A. Komenského. In: Protokol

z kolokvia Přerov 1986. Přerov, Okr. vlast, muzeum 1988, s. 39—43.

Prof. PhDr. Karel Janáček, DrSc. In: Středisko. 11. Olomouc, Vlastivědná společnost 1987/1988, s. 50—52. (Spolu s A. Roubicem.)

Učební pomůcky pro zvláštní školu Zdeňky Motáňové. In: K dějinám didaktických pomůcek na českých školách. Přerov, Okr. vlast, muzeum 1988, s. 69—71.

1989

Nezůstane zapomenut. NP, 32, 1989, č. 2, s. 3. (B. Matušík)

J. A. Komenský a Přerov. Tamtéž, č. 12, s. 4.

Sportovec tělem a duší. K 100. výročí narození MUDr. J. Laciny. Tamtéž, č. 12, s. 7.

Vynikající učitel — komeniolog. K výročí úmrtí F. Slaměníka. Tamtéž, č. 27, s. 5.

K výročí Josefa Gardavského. Tamtéž, č. 37, s. 4.

J. A. Komenský a Přerov. KP, 32, 1989, s. 184—185.

Úpravy přerovského zámku na počátku 17. století. Tamtéž, s. 146 až 147.

Komenského svatební smlouva v přerovské městské knize. Tamtéž, s. 25—26.

Před 30 lety zemřel herec Jaroslav Hurt. Tamtéž, s. 53.

Nezapomínáme na prof. Jana Kabelíka. Tamtéž, s. 67—68.

Hudební skladatel a pedagog Jan Papoušek. Tamtéž, s. 85—86.

Z minulosti okresní knihovny v Přerově. Tamtéž, s. 99—100.

Sto let od narození novináře Karla Haukeho. Tamtéž, s. 118—119.

75 let od smrti Slavomíra Kratochvíla, první oběti protirakouského odboje. Tamtéž, s. 165.

Z dějin lesnického školství na Moravě. Vlastivědné listy, 15. 1989, č. 2, s. 22—24.

Komenského svatební smlouva v přerovské městské knize: In: Studia Comeniana et historica, 19, 1989, č. 38, s. 195—199.

Působení tišnovského rodáka J. F. Karase v Přerově. In: Mikulovská sympozia. XVIII. Mikulov, okr. archiv 1989, s. 157—161.

Profesor Miroslav Karlíček — první předseda Svazu přátel v Přerově. In: Protokol z kolokvia Přerov 1987. Přerov, Okr. vlast, muzeum 1989, s. 70—76.

1990

Temná skvrna historie. NP, 33, 1990, č. 7, s. 4.

Za profesorem RNDr. B. Havelkou. Tamtéž, č. 10, s. 2.

TGM a Přerovsko. Tamtéž, č. 11, s. 4.

V Přerově vycházel Obzor. Tamtéž, č. 12, s. 1.

Slovanští věrozvěstové sv. Cyril a Metoděj. Tamtéž, č. 27, s. 5.

Kulturně náboženské časopisy a noviny na Přerovsku. Tamtéž, č. 36 až 37, s. 10. Likvidace klášterů před 40 lety v Přerově. Tamtéž, č. 39, s. 5. Motýl a smrt. Nová básnická sbírka Jiřiny Haukové. Tamtéž, č. 41, s. 5. Když v Přerově vycházel „Obzor“. ZMP, 1, 1990, s. 126—127. Po stopách sochy TGM v Přerově. Tamtéž, s. 147—148. Sbor pro postavení památníku TGM v Přerově. Tamtéž, s. 159. Časopisy a noviny na Přerovsku. Tamtéž, s. 204—205, 231—232. Jak se volilo v Přerově v obecních volbách v r. 1919. Tamtéž, s. 230. Jediný dokument o francouzské revoluci ze Severomoravského kraje. Vlastivědné listy, 16, 1990, č. 2, s. 16. Olomoučtí humanisté z první poloviny 16. století. Studia Comeniana et historica, 20, 1991, č. 41, s. 63—68. Piaristická knihovna v Lipníku nad Bečvou. In: Studie Muzea Kroměřížska 89. Kroměříž, Muzeum Kroměřížska 1989, s. 93—96. Zkušenosti z výběru archiválií u JZD v přerovském okrese. In: Zpravodaj pobočky CSVTS. 37. Praha. St. ústř. archiv 1990, s. 137 až 138. Archivní prameny a regionální publikace. In: Mikulovská sympozia. XIX. Mikulov, okr. archiv 1990, s. 87—91. T. G. Masaryk a Přerovsko. In: Československé školství, učitelstvo

a TGM. Přerov, Okr. vlast, muzeum 1990, s. 13—19.

1991

K některým názvům přerovských ulic. NP, 34, 1991, č. 9, s. 5 (J. S. Machar), č. 11, s. 5 (MUDr. Jaroslav Durych), č. 12, s. 5 (František Rakovčík), č. 13, s. 5 (Rodina Lančíkova).

Z archivních fondů. Přerovsko, 34, 1991, č. 21, s. 5.

Obnovíme svátek matek? Tamtéž, č. 19, s. 1.

Přerovští lidovci na setkání v Ostravě. Úterní Přerovsko, 1, 1991, č. 18, s. 1.

Přerovský zámek. Nový zpravodaj města Přerova, 1991, červenec—srpen, s. 12.

Významné požáry a živelní pohromy. Tamtéž, září, s. 13—14, říjen, s. 11—12.

Bude mít Přerov čtvrtou radnici? Tamtéž, říjen, s. 10—11.

Přerov — zámek. Vlastivědné listy, 17, 1991, č. 1, s. 23—25.

Přerovsko na Komenského mapě Moravy. In: Jan Amos Komenský.

Přehled akcí konaných v Přerově k 400. výročí narození J. A.

Komenského. Přerov, komise oslav 1991, s. 6. Zkušenosti z prvního roku křesťanské mateřské školy ve Zlíně. In:

Medacta 91. Nitra 1991, s. 110—116.

1992

Dřevohostický „pan řídící“. K nedožitým 85. narozeninám Leopolda Smiřického. Přerovsko, 35, 1992, č. 11, s. 5. Okresní archiv v r. 1991. Tamtéž, příloha, s. 3.

Kněz a vlastenec. K nedožitým 100. narozeninám P. Aloise Čápa. Tamtéž, č. 26, s. 1—2.

Zemřela Olga Hauková-Steflová. Tamtéž, č. 28, s. 5.

Změny vedou k lepšímu. Velehrad. Tamtéž, č. 34, s. 5.

Vděčná vzpomínka. Před 100 lety se narodil ředitel záložny Jan Jirka. Tamtéž, č. 44, s.

Kaple sv. Jiří — nejstarší kostel v Přerově. Tamtéž, č. 60, s. 5.

Vánoční strom republiky. Tamtéž, č. 71, s. 5. Též Přerovské echo, 1, 1992, č. 12, s. 1.

Náboženská tematika ve Vlastivědném věstníku moravském. Katolický týdeník, 3, 1992, č. 8, s. 4.

Hostýnská korunovace. Tamtéž, č. 33, s. 4.

Spravedlivý Němec. 100 let od úmrtí olomouckého arcibiskupa Bedřicha kardinála Fürstenberka. Tamtéž, č. 35, s. 4.

Archiváři a Komenský. Studia Comeniana et historica, 22, 1992, č. 46—47, s. 256—270.

Oslava Komenského narozenin r. 1892 v Přerově. In: Učitelé — šířitelé myšlenek J. A. Komenského. Přerov, Okr. vlast, muzeum 1992, s. 45—47.

Rubrika Připomínáme si ... od r. 1978 do současnosti v časopise Kultura Přerova.

Zkratky:

KKK — Kojetínský kulturní kalendář

KP — Kultura Přerova

LKK — Lipenský kulturní kalendář

NP — Nové Přerovsko

VVM — Vlastivědný věstník moravský

ZMHLT — Zpravodaj města Hranic a lázní Teplice nad Bečvou

ZMP — Zpravodaj města Přerova

Významnější archivní pomůcky

Katalogy:

Katalog prezidiálních spisů Okresního úřadu v Přerově

díl I. 1877—1918, dokončen 1979 (5233 regist)

díl II. 1919—1938, dokončen 1972 (2597)

díl III. 1939—1945, dokončen 1968 (702)

věcné skupiny IV. 1877—1945 (1948), dokončen 1980 (1292)

Inventáře:

1983

Archiv obce Brodka u Přerova (1499) 1650—1945 (1950), Místní národní výbor v Brodce u Přerova 1945—1957 (1960) Archiv obce Henčlova 1795—1944 Místní národní výbor v Henčlově (1942) 1945—1956 Gymnázium v Přerově I 1870—1953

1961

Okresní služba Státního úřadu statistického při Okresním národním

výboru v Přerově 1945—1960 Okresní služba Státního úřadu statistického při Okresním národním

výboru v Hranicích 1945—1959 Okresní služba Státního úřadu statistického při Okresním národním

výboru v Kojetíně 1949—1960 Okresní ústav národního zdraví v Přerově 1951—1960 Střední průmyslová škola v Přerově 1889—1953 Střední ekonomická škola v Přerově I 1900—1955

1966

Městský národní výbor v Kojetíně (1920) 1945—1962

1967

Archiv obce Dřevohostic 1508—1945 (1948)

Místní národní výbor v Dřevohosticích (1860) 1945—1958

Ing. B. Ptáček 1915—1957

Učitelství v Přerově 1912—1929

1968

Živnostenská společenstva v Přerově (1881) 1885—1950 (sdružený inv.) J. Krumpholc (1827) 1870—1950

1972

Archiv města Kojetína 1406—1945 Ing. A. Beneš 1936—1942

1973

P. A. Cáp 1937—1950

1974

Živnostenská společenstva v Kojetíně (1874) 1885—1948 (sdružený

inv.) Živnostenská společenstva v Tovačově (1881) 1885—1942 (sdružený

inv.)

1975

B. Kozánek 1874—1913

Archiv fary v Kojetíně 1616—1949

Místní lidové soudy na Přerovsku 1961—1969 (skupinový inv.)

1976

Notářství v Přerově 1851—1951 Notářství v Kojetíně 1902—1952 Dívčí klášterní školy v Přerově 1891—1942

1977

Archiv města Tovačova 1411—1945 (1955)

1978

„Jurečka a Křížek“, společnost s ručením obmezeným v Buku 1913 až 1915

1979

Městský národní výbor v Tovačově (1911) 1945—1963

1982

Okresní národní výbor v Kojetíně (1873) 1949—1960 F. Lančík 1900—1970

1983

Sbírka map a plánů

1984

Právozárečné měšťanstvo v Kojetíně 1556—1882 Cechy v Kojetíně 1539—1887
(sdružený inv.)

1988

Okresní národní výbor v Přerově (1843) 1945—1960

1990

Střední ekonomická škola v Přerově II 1953—1971 J. Dosedla 1900—1960

1991

F. Toth II 1945—1981

Gymnázium v Přerově II (1939) 1953—1978

Vojtěch Cekota

PhDr. Ivon Krško o bibliografii jeho prací

Po osmatřicetileté nepřetržité práci v archivu odešel V polovině roku 1992 do důchodu PhDr. Ivan Krška, aby postoupil své místo mladší síle.¹ Jako vedoucí odborný archivář na pracovišti Státního okresního archivu v Potštáte uspořádal desítky fondů, k nimž vyhotovil kvalitní archivní pomůcky, od jednoduchých o několika inventárních číslech až po obsáhlé a složité čítající přes 8.000 položek. Bohatých zkušeností, které získal při pořadačích pracích, využíval a nadále využívá k psaní odborných studií i odborně populárních článků, k přednáškám, při četných exkurzích, při instalaci výstav.

I když se narodil v Hranicích 24. července 1932, dětství a studentská léta prožíval v Brně, kam se rodina přestěhovala v následujícím roce. Tragická událost za okupace velmi těžce poznamenala celou rodinu. Koncem roku 1939 gestapo zatkl Krškova otce, který byl funkcionářem odbojové organizace Obrana národa. Po delším věznění byl počátkem roku 1943 popraven; rodině nastaly těžké chvíle.

Po válce PhDr. Ivan Krška studoval na brněnském gymnáziu, po maturitě v roce 1951 vstoupil na filosofickou fakultu brněnské univerzity, kde si zvolil obor archivnictví-dějepis. Přičiněním prof. Jindřicha Šebánka získal znamenitou průpravu pro archivnictví. Po krátkém působení v zemědělsko-lesnickém archivu v Bučovicích (v roce 1955) a ve Státním archivu v Brně (1956—1959), odkud musel odejít z politických a náboženských důvodů, vrátil se v roce 1959 do rodného města Hranice.² Byl jmenován okresním archivářem při bývalém okresním národním výboru a se svou přísloušnou energií se věnoval budování hranického okresního archivu, jehož depozitáře byly v té době umístěny v zámcích v Potštáte a Hranicích a v bývalé piaristické koleji v Lipníku n. B. Čekala ho nelehká práce v obtížných podmínkách. Potýkal se s nedostatkem úložných prostor, s nedostatečným vybavením kanceláře i depozitářů a s nepochopením některých pracovníků okresního národního výboru. Když tento v roce 1960 zanikl a téměř celý okres se stal součástí nového okresu Přerov, přešel také hranický archiv pod Okresní archiv v Přerově. PhDr. Ivan Krška byl ustanoven vedoucím archivního pracoviště v Potštáte a správcem depozitářů v Lipníku n. B. a v Hranicích (byl po několika letech zrušen). Hranicko a Lipnicko získalo v PhDr. Ivanu Krškovi kvalifikovaného archiváře, obětavého vlastivědného pracovníka, vyhledávaného odborníka a znalce dějin měst a obcí tohoto regionu.

Zásluhou PhDr. Ivana Kršky se podařilo zachránit mnoho cenných písemností-archiválií — uložených většinou v naprostém nepořádku ve spisovných národních výborů, na půdách, v komorách či stodolách, zaprášených a znečištěných. Málokdo si dnes dovede představit, za jakých podmínek pracoval v této odlehlé části okresu. Osobně navštívil všechny obce hranického okresu, často putoval pěšky z jedné obce do druhé, když nebylo vhodné autobusové spojení, prohlížel spisovny národních výborů, po skartačním řízení zajišťoval významné písemnosti a nejednou je sám v kufru přenášel do archivních depozitářů. Tak se mu podařilo zachránit řadu cenných archiválií, které by jinak skončily ve sběru starého papíru. Jak velkou měl lásku k svému povolání, dokládá skutečnost, že přes různé potíže a překážky vytrval v archivnictví po celý svůj život.

Jestliže se v prvních letech svého působení zaměřoval více na záchranu archiválií, tj. na sběratelskou činnost, od konce šedesátých let přistoupil k postupnému zpracování drobných i rozsáhlejších fondů. Výsledkem jsou desítky inventářů k fondům měst, obcí, far, škol, cechů, spolků, pozůstalostí. Obsahem a kvalitou vyniká mimořádně rozsáhlý inventář „Archiv města Lipníku n. B.“ z let 1378—1945 o 1.100 stranách s více než 8.000 inventárními čísly.³ Obsahuje řadu velmi cenných archiválií a nepřehledné množství údajů a zpráv k dějinám města. Rozsahem menší jsou inventáře: Archiv města

Hranic, Archiv městečka Drahotuše a města Potštátu, dále jsou to archivy far, obcí, národních výborů, škol a další.⁴ Jednou z posledních dokončených archivních pomůcek je inventář fondu ONV Hranice z let 1945—1960, který má 760 stran strojopisu s 2 209 položkami.⁵ Zejména v posledních letech je hojně vyhledáván, neboť obsahuje doklady k restitucím majetku a rehabilitacím. Nelze opomenout čtyřsvazkový „Katalog presidiálních spisů“ Okresního úřadu v Hranicích z let 1870—1945 s množstvím pozoruhodných dokladů k činnosti Němců v severních částech okresu.⁶

PhDr. Ivan Krška patří k těm archivářům, kteří svých bohatých znalostí dokázali využít k publikační i osvětové činnosti: k přednáškám, k pořádání výstav archivních dokumentů, k exkurzím, ke zpracování odborných studií i populárně odborných článků. Zabýval se především dějinami obcí a měst na Hranicku a Lipnicku, dějinami správy a přepisem dosud neznámých archiválií. Z několika desítek studií a článků, jejichž přehled je uveden níže, je daleko nejvýznamnější „Archiv města Lipníka n. B.“, zveřejněná ve Sborníku archivních prací v roce 1991.⁷ Prokázal v ní důkladnou znalost fondu a podrobně zachytil dějiny města a jeho správy. Podrobně zpracoval také vývoj Okresního národního výboru v Hranicích v letech 1945—1960.⁸ Většinu dalších svých článků publikoval v místním tisku, zejména v Lipenském kulturním kalendáři, ve Zpravodaji města Hranic a lázní Teplice n. B., ve Zpravodaji VLS Lipník, v Oderských vrších, v Hlasu Potštátu, v Novém Přerovsku, ve Vlastivědném sborníku okresu Nový Jičín a v dalších. Lze litovat, že některé studie zůstávají dosud v rukopise (Dějiny Opatovic, Dějiny Oseká n. B., Hranice v letech 1850—1918, Dějiny Potštátu).

PhDr. Ivan Krška po mnoho let s pečlivostí psal kroniku obce Potštátu, podílel se na práci v lidosprávě, byl aktivním členem mnoha spolků a zájmových organizací, funkcionářem lidové strany, organizátorem kulturních akcí a velmi dobrým zpěvákem. Jeho zásluhy o rozvoj Potštátu jsou nesporné.

Přes značnou kulturně-osvětovou činnost spočívalo těžiště jeho práce v archivnictví; v oné mravenčí trpělivé práci při záchraně archiválií, při jejich zpracování i při vyhotovování archivních pomůcek — inventářů a katalogů. Bez této obětavé a širší veřejnosti téměř neviditelné archivářské činnosti se historik neobejde; také vlastivědný pracovník je závislý na výsledcích archivářovy dobré práce. A na Krškovy inventáře a katalogy se může každý spolehnout. Právem mu patří náš upřímný dík za celoživotní obětavou a převážně nedoceněnou archivní práci, dík za bohaté zkušenosti, které mu pomáhaly řešit i ty nejsložitější případy a o které se dovedl podělit se svými spolupracovníky, dík též za dlouholeté přátelství. Do dalších let můžeme přát dobré zdraví, klid a pokoj i další podnětné studie, kterými by rozšířil znalosti o dějinách našeho okresu.

POZNÁMKY

1 O I. Krškovi srovnej Cekota, V.: K šedesátinám PhDr. Ivana Kršky. Archivní časopis, 1992, s. 247—248; PhDr. Ivan Krška. Oderské vrchy, 1972, s. 78.

2 Štarha, I.: Zamlčená historie. Archivní časopis, 1991, s. 142—143.

3 Inventář města Lipníka nad Bečvou (1398) 1482—1945 byl dokončen v r. 1980, v pěti svazcích na 1438 stranách má 8 089 inv. čísel.

4 Archiv města Hranic (1169) 1554—1945. Inventář byl dokončen v r. 1973, obsahuje 1 053 inv. čísel, má 223 stran. Archiv města Potštátu 1278—1945. Inventář dokončen v r. 1965, má 575 inv. čísel a 44 stran. Archiv městečka Drahotuše (1408) 1565—1945. Inventář dokončen v r. 1968, má 472 inv. čísel a 35 stran.

5 Okresní národní výbor v Hranicích (1895) 1945—1960. Inventář byl dokončen v r. 1990.

6 Katalog prezidiálních spisů Okresního úřadu v Hranicích má 5 svazků, 3 907 položek a 820 stran. Byl zpracován v letech 1967—1977.

7 Krška, I.: Archiv města Lipníka nad Bečvou. In: Sborník archivních prací. Praha 1991, s. 1—112.

8 Vývoj ONV Hranice z let 1945—1960. In: II. severomoravské archivní sympozium. Opava 1986, s. 453—495.

Články a studie

1958

Brněnská městská listina z první poloviny 14. století. In: Brněnský archivní věstník, 1958, č. 3, s. 40—56.

K problematice inventarizace rukopisů fondu G 10 Státního archivu v Brně. Tamtéž, č. 4, s. 44—49. (Spolu s M. Zemkem.)

1960

Pořádání písemností římskokatolických farních úřadů. In: Severomoravský archivní zpravodaj, 1960, č. 4, s. 3—4.

1962

J. H. Agapit Gallaš. In: Minulost Přerovska. 4. Přerov, Muzeum J. A. Komenského 1962, s. 41—47.

Brněnské právní naučení Uherskému Hradišti ve druhé polovině 14. století. In: Brno v minulosti a dnes. 4. Brno, Archiv města Brna 1962, s. 200—209.

1965

Z minulosti města Lipníka n. B. In: Nikoliv nejmenší na Moravě.

Kniha o Lipníku n. B. Lipník n. B., Měst. nár. výbor 1965,

s. 36—48. Archiv města Lipníka. Tamtéž, s. 96—102. Ještě k Nového soupisu městských knih do r. 1526. In: Folia diplomatica. XIII. Brno 1965, s. 100—102.

1966

Oslava svátku pracujících v Potštátě před 75 lety. Hlas Potštátska, 1966.

1967

Z nejstarších dějin obce Rakova. In: „Rakov“ — Naše rodná obec. Rakov, MNV 1967, s. 11—20.

Rakov od Bílé hory do první světové války. In: Rakov za feudalismu. Rakov, MNV 1967, s. 3—15.

1968

K otázce „Puchartu“ a k prvním zmínkám o Potštátu. Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci, 1968, č. 139, s. 16—23.

K 50. výročí republiky na Hranicku. NP, 11, č. 43, s. 5—7.

Potštát. (Stručný nástin dějin města a okolí.) Oderské vrchy, 1, 1968, č. 1/2, s. 3—8.

1969

Nejstarší historický záznam o Hranicích. Kulturní kalendář města Hranic, 1969, červen, s. 2.

1970

Za Antonínem Frelem. Oderské vrchy, 3, 1970, s. 4—5.

1971

Z dějin dělnického hnutí v Potštátě. Oderské vrchy, 4, 1971, s. 1—5. Z dějin naší obce. In: 600 let obce Velká. Přerov 1971, s. 3—11.

1972

K pamětem Jana Prokopa. Oderské vrchy, 5, 1972, s. 54.

Potštát v roce 1891. Tamtéž, s. 77—80.

Dopis Jana Foltýna z r. 1809. LKK, 10, 1972, březen, s. 6—8.

1973

Tradice a odkaz národně osvobozovacího boje. In: Potštátsko po osvobození 1945—1975. 1975, s. 3. (Cyklostyl.)

1975

Archivní depozitář v Lipníku n. B. LKK, 13, 1975, březen, s. 8—10. Osvobození města Lipníka n. B. v kronikářském záznamu prof. Mráčka. Tamtéž, květen, s. 3. Lipník, Potštát a mistr kat v r. 1615. Tamtéž, říjen s. 8—9.

1978

Boj za všeobecné hlasovací právo a Lipník. LKK, 14, 1976, říjen, s. 4—5. K nejstarším dokumentům ze spisového materiálu archivu města Lipníka. Tamtéž, listopad, s. 7—10.

1977 * Dva listy purkmistra a rady města Lipníka n. B. z r. 1561. LKK, 15, 1977, únor, s. 11—12.

Ze zápisů trubačské věže města Lipníka. Tamtéž, květen, s. 8—10, červen, s. 10—12. K první stávce dělnictva v Hranicích. ZMHLT, 19, 1977, květen, s. 4—6. Dva prameny k přítomnosti pruských vojsk v Potštáti roku 1758.

Vlastivědné listy, 3, 1977, č. 2, s. 15—16.

1978

Martin Zikmundek a jeho zápis v báni trubačské věže. LKK, 16, 1978, červen, s. 11—13, červenec, s. 12—14, září, s. 14—17.

1979

Závěr třicetileté války v Lipníku n. B. a zápis v báni trubačské věže. LKK, 17, 1978, leden, s. 10—13.

25. výročí socialistického archivnictví: práce a perspektivy archivního depozitáře v našem městě. Tamtéž, srpen, s. 4—6.

Pamětní zápis Jiřího Jelínka z r. 1675. Tamtéž, srpen, s. 8—9.

1980

Z minulosti Podhoří. LKK, 18, 1980, únor, s. 12—15, březen, s. 9—11, duben, s. 12—14. Z dějin obce Bohuslávky. Tamtéž, květen s. 10—11. Z minulosti obce Loučky. Tamtéž, červen, s. 7—8, červenec, s. 7—8, srpen, s. 7—8. Z minulosti obce Trnávky. Tamtéž, září, s. 8—10, říjen, s. 10—11. Z minulosti obce Týn n. B. Tamtéž, listopad, s. 6—8, prosinec, s. 9 až 10.

1981

Z minulosti obce Týn n. B. LKK 19, 1981, leden, s. 8.

1982

Doklad o lázni a škole v Lipníku nad Bečvou. LKK, 20, 1982, červen, s. 7—8, červenec, s. 3—5.

1983

Hraničtí soukeníci v r. 1835. ZMHLT, 25, 1983, březen, s. 6—8.

Zpráva Jana Hajchla a Antonína Brňáka o Spálovu za okupace. In: Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín, Nový Jičín 1983, sv. 30, s. 13—18.

1984

K významnému jubileu v dějinách školství našeho města. LKK, 22, 1984, září, s. 10—12.

1985

Konec druhé světové války na Potštátsku. Hlas Potštátu, 1985, květen, s. 1—2.

Z nejstarších dějin Potštátska. Zpravodaj Vojenských lesů a statků v Lipníku nad Bečvou, 6, 1985, únor—duben, s. 7, květen—červen, s. 9.

A. Holčák, člen I. partyzánské brigády J. Zizky. Naše politika, 6, 1985, č. 9, s. 6.

1988

ONV Hranice z let 1945—1960. In: II. severomoravské archivní sympozium. Opava, St. obi. archiv 1936, s. 453—495.

1987

Protihabsburský odboj na Hranicku. ZMHLT, 29, 1987, říjen, s. 8—9. K životnímu jubileu PhDr. Bohumíra Indry. Tamtéž, říjen, s. 10—12. K 50. výročí mauzolea na hřbitově v Hranicích. Tamtéž, listopad, s. 10—11.

1988

Z minulosti Dolního Újezda, Skoků, Staměřic, Trnávky. In: 200 let školy v Dolním Újezdě 1788—1988. Dolní Újezd 1988, s. 3—5. Naše město před 70 lety. ZMHLT, 30, 1988, říjen, s. 2—5. Z dějin Lipníka n. B. Zpravodaj VLS v Lipníku n. B., 8, 1988, zvi. číslo, s. 10—15.

1990

Bez rodného listu, ale s minulostí bohatou. LKK, 28, 1990, listopad, s. 2—7. (Stručné dějiny Lipníka.) Hranice a TGM. ZMHLT, 32, 1990, červen, s. 2—3. Z dějin Kozlova a Ranošova. Zpravodaj VLS v Lipníku n. B., 11, 1990, s. 10—11.

1991

O původu jména Potštát. Nezávislý měsíčník Puta, 1, 1991, č. 1, s. 2. 60 let Vojtěcha Cekoty. Archivní časopis, 41, 1991, č. 2, s. 113. Archiv města Lipníka n. B. In: Sborník archivních prací. 41. Praha, Panorama 1991, s. 1—112.

1992

Městští písaři v Lipníku n. B. do zrušení magistrátu. In: Acta Universitatis Carolinae — Philosophica et historica 1. Z pomocných věd historických 10. Praha, Univ. Karlova 1992, s. 91—94.

Vývoj poštovníctví v Potštáte. Oderské vrchy, 7, 1992, č. 1/2 s. 24.

Kostel P. Marie Nanebevzaté v Potštáte. Tamtéž, č. 3/4, s. 56—58.

Zkratky:

LKK — Lipenský kulturní kalendář

ZMHLT — Zpravodaj města Hranic a lázní Teplice nad Bečvou

Významnější archivní pomůcky

Katalog prezidiálních spisů Okresního úřadu v Hranicích

I. část 1876—1918, dokončena 1977 II. část 1919—1937, dokončena 1971

III. část 1938—1945, dokončena 1968

IV. část 1918—1944 (dodatek), dokončena 1973

Inventáře:

1962

Archiv fary v Lipníku nad Bečvou 1406—1953

Archiv děkanství v Lipníku nad Bečvou (1629) 1662—1937

Archiv fary v Potštáte 1598—1950

1963

Archiv fary v Soběchlebích (1688) 1717—1952

1965

Archiv města Potštátu (1278) 1388—1945

1966

Archiv fary v Hranicích 1626—1945

Místní národní výbor v Potštáte (1932) 1945—1956

1968

Právovarecné mēšťanstvo a cechy v Potštáte (1456) 1539—1908 (sdružený inv.) Archiv města Drahotuš 1480—1945

1969

Školské fondy města Lipníka nad Bečvou 1812—1955 (sdružený inv.)

1971

Cechy a právovarecné mēšťanstvo v Drahotuších 1590—1940 (sdružený inv.)

1973

Právovarecné mēšťanstvo v Hranicích 1629—1867

Cechy v Hranicích (1517) 1523—1887 (sdružený inv.)

Hranická gymnázia 1871—1953 (skupinový inv.)

Lesnické školství v Hranicích 1853—1952 (skupinový inv.)

Odborné školy pro ženská povolání v Hranicích a v Lipníku nad

Bečvou 1912—1949 (sdružený inv.) Archiv města Hranic (1169) 1554—1945

1974

Městský národní výbor v Hranicích (1858) 1945—1967

Školy I. a II. cyklu v Hranicích 1807—1953 (sdružený inv.)

1980

Archiv města Lipníka nad Bečvou (1376) 1482—1945

1981

Právovarecné mēšťanstvo v Lipníku nad Bečvou (1613) 1627—1915 Cechy v Lipníku nad Bečvou 1522—1868 (sdružený inv.)

1990

Okresní národní výbor v Hranicích (1895) 1945—1960